

ژبپوهنه

دويم حل د څه نوو

مېندنو سره

بنسټيزه، معيارې

Ketabton.com

ليکونکي: ډاکټر ماڅان ميري سينواري

خوړوونکي: انجنير زهير

د لوي څښتن

په سپېڅلي نامه، چې

ډېر مهربانه، رحمان

او رحيم دی.

سرليکونه:

د سريزي پر ځای باندې	مورفيم څه شی دی ۳۳
کرنوييونه ۱	نيونه، بنوونه، غوښتنه ۳۵
Name – نوم ۵	۴ – قضيه يا تيورېم ۳۵ <u>Theorem</u>
نر- بشخي وال نومونه ۵ <u>Genus</u>	۴۱ ويناډولونه يا ويناډنې:
ځانيز نومځاينويي: ۷	۴۲ ادورب يا قيد او ډولونه يې:
د نومځاينويي ډولونه: ۸	د ويونو ترنې: ۴۵
ادجکټيو يا خوي وی ۹	سرغوندالي يا بنسټغوندالي ۴۷
د خويويونو جگې دنه ۱۴	غونډالجورونه ۵۴
د ژبنيزو توکو پېژند: ۱۵	اټريپوت- ورزياتونه
غونډالجور بنسټ بنوونه ۲۲	Partizip پارټيخپ:
کرنوييونه ۲۳	کرونی او پرې – يانه کرونی ۶۱
بنسټغونډال – او ځنگيز غونډالترنه	ترنويي يا – لغات ۶۴
فونيم څه شی دی؟ ۲۷ phonem	سيده- و ناسيده ويناوي ۶۷
<u>Allophone</u> ديوه غړېدلوالی ۲۸	انټروگاتيو غونډالي
دېسټينگېم: Distingem گرافي م Graphem	خوزند <u>transformieren</u> /
مورفيم ۳۳ <u>Morphem</u>	پيدايښت
فوني مبدلي دنه په منځگر کې ۳۰	غونډالغري ۷۰
Phonetik فونيټيک ۲۱	انټرچکشنونه (ويين ويونه يا ډولې ويونه)،
فونولوژي ۳۱ Die Phonologie	ټرانزيتيو او اينټرانزيتيو ۷۴
	سيمانتیک ۷۶

پرېښکات يا غونډالويېنه ۱۱۴	۱-ويېنډوله فونيتيک ۳۲
خاوندوالي- ، داتيو شى ۱۱۷	دويمه برخه ۸۱
اتريوت د غونډالغري برخې په څېر ۱۱۹	پسې ترلي ۸۱
ولاړ او پراته حالتونه. ۱۲۰	د پسې ترې لو ډولونه ۸۶
د نورو حالتونو سره و مخ ته څو ۱۲۱	پسې ځاينوي يا اړيکوييونه ۸۷
ابلاتيو يا بېلېدنه ۱۲۳	څنگه والي يا حالتونو ته څه اړتيا ۹۰
پوښتننومخاينوي: ۱۲۷	د دې ليکنې په ليکنو کښې څه؟ ۹۰
د ډاکتر ماخان ميرې شينواري ليکنې او	په پښتو کښې حالتونه ۹۱
ژباړې ۱۲۹	حالت څه شى دى؟ ۹۲
د ډاکتر ماخان ميرې شينواري ژوند	پښتو ژبه دوه حالتونه لري ۹۲
ته يوه لنډه کتنه ۱۳۵	حالتونه د تکيه اړنومخاينيو سره: ۹۴
ډاکتر شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله	حالتونه د پوښتنو په بنسټ ۹۶
ستاينليکونه: ۱۳۶	د حالتونه نوې څېرنيوهنه ۹۹
	څنگه کړى شو دا روښانه کړو؟ ۱۰۲
	د پښتو حالتونو د ستونځوبيو بريا ۱۰۲
	پرته کونه ۱۰۴
	خويوييونه د پسې ځاينيوو سره ۱۰۷
	د حالتونو و روښانونو ته د مخه ۱۰۹
	پسې ځاينوي ۱۰۷
	پسې ځاينوي ۱۱۲

.... الف

د پيل خبرو پر خای باندې.

پښتو ژبه ډېره هېککوکونکې ده

د دې لپاره چې دا راته جوته شي، دا خو خبرې.

- ما نن د ۲۰۲۴-م ز ک د مای پر ۲۹-مه باندې و غوښتل (ستړی يم)، چې د پښتو ليکنو او سوچېوچ ليکنو څخه لاس واخلم، خو گورم، چې نوي څه تل کېدی شي او له دې امله يې د ما اند بدل کړ.

چې غوتي پسې و هې په لاس به درشي.

د نن د ورځې د فکر او څېړنو او ليکنو سره د ما تازه ميندنه:

الف - نومويونه، کړنويينه او خويويونه، چې درېواړه هره يوه يې بېلې ځانگړنې لري: په نورو ژبو کېنې دا درېواړه بڼه بدلېږي يا گردانېږي، خو په پښتو کېنې دا سوچېوچ په بل ډول دي.

په پښتو کېنې دا اړونده دندې د گردان له مخې وسرته نه رسېږي او هر يو ويېدله يې انډول بل ډول و سرته رسوی.

- په حالتونو يا اړيکنيوونو کېنې د نومويونو پوهېدنورنه د مورفېمونو ،، د، له، په، پر، تر، و،، د نومويونه و مخ ته د وړيانوونو له لارې څخه کيږي.

- د خويويونو جگېدنه هم د،، ډېر، خورادېر او زښتدېر،، له لار څخه و سرته رسېږي، چې دا يې گردان نه، خو هغه په بل ډول د خويويونو جگېدنې دنده پوره کوي.

- ما د مخه ليکلې وو، يا په دې اند وم، چې گوندې کړنوييونه يا مهالوييونه گردانېږي، خو داسې نه ده:

په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوييونه يا مهالوييونه نه گردانېږي، خو د پښتړلو په مرسته يې پوهېدنه غزيرې.

لکه: خورم، خورې، خوري، و خوره، ځم او نور.. دلته گوره وخت اړونده بڼه-بدلېدنه نه شته، خو پوهېدنغزونه يې جوتيرې.

په پورته کښې -م (دا گوره ام نه دی او ام ناسم دی)، -ې، -ي پښتړلي دي، چې د بنسټوويونوپوهېدنه غزوي.

- پښتو يوه ايرگاتيو ژبه ده: دا په دې پوهېدنه، چې پښتو نومينايو او اکوزاتيو ژبه نه ده.

پ - پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلېکوس يا پروته او ولاړ او ښه يې کړوني او نه-کړوني حالتونه يا اړيکنيووني لري.

ت - پښتو دوه ډوله نومځايڼيوي لري:

ت ۱ - ځانيز.

ت ۲ - کلېتيکي يا تکيه اړ نومځايڼيوي.

و ت ۱ ته - دا هم د يوگن اوس مهال کړنې لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغهء (هغې).

و ت ۲ - دا هم دوه دي:

ت ۱ ۲ - پښتکيه اړ نومځايڼيوي: مې، دې، يې، مو او

ت ۲ ۲ - مختکيه اړ نومځايڼيوي: را، در، ور.

ټ - پښتړلي شته، خو مختړلي نه شته.

ث - په پښتو کښې پښځايڼيوي شته، خومځايڼيوي نه شته.

ج - پښتړلي: د مورفېمونو هغه ډله، چې د ويوونو غزېدنه زياتوي، سافېکسونه يا پسې تړلي دي. او

چ - هغه مورفېمونه چې پوهېدنورونکي، په ځانگړې توگه په اړيکنيوونو کښې د نومويينو سره، دله، په، پر، تر، و دي. دا پوره د پام وړ دي او د مور ډېرې سونځې همدلته دي، ځکه چې هر يو له دې مورفېمونو و نوموييونو ته د پوهېدنورنې وروسته د ځانگړو او له همدو سره اړونده پښځايڼيو يا اړيکوييونو پسې راځي. پر هغه باندې. دلته ي، ، پر، ، پوهنورونکي مورفېم و، ، هغه، ته او پسې بيا اړيکويي، ، باندې، ، راځي او همداسې، ، پورې، ، هم، لکه: پر هغه پورې خټې پورې شوي.

يادونه: په پښتو ژبه کښې د کرنويونو يا وخت ويونو گردان نه شته (که غواړئ فعلونو). په پښتو کښې د کرنويونو بنسټ د وخت او کس سره سم د پسي تړلو په مرسته غزيري. لکه خورم، خورې، خوري.....گورو، چې دلته د ،،خور، سره سفېکسونه يا پسي تړلي -م،-ي، -ي، -و ور زياتيري، چې دا د نورو ژبو د گردان بدیل دی. ځنې ستونځو ته به پام وکړو، لکه په ،،وهل،، کښې، چې په روان مهال کښې ،،واهه،، دی او په تېر مهال کښې ،، و واهه،،. دا داسې بريښي، چې دلته دا لومړی ،،و،،د هغه تېر مهال لپاره راځي، همداسې په ،،و وهه،، کښې د امر لپاره راځي.

ژبپوهنه ۱

،،نه هغه زړه هغه دماغ او هغه زه پاتې يم
خدايزده چې څه ومه اوس څه يم بيا به څه پاتې يم
تاب د سخن مي پاتې نه دی نور ليکلی نه شم
د يو ناتوانه اسويلي غوندې په خوله پاتې يم،
حمزه بابا

د لوي څښتن په سپېڅلي نامه

Verb کړنوی (لاتین verbum temporale، مهالوی يا وخت اړوند وی يا لنډ: وی)
وختوی، کړنوی، بوختوالي وی د يوه ويډول له پاره د ورځني (traditionellen) گرامر
يا ژبلار مسلکي ويينه (افاده) ده، چې يو بوختوالی، يوه پيښه يا يو حالتوی په گوته کوي او
ويونه په بر کې نيسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور. يا دا

پيژند:

کرنويونه په خپله دنده کې د يوې غونډالې يو منځنی پرېديکات جوړوي، چې په خپل
گردچاپير يا چاپېريال کښې نور ټول توکي تنظيم کړي. هغه د موضوع د رول يا دندې
جوړونه ټاکي او هغوي د مهال، مودال (د کړنې د حالتونوسره سروکار لري. د ما په
ليکنوکې گوته ورته نيولشوي) اسپکتوی (ژبلاريز وی دي، چې د يوه حالت وختځای په
گوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... ټاکونکي دي.

يا هغو ويی ته يو کړنوی وايي، چې څه کړل کيږي يا پېښيږي يا څه شی کيږي.
-- کړنوی په ځانيزه بڼه

يوگن يا ځانله: ۱. کس: زه ځم. ۲. کس: ته ځي. ۳. کس: هغه ځي.
 (Plural (Mehrzahl) ډېرگن يا ډېر:

۱-م کسان. مور ځو. ۲- م کسان: تاسو ځي. ۳-م کسان: هغوي ځي
 يادونه: په پورته کي: ۱. او ۲. د لومړي او دويم په ځای ليکل کيږي. زيات وخت – لکه د
 مخه مې چې گوته ورته ونيوله: ۱-م، ۲-م ليکل کيږي.
 ډېره اړينه يادونه: په پورته غونډلو کي –م لکه زه ځم، -ي، ته ځي ... دا د تلل غزونه ده
 او نه بڼه بدلون يا گردان، چې –م، -ي ... او نور يې پسې تړلي يا سافې کسونه دي، چې
 خپلواکه پوهېدنه نه لري او د مخه ورسره تړلو ويونو پوهېدنه غزوي (روسته راځي).

ژبپوهنه ۱

۲

دوه ۲- Hilfsverben مرستندوي کړنويونه:

پېدل يا يل، چې ماته سم برېښي، لرل، کيډل.

د مرستندوي کړنويونو په مرسته بېلابېل وختونه جوړيږي،

د بېلگې په توگه: مور تللي يو، مور تللي وو، مور به لار شو.

کله کله دا د ادورب، نوم يا خويوی سره ځانله يا يواځې وي.

د بېلگې په توگه: هغه ولاړ دی. زه وړی يم يا لوړه لرم(؟). زه نېکمرغه يم.
 مودالکړنويونه: بايد، غوښتل، اجازه لرل يا – ورکول...

هغه يا که غواړی دا تل د يوه کړنوي د اينفينيتيو (بنسټېنه) سره په تړاو کي دي او د هغه
 سرچينيزه ويناوي بدلوي.

هغه کړی شي د بېلگې په توگه رابند کړي، يو څه هر ورو (مجبوريت) شي، يوه هيله
 يا غوښتنه(؟) ووايي (افاده کړي)، يو څه بې بنديزه يا خپلواک کړي.
 بېلگه: هغه بايد راشي، هغه دې بیده شي، زه کړی شم (د چا ومخ ته) ولولم.....

دوه ۳- ناتوانه کړنويونه:

دا هغه کړنويونه دي، چې بنسټ نه بدلوي.

بنسټېنه ۱. بنسټ بڼه ۲. بنسټېنه ۳. بنسټېنه (۱)

انځورول زه انځوروم ما انځور کړل ما انځور کړي وو

ویل زه وایم.... ما وویل..... ما ویلی وو

توانمند یا غښتلي کړنویونه : هغه دي، چې بنسټ بدلوي.

بنسټینه..... ۱ . بنسټینه..... ۲ . بنسټینه..... ۳ . بنسټینه (۱)

خُغاستل.....زه خُغلم..... زه وُخُغاستم.... زه خُغاستی وم.

لمبل زه لامبم..... ما ولمبل..... ما لمبلی

_____ ژبپوهنه ۱ _____ ۳ _____

دایوه بنسټ بڼه د بنسټ کړنويي له امله ده او دا پسې بله ترې منځ ته راغلې یا ور څخه راپاتې بنسټینه یا میراث دی. نه پوهېږم څه نوم ورکړم.

نالاريز (نا منظم یا بي قاعدې یا بېلاريز) کړنويونه

بنسټینه..... ۱ . بنسټینه..... ۲ . بنسټینه..... ۳ . بنسټینه

تلل زه خُم، زه لارم..... زه تللی وم

اړيینه یادونه: د دې کړنو سره د وخت له مخې د کړنويونو پوهېدنه غزیري. او پرته له دې، ځانگړو ويونو سره د اوس وخت لپاره نومځای نیوي هم خپله بڼه نه بدلوي، دوه نومځاینيوي لرو، چې په ډېرگن اړيکنيونو یا حالتونو کېنې یو پاتې کیږي:

لومړی: هغه کړنويونه، چې کېدل کیږي او بل یا پرې کړوني ته اړ نه دي، په هغوي کې یو نومځای نیوي پاتې کیږي، چې دا بڼه بدلون نه دي.

بېلکه: زه خُم. زه لارم. زه تللی وم.

دویم. هغه کړنويونه چې پرېکړونی لري.

بېلکه: زه خورم. ما وخوره. ما خورلي وه یا خورلی وو.

په پښتو ژباړکي کړنوييونه بڼه بدلیدنور یا گردانېدونکي ويیونه نه دي او د پسې تړلو په مرسته یې اړونده پوهېدنه غزیري لکه: خُم،خو، .. خورم، خورم او ما وخوره... او یوه کیدنه یا یو حالت په نخښه کوي یا ښايي. په ښوونځي ژباړ کې دا له دې امله بوختوالیوي، مهالويي، یا کړنوی هم بلل کیږي او په لاندې برخو وېشل کیږي:

- په بوختوالي/کړنه کې (ژړل، گوتنیول، ورکول).
 - کیدنویونه (لوییدل، زورېدل) دا داسې ویونه دي، چې کړونې ته اړتیا نه شته دا کړل کيږي نه، دا کيږي یا کیدل کيږي.

یادونه: کړنه او کیدنه: کړنه یو کړونې لري یعنې یوڅوک څه کوي او کیدنه کړونې نه لري، هغه کيږي. دې ټول ته باید پام وشي او ښه شي.
 بیا لنډ: په پښتو کې د نورو ژبو په څېر کړنویونه نه گردانيږي، خو پوهنه یې د پښتو ځاینیو په مرسته غزیږي. خوړل، خوري، خورم. خورو، چې بنسټ وی همغه او د بسپځاینیو په مرسته و غزېده.

- حالتیونه: حالت یا څنگه والی یا ښه یې اړیکنیونی (دا هغه ژبلاريز یا گرامري کازوس، حالت یا پېر نه دی) (درېدل، ژوندکول، پاتې کیدل یا پاتیدل). دا و منځپانگې ټاکنې ته گوتنیونه هم کیدی شي، داسې چې: شیبیزې بوختیاوې، کیدنې او حالتونه په نڅېنه کولی شي (بیلگې: چمتووالی، پېښه، راتلنه). هغه گرامري حالت یا اړیکنیوونکی وروسته څېړل کيږي

- د کړنویونو توپیر له نورو ویونو سره دی، چې دا په پښتو کې یواځې یا هم ښه-بدلیدونکی ویونه دي یا که غواړی، گردانيږي. اوس پوه شوم، چې کړنویونه نه گردانيږي

۱ - سپین ځي = تلل (سپین) = ت (س)

۲ - پېشو مورک ونيوه = نیول (پېشو، مورک) = ن (پ،م)

دا سم اندیز جوړښت د ژبلارې کړن-ارزښتوالي ځانگړی ډول جوړوي.

داسې لږ نوره روښانونه هم، چې دما ورته پام راوگرځید:

- کړنوی: تلل: لارم یا ځم،

- مهالوی: تلل: ځم، تللم، لارم، تللی یم، تللی وم

- بوختوالیوی: بوختیا وي: لوستل.

مندې وهل.

او سپورت کول.

څو بیلگې: تلل

مور وکابل ته څو.

تاسو وکابل ته ځی.

هغه و کابل ته ځی.

لنډ: څو، ځی، ځی، ځی، ځم.

۵

ژبپوهنه ۱

اړيې نه يادونه: د مور ژبپوهان يا ځنې ليکوالان ليکي، چې دا م، ې، ې... منفصل او که متصل نومځاينوي دي، خو دا سي نه ده. دا د کرنويونو د وخت او کس اړونده غزېدنه ده او دا م، ې، ې او و پسې تړلي دي (پسې تړلي دي وکتل شي).

يادونه: د سفې کس يا پسې تړلو سره دې هم پرتله شي.

نورې بيلکې که غواړئ تاسو يې راوړلې شئ.

مور په پښتو کتابونو کې تر اوسه پورې زده کړي، چې د عربي فعل يا ورب ته کړ وايي.

يادونه: مور د فعل د پښتو له انډول سره دوه ستونځې لرو.

۱ - کړ که کړنه يا بوختنیا (بوختوالی)

که رښتيا ووايم په کړنه پوهيږم، چې دا د کړل و لاس ته راغلی نوم دی.

که دا د ،، کړل،، لپاره کړ وي، نو کړل نوم په کړنه جوړيږي اونه په کړ

۲- پوښتنه داده، چې ايا کرنوي په کوم پای توري يا په روښانه توگه يې که ووايو په کومي ،، يې،، سره ټاکل يا بشوول کیدی شي؟

۳ - Name نوم

نوم: د يوه نوي پوهنيز پېژند له مخې نومونه په يوه کس، يوه شی او يا يوه ځانله کس يا څه د معلومات – يا پوهېدنې پرې يا – سټ يا يوې کلمې باندې تنظيم شوي، معلوماتومعلومولو يا ټاکلو ځانګړنوالي په چوپړ کې دي. يا

پېژند: د يوه کس حيوان يا يوه شي لپاره له يوه يا ډېرو ويينو څخه جوړه نخښه ونه يا په نخښه کونه، چې يو څوک د يوځلوالي په څېر راوباسي. ځانيز نوم.

۱ - د يوه کس، کورنۍ نوم يا يوه نوم لپاره په نخښه ونه.

لکه سورگل، سپين.. کشمالي، غونډوسکه او نور.

د نوم او نوم د توپير لپاره يې پېژندونه سره پرتله کړی

ژبپوهنه ۱ _____ ۶

دوه نور ژبنيز توکي.

نومونه

Nomen / Substantive

نومونه، شينومونه يا نومويونه..

يادونه: که دا سوبستانتيو او نومونو ته نومويونه ووايو، دما په اند به لنډ موخه ور وي (وراندیزونه):

نومونه/ سوبستانتيو يا شينومونه ژوندي، شيان او کليمې په ګوته کوي.

روښانه يا څرګند نومونه/ سوبستانتيو شينومونه شيان دي، چې سړی يې ګوري، لمس کوي يې او حس کوي يې. له دې امله،، نومويونه،،

د بېلګې په توګه: مېز، پاڼه، غونډوسکه، پياله.

ذهني نومونه/ سوبستانتيو شيان دي، چې فکر پرې- يا ورباندې کيږي او احساس کوي يې

بېلګې: کار، تفريح، خوښي، زړه بدي

نومونه/سوبستانتيو يا شينومونه کومې پېژندنځې لري؟

نومونه/سوبستانتيو گنوبنې (تعداد بنې) لري:

یواځی یا یوگن (مفرد) بېلگه: ونه، گلاب، برستن.

ډېر یا ډېرگن (جمع) لکه ونې، گلابونه، برستې

یادونه: د مور ژبپوهان د یوه یا و ځانله ته یو گری او ډېرو ته ډېر گری وايي او له وگري څخه یې رانیولی. دا ناسم دی، له دې امله هم، چې دا د وگري سره سر او کار نه لري، دا د هر څه یا هر شي یا یو څه سره سر او کار لري، چې دا دې هرو مرو وگري نه وي او نه دی.

یو گن په دې پوهېدنه، چې گن یې یا په گن یو دی یا یواځی دی او ډېر گن په دې پوهېدنه، چې گن یې له یوه ډېر دی، نو ځکه ډېرگن.

۷

ژبپوهنه ۱

بیا: منه، منې. منه باید یوه وي، له دې داسې پوهېږو، چې گن یې یو دی. منې، دلته باید دوه پنځه... منې وي، چې گن یې له یوه ډېر دی، نو له دې امله ورته ډېرگن وايو، نو لنډ یوگن (ځانله)، ډېرگن (ډېر یا ډېرې). دلته که یو گن وي، یا ډېر گن، نو د گن بڼه نه بدلیږي.

نوم/شینوم یا نومویونه په پښتو کې دوه نرېښوالې یا نرېښتوب دي، چې د پیدایښت الې له لارې سره توپیر لري، داپه دې پوهېدنه چې دا نومونه نارینه او ښځینه دي.

نر- ښځیوال یا نرېښتوب د نارینه او ښځینه لپاره د ناکلو پیژند نښو له لارې: یو، یوه، له یوه، له یوې، او دا په هغه خپله موخه یا پوهېدنه وروسته راځي.

نرېښتوب په پښتو ژبه کې د ځنې تورو یا نوره هم بڼه زیات یې د غږلرونکو تورو له لارې څخه پیژندل کېږي یا څرگندېږي، خو نه ټاکل کېږي.

بیا اړینه یادونه:

دا دې په گوته وي، چې نر/ښځیوال د کوم توري له لارې نه شي ټاکل کېدای. دا په دې پوهېدنه چې دا نه ټاکل کېږي، دا همداسې له پیدایښت څخه دي، چې همدا یې ډېره غوره ده. د مور ژبپوهان په دې هکله له پوره ناسمون سره مخامخ دي، لکه د ئ منځ ته راوړنه، چې ناسمه ده، دا په دې پوهېدنه چې دوي د یوه غږلرونکي توري له لارې کړ یا کړنه او نوم غواړي وټاکي، چې دایې ژبیزه لار نه ده. د تورو له لارې څخه څه نه ټاکل کېږي.

دا هم ژبلا ریزه نه ده، چي غږ يو او دوه ليکنډولونه.

کوم توري دي، چي دا يې له مخي څخه يا له هغو څخه پېژندل کيږي (که ووايو، چي کوم توري دي، چي دا ټاکي، ناسمه ده، دا پر دې پوهېدنه باندې چي ټاکل کيږي نه).

-- دا نښځيتوب کېدلی شي، يواځې په يوگڼېنه کره شي:

نارینه پر يوگڼېنه باندې: سړی/ پر ډېرگڼېنه باندې: سړي

ښځينه په يوگڼ: پياله/ ډېرگڼ: پيالي.

-- ډېرگڼ (په يوځاني نوميز) د پېژندنځېنې سره جوړېږي.

مور په پښتو کې يواځې ناکلکې پېژندنځېنې لرو: يو مېز، يوه پياله

ژبپوهنه ۱ ۸

Pronomen نومځايڼيو (ياهم: لپاره ويونه):

يادونه: گومان مې دی، چي د مور زېپوهان ورته نومځري(؟) وايي، خو پوره باوري نه يم او په بل نوم يې هم نه پوهيږم، داسې بخښنې راته کوی، ملامت يم، خو څه وکړم، زموږ د پښتو يا بيخي په پښتو پوهنې لا تراوسه کورته نه دي راغلي، لکه دا په نورو ژبو پوهنې. پوهيږو، چي داليکنې له کور څخه بې له کتاب او کتابتون سرته رسوو. دا دې دلته په گوته وي، چي نومځايڼيو هرو مرو د پرونوم انډول دی او همداسې دی، که غواړو او که نه؟

نومځايڼيو:

پېژند: هغه وييدولونه دي يا د ويونو هغه ډله ده، چي د نومونو پر ځای باندې راځي يا د نومونو ځای نيسي. نو له دې امله نومځايڼيو. دا کټمټ د پرونوم انډول دی. د مور د پښتو ادبياتو کېنې ورته نومځري وايي، چي رېښتيا نه ورباندې پوهيږم. گومان مې دی ځری نماينده ته وايي، خو نومځايڼيو نمايېنده يا نومځري نه دی، هغه يې ځای نيسي.

ځانيز نومځايڼيو:

د نورو ژبو مخامخ په پښتو کې دا د يوگڼ لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغې، هغه (ن، ښ).

ډېر يا ډېرگڼ: مور، تاسو، هغوي.

په پښتو کې نومځاینيوي نه بدلېږي، خو د یوگن لپاره، دا په دوه ډوله دي.

یادونه: دا به په حالتونو کې نور هم روښانه شي.

په الماني کې له الماني رانیولي ورته ،،لپاره،، ویونه هم وايي. پرو نوم د نوم ځای نیسي، نو له دې امله نومځاینيوي بلل کیږي.

یادونه: په الماني ژبه کې نوم گردانیږي یا بڼه بدلېږي، خو په پښتو کې بڼه بدلېدنه نه شته، خو دا په حالتونو کې څرگندیږي، چې هلته د نوم او همداسې د نومځاینيو سره چې دا مورفې مونه ورزیات شي، نو پوهېدنه یې بدلوي لکه له ما، پرمېز ، تر کور او دما او نور.

ژبپوهنه ۱

۹.

یادونه: نومځاینيوي به په دویمه برخه کې پوره یا هغه د اړینوالي له لارې و څېړل شي.

د نومځاینيو ډولونه:

د الماني لاندې پرو نومونه یا نومځاینيوي په انډول پښتو څیړو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او Interrogativpronomen

Personalpronomen ځانیز یا شخصي نومځاینيوي

ځانیز یا شخصي نومځاینيوي دي: زه، ما، ته، تا، هغه(ن او ېن)، هغه، مور، تاسو(ن، ېن)، هغوي او د هغوي بدلېدونکي بڼې؟؟ دي.

پښتو کې نومځاینيوي بڼه بدلون - لکه د الماني په حالاتو یا اړیکنیو کې بڼې - نه لري، دا به په اړونده ځای کې روښانه شي.

Possessivpronomen خاوندوالي - یا څښتنوالي نومځاینيوي

دا پوسسیسیو نومځاینيوي (خونديوالي نومځاینيوي) اړوندوالی یا خاوندوالی یعنې ملکیت په گوته کوي، موږ دا دوه سره توپیروو د مل په څیر او د نومځاینيوي په څیر د پر ځای - پر بڼه - یا پر څیر باندې.

يادونه: دا په حالتونو کې ښه روښانه شوي. چې دا مې ليکل تر هغې پورې په حالتونو او د نومخاينيو په بدلون، ښه يې پوهېدنېدلون باندې نه پوهېدم، په دې اخرو کې بريالۍ شوم، چې د خپرونو له لارې له تاسو سره شريکي شوې هم دي او د م ک له لارې هم.

بيلگه

دا د ما بکس دی

دا د ما دی

راگرخيدوني نومخاينيو Reflexivpronomen

.

ژبپوهنه ۱ _____ ۱۰

رفلکسيو- يا راگرخيدوني نومخاينيو مور د راگرخيدني يا بيرته راگرخيدني سره (خان تيرباسل يا خان تيروتل، خان ناسميدل (غلطيدل؟)) او رامات کړنو (خان پيژندل) سره کاروو

بېلگه: دا به همدلته په ياد راوړم، چې دا غونډله په الماني اکوزاتيو ده، خو په پښتو کې يې اړونده پوهېدنه کړنغونډله ده.

Ich habe mich verlaufen.

ما خان تيرباسه يا زه تيروتم (خبره په ما اوزه کې ده)

Wir kennen uns

موږ (يو له بل) سره پيژنو

يادونه: په پښتو کې اکوزاتيو نه شته، نو دا غونډله د کړوني په حالت کې راځي.

که پام وکړو، نودلته هم هر وروپښتو او الماني، همداسې فارسي بل ډول دي.

Relativpronomen نسبتي - پښتو انډول يې و ... ته نومخاينيو

له نسبتي نومخاينيو (هغه، دا، کوم، ...) سره موږ نسبتي غونډالې په گوته کوو.

بیلگه:

:Die Polizei sucht den mann; der die Bank überfallen hat

پولیس سړی لټوی، هغه(کوم) چې بانک و هلی یا لوتلی دی.

Interrogativpronomen

پوښتنو بڼيز - يا پوښتنيز نومځايڼيوي

پوښتنيز نومځايڼيوي (څوک، څه شی، و چا، د چا) په پوښتنغونډاله کې د نوم په ځاي راځي، د هغه پسې يا د کوم چې موږ پوښتنه کوو.

بیلگه:

_____ ژبپوهنه ۱ ۱۱ _____

له دې سره به لږستونځې ولرم،خوزه پوهيږم، چې تاسوله مابنه پوهيږی.

?Wer wird das sagen

دا به څوک ووايي؟

?Wer sagt das

دا څوک وايي؟

?Wer hat das gesagt

دا چا وويل؟

Wer hat das gesagt gehabt?

دا چا ويلي وو؟

يادونه: دلته گوره له،، څوک،، څخه و ،،چا،، ته لاره. دې سره يې پوره توپير شته.

Demonstrativpronomen.

پام را – يا ور گرځونې نومځاينيو دي: دا، هغه ويونه دي، کوم مو چې پام و څه ته راگرځوي. موږ پام راگرځوونې نومځای نيوي هلته کاروو، چې يو څه (د نورو له پلې) راوباسو يا غوره کوو يا د پاموږ گرځوو.

بيلگې:

Möchten Sie dieses hemd oder jenes?

تاسو دا کميس غواړي يا هغه؟

Indefinit Pronomen

ناټاکلي نومځاينيو.

دې ناټاکلو نومځاينيو پورې اړه لري: يوڅه، نه، سړی، يوڅوک، هر. موږ دا کاروو، کله چې موږ يوشی ټوليز کوو

ژبپوهنه ۱ _____ ۱۲ .

بيلگه:

(ايا) ته د ما لپاره يوڅه کړی شي؟

غوره يادونه:

په الماني کې د نومځاينيو بڼه بدلېږي، خو په پښتو کې د نوميز نومځاينيو، چې موږ همدا لرو، بڼه نه بدلېږي، پرته د اوس حالت څخه، په پښتو بايد يوه بله لار وي، چې په هغې زه هم په دې اخرو کې وپوهېدم او په پښتو کې هم دا لومړی ځل دی، چې دا کار کيږي او که اجازه وي، دا به د ما ميندنه هم وبولم. داميندنه ځکه ليکم، دا لار په ژبه کې شته، خو ما وميندله.

خوي ويې (دېر گڼ يې: - ويونه AdjektivDas يا ورزيات شوی)

په ژبپوهنه کې هغه د ويونو ډله ده، کوم يا هغه چې د يوه څرگند شي يا يوه ذهني شي، يوې کيدنې يا کړنې يا حالت (ځنگه والی) او داسې نور جوړښت روښانه يا تشریح کوي.

ادجکتیو،،خویو،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیري، په ښوونځي کې ،،څنگه،، وی (یو شی څنگه دی؟) هم بلل کیري، چې زموږ پښتو ادبیاتو کې یې **ستایننوم** بولي او د ستاینوي او ستایې نوم په منځ کېني ستر تو پیر دی، ستایې نوی کېدی شي ستایې نوم شي، خو ستایې نوم ستایې نوی نه دی. د ستایننوم سره موږ لږ د ناسمونو سره مخامخ کیږو او هغه دا چې دا به یا ښکلی او یا ناښکلی وي او **خوي نوم** ډېر څه خوندي لري یا ډېر خویونه یا ټول خویونه.

دا په دې پوهېدنه، چې خویونومونه جگېدنه نه لري. سپینگل کاکا کېدی شي سپین هم وي، خو هغه یې بیا خوي هم دی. ته بیا دلته ډېر سپینگل کا که نه شي لیکلی او نه باید وي.

د سپین (خوي) او سپین (نوم) کاکا د دې دواړو سپین په منځ توپیر کړی شو؟

هو! که جگېدنه ورسره راتلله، خو خویوي دی او که نه نوم یا نوموی دی. د نوم سره ډېر-خورا ډېر-سپین کاکا نه شي راتللی.

خوی و یونه کیدی شي وکارولشي:

ژبپوهنه ۱ ۱۳

attributiv اتریبوتیو (یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت ورکړی، د بیلگې په توګه. ښکلی ورځ)

prädikativ پرېدیکاتیو (د یوه پرېدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلگې په توګه: ورځ ښکلی ده) یا

ادوربال adverbial (هغه ښکلی سندرې وایی)

د ژبلار د خبروڅه پوره غزېدلې وي، خو د اوس لپاره زه په دې لږڅه بسيا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د خویویونو جگېدنه په الماني او پښتو کې:

د الماني ژبې زیات خویویونه کیدی شي جگ شي. دا تلنه کومپاراخیون Komparation یا درجه بندي یا ښه یې جگوالی بلل کیري.

په پښتو کښې د خوږویونو بڼه نه بدلیږي یا د نورو ژبو لکه انگریزی یا جرمني په څېر بڼه نه بدلوي یا نه گردانیږي، خو اړونده جگونه لري.

موربه يي دا اوس همدا د ډېر، خورا-او زښت- سره درجه جگه کړو.

ښکلی Positiv: schön

ډېر ښکلی Komparativ: schöner

خورا ښکلی Superlativschönstenam

داسې خوږویونه هم شته، چې د هغوي د جگوني سره ستوی بدلیږي:

او موریې بیا په ډېر او خورا-او همداسې د زښت - سره جگوو:

ښه، ډېر ښه ، خورا ښه یا خورا ډېر ښه gut, besser, am besten ;

ډېر، خورا ډېر، یا زښت ډېر ، viel, mehr, am meisten .

دې ته ټول مینه وال رابولم، چې اندونه سره گډ کړي. او دا

،، تر ټولو ډېر،، چې څه وايي او پوره ناسم دی، وليکو

اوکه د نورو ژبو څخه يي هم گټه واخستله، نولا نوربه هم ښه شي.

ځنې خوږویونه شته، چې په هغې کښې دا جگیدنه نه شي راتللی:

تيک همغه یا مطلق خوږویونه لکه بلاربه (ډېره بڅښنه دېوي، چې دا بې ادبي ونه گنې، که حامله وليکم هم همدا ده، خو عربي ده)، مړ اونور.

د رنگونو جگیدنه بیا شته لکه شين، تک شين، شين چک.

يادونه: دا جگپدنه نه ده، ځکه، چې ټوليزه نه ده. دا د اړونده رنگ جگپدنه نه، دا يې يو بلډولوالی دی، ځکه چې دا د برک لپاره نه راځي. تکبرک، یا برگچک نه شته.

سپين، تکسپين، سپينچک او همداسې نور او همداسې په ډېر او زښت او خورا باندې هم جگې دی شي یا جگيږي.

خوويويونه او ډولونه يې:

-- خوويوي يو څنگه والی يا حالت يا يو خوي په نخښه کوي،

په غونډاله کې دا سړی د لاندې پوښتنې په ځواب کې پيدا کوي يا ميندي:

يو شی څنگه دی؟

لکه پورته مو، چې وویل، په پښتو کېنې خوويويونه هم بڼه بدلون نه لري.

د بېلگې په توگه: رنگه، ښکلی، ارام، مراوی، خپلواک...

ځنې ادجکتیو يا خوويويونه د پسې تړلي يا سيلبې له لارې پېژندلکيري (پسې تړلی Suffix):
(ناپای،-ور، -ور، - والی، -توب او نور

-- ادجکتیو له دوه ادجکتیو يا له يوه نوم/شینوم او يوه ادجکتیو څخه جوړ دي:

دبېلگې په توگه: تیاره شین، غټستر، رنگارنگ...

-- د ادجکتیو يا خوويويونو کارونه:

موثر گړندی ځغلي. (يېډل (د شته والي) په څیر پوره کونه، کېدل،
پاتېدل (prädikativ).

گړندی موثر. (نوم /شینوم ته ورزیاتېدل (attributiv).

گړندی گټي. (د خپلواک نوم / شینوم په څېر (substantiviert)
په پښتو کې خوويويونه يا ادجکتیو بڼه بدلون نه لري يا نه بڼه بدليږي:

۱ - نوميز ښه يې ځانيز: کوښښي زدکونکی پر ستايېلو باندې خوښيږي.

۲ - پرېکړونی: کوښښي زدکونکی ستايلکيري

۳ - خاوندوالی: دا د کوښښي زدکونکي ولاس ته راوړنه ده. ډلته، د، د، د خاوندوالي
مورفيم دی.

۴ - داتيو: ستاينې وکونښني زدکونکي ته ده. يا له کونښني زدکونکي څخه ستاينه کيږي. له کونښني هلک سره ستاينې نه مل ده. له کونښني هلک کره خو او همداسي نور.

دلته دي د حالتونو برخه په پام کېښي ونيول شي، وروسته څېړل شوي ده.

دا پورته لږ روښانه کوو:

و ۱ - ته: کونښني. دلته زده کوونکي کونښني دي، دا په دي پوهېدنه، چي کړونى دى.

و ۲ - ته: دلته کونښني هلک پرېکړونى دى.

و ۳ - ته: دلته د ،، د ،، د واکوالي مورفيم ورزياتيږي.

و ۴ - ته: د مورفي مونو، و،، له لاري څخه بدلون دى او همداسي له ،، له ،، سره.

-- د خويويونو جگېدنه

په پښتو کې د خويويونو جگېدنه، ليکه د الماني او فارسي پر څېر باندې نه شته، خو انډول يې پر لاندې ډول باندې شته دى.

ژبپوهنه ۱ _____ ۱۶

بنسټپورې (زياتېدنه يا مثبت): گړندى، جگ، ښکلى

۱ - لومړۍ جگېدنپورې (کومپاراتيو Komparativ) ډېر گړندى، ډېر جگ، ډېر ښکلى.

دويم جگېدنپورې (سوپرلاتيو Superlativ) خورا گړندى، خورا جگ، خورا ښکلى.

يادونه: د ،، ډېر،، او ،، خورا،، په ځاى ماته بل څه ښه مناسب نه برېښي او د ما په اند نه شته، خو تاسو هم په کي فکر وکړئ، خو هغه ،، تر ټولو،، ډېر ناسم دى.

-- خويوى له پرتليزيويونو سره: لکه، يا، له،

ښه کيدونکى يا ډېرېدونکى: دومره همدومره ... لکه: زه (هم) دومره لوي يم لکه ته Komparativ کومپاراتيو..... لکه، ... ته له ما څخه ډېر لوي يې يا ته و ما ته.....

يادونه: د مور ادبيان ليکي: ،، ترما ډېر لوي يې،، او دا ناسم دى. په حالتونو يا اړيکويونو کېښي روښنه کيږي

يو اړيکوی تل د هغه له نسبتي سره څنگ په څنگ وي.

(نوم/شینوم، نومځاینیوی، خوی وی یا ادورب)

اړيکوی تل هممهال یا سملاسي د مخه یا پسي پروت وي

يادونه: پرتله کونه له ،،و يو څه ته،، سره کيږي. لکه سپين و اتل ته جگ دی. که ووايو، چې: سپين نسبت و اتل ته جگ دی. دا به هغه ورسره بلده ليکنه وي، خو دلته ،، د نسبت،، ليکلو ته اړتيا نه شته يا زيات دی.

-- سړی څنگه يو پسي ځای نیوی يا اړيکوی له ادورب څخه توپيږولی شي؟
يو پسيځاینیوی د يوگن ويي په څېر د غونډالي غړی يا غونډالغړی نه دی.
-- يو ادورب د يوگن ويي په څېر غونډالغړی هم کېدی شي.

بېلگه: ټکی د گردۍ-دباندي (دلته د يوه گډوله ويي په څېر راځي) پروت دي (دلته پسيځاینیوی يا اړيکوی د نوم/شینوم سره د پسيځاینيوي څنگه والي يا په حالت کې دی).

يادونه: ما په پيل کې داپورته غونډاله داسي ليکلي وه: ټکی له گردۍ څخه د باندي پروت دی.

دا دپورته غونډالي ناسمه ليکنه ده، ځکه چې په دې غونډاله کې به ټکی له گردۍ څخه دباندي وي، خو هغه ځای به د گردې له خاوندوالي څخه بل ځای کې دباندي وي. ټکی د باندي پروت دی (ادورب - لوکال- يا ځایز ادوربال) پرتله له دې څخه کېدی شي يوگن يا ځانله ويونه د اړيکوي (مخ-يا) په پښتو کې مخځاینيوي نه شته) پسيځاینيوي) او د ترنوي په څېر هم وکارول شي.

بيا: د گردۍ-دباندي، په دې پوهېدنه، چې دا دباندي د گردۍ دی يا - - پورې اړه لري او که ووايو،، له گردۍ څخه د باندي،، نو کېدی شي، دا دباندي د گردې نه وي، دابه يو بل چېرته کېدی شي وي.
بېلگه:

هغه د گاديټگ په ترڅ کې له کرکی څخه کتل. (اړيکوی له نوم/شینوم سره د داتيو په حالت کې)

هغه له کرکی څخه کتل، په داسې ترڅ کې چې دباندي زورور جکړ وو. (ترنه)

د ژبنيز و توکو پيژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له انده د ځنو ژبنيزو توکو روښانه پيژند نه شته، نو له دې امله مي د ځنو له پاره دا پيژندونه بيا بيا راوري، هيله ده، چې شتري مو نه کړي. که د ليکنې په ترتيب کې مو ناسمون سترگو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پيژندونو و ما ته پوره خوند راکړ او د ژبې پيل کې بايد راوړل شوي وي.

ويي:

يو ويی يو خپلواک ژبنيز يوون (يووالی يا ناسم يي واحد) دی. د يوه غږ يا سيلبې سره په مخامخوالي دا په پيداېښتي ژبه کې پرته له غږ يا سيلبې يوه خپلواکه پوهېدنه هم لري. يو ټوليز باوري پيژند د دې له پاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما يې يواځې هغه لنډ پيژند له تاسو سره بيا گډ کړ.

پورته مو وويل چې وی ټوټه کېدی شي، مگر مورفيم نه ټوټه کېدونکی، چې له دې امله يې غږيووالی هم بولي، او کېدی شي، چې دا يو مورفيم يو وی وي. بيا د غږونو ډولونه او نورې ځانگړتياوې هم شته، چې هغه په دباندنيو د پرمختللو ژبو په ادبياتو کې هرو مرو شته او په ښه توگه. لکه په موسيقي کېنې يې لرو.

ژبپوهنه ۱

۱۸

بيا

ويي څه شی دی؟:

يووی يو خپلواک ژبنيز يووالی (ناسم يي واحد) دی. په پيداېښتي ژبه کې دا – د غږ يا سيلبې مخامخ- يو خپلواکه يا ښه يي نالرونده پوهېدنه لري. يو ټوليز منل شوی پيژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې داد،، وي،، کليمه د ژبپوهانو په منځ کې يا پوره اوبی نه ده او يايي په بل څه يادوي. گومان مي دی يو فرانسوی ژبپوه د،، وي،، پرځای باندې ساده،، نخښه،، کاروي. دلته هم د ليکلو او روښانه ونې، ښه يي **څېړنې اړتيا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبو کېنې يې وگورئ..**

غونډاله يا غونډله :

يوه غونډاله له يوه يا ډېرو ويونو جوړ رابندژبنی يووالی (واحدناسم دی) دی. دغونډالکليمې پيژند له بېلابېلو ليدلورو وړکړ شوی دی، چې يو بل سره نه پټوي يا ښه يې نه پوښوي په ټوله کې يوه غونډاله له ژبپوهنيزې لارې، د يوه ستر يووالي په څېر، پيژندلکېدی شي، چې د سينټاکس (پيژندې وړکړل شوی) له لارې وړکول کېدی

شي. ځنې څرگندونځونډاله د خبرو اترو کمونیکېشن) دخورا کوچني د پوهنیووالي
 پیژندلکیري. خبرکړندول (خبراکت) په څېر ومنځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د
 څرگندوني کلمه کارول کیري

دغونډالي کلمې ټاکلو له پاره ډېرډوله لیکنې یا اندونه شته دی، چې د ټولو یوځایکونه نږدې
 ۲۰۰ ته د غونډالي پیژندونه رسیږي. هرژبنی ښوونځي خپله و ځان ته د غونډالي پیژند
 ومنځته راوړي. بېلابېل سم اندیز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنیز او ساپوهنیز اړخونه لږ
 یو له بل سره یو غږیز کوي، لیدل کیري. ورته نیولکیري، چې د نڅښونو پسې غونډاله یوه
 یواځنی کلمه ده، بلکه یوه ټوله کورنۍ، چې یو بل سره غوڅوونې یا گډغوڅوونکي په دې
 مانا چې گډ څه سره لري) ځانپسې لري.

پارتيکل Partikel وړې ژبنۍ ټوټې

د نه بڼه بدلېدونکو یا اوبستونو، په بېلابېلو ویدولونو پورې راټولو شویو د نڅښو ژبنۍ
 یووالی دی.

.

.

ژبپوهنه ۱ ۱۹

NICHT(NOT) :PART

نه (پڅه ه) (نهه) هغه چې گودی الف یې برسر باندې راځي، نه شم موندلی))

د یوې وینا د نهه والي لپاره کارول کیري.

،،دا سمه نهه ده،. ،، هغه لوي نهه دی، هغه و خپل ورور ته یا له خپل ورور څخه
 کوچنی دی،،.

-- زه له تاسو سره(څخه، کره، پسې) نهه ځم.

-- د یوې ټولې یا پوره غونډلې په ځای نه والی.

،، څوک راسره راځي؟ - زه نه.

-- له هغو وییونو سره کارول کیري، چې منفي یا کمیزه پوهېدنه لري او دا و کمیزه یا
 منفي پوهېدنه یې کمزورې کړي.

،، دا بد نه دی، مگر یو څه کم دي،،.

نه (Nein/no)

نه (د روښانه ه) سره: د یوه ځواب لپاره کارولکيږي، چې یو امر، یوه غوښتنه، یوه هیله ونه مني.

کړی شي له ما سره مرسته وکړي؟

نه، زه وخت نه لرم.

کړی شي له ما سره یوچای و څښي؟

نه، مننه!

ته باید هغه څه وکړي، چې زه یې درته وایم!

نه!.

.

ژبپوهنه ۱ ۲۰ .

- چې یوه هکپکونکي چېغه یا غږ ترې رامنځ ته شي. اوه!، نه!، دا سي هم!

— د دې لپاره، چې یوه وینا سمه یا پوره کړي.

،، هوا خرابه وه، نه، په دې ورځ سوچه بوچه خرابه وه،،.

Partizipation برخه — یا ونډه لرنه

به

-- باران به وشي

-- هغه به بله اونۍ و کور ته لاړه شي

-- هغه به په دې ښکلي هوا کښې په باغ کښې وي.

-- هغه به پوه وي، چې څه کوي.

-- په دې ترڅ کېنې به هغه دا لیک د لاسه کړی

هغه وایي، چې هغه به سبا و ډاکتر ته لار شي.

۱. ۱ Definitionsbe fund پيژندپيداگونه

Schulduden دښوونځي دودن

Duden-Grammatik گرامردودن -

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېديکات په څېر

1.1.4 Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنټوکي په څېر

1.1.5 Satz als kommunikative Einheit

زېبوهنه ۱ ۲۱

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

داموضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

دپيژند پيداگونه:

دلته کېدی شي د غونډالې يوڅو خواړه شوي پيژندونه بېرته ورکړی شي:

دښوونځي دودن - (دودند الماني ژبې شننيزه کتابتون دی، چې په هره څانگه يانږدې په هره څانگه کې يې لري): دغونډالې د ښوونځي دودن پيژند دی: ،، غونډله يو رابند ژبنی يا تړلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو يا يووالو (وييونه او ويونډلي يا - گروپونو) يوځای ايښوولشوي وي،،

داچې غونډالې د يوه ويي سره شتون لري (بېلگه يې : څه)، نوکېدی شي د يوې داسې غونډلې پيژند د ويي څخه توپير ونه لري. ياتوپير نه شو کړی.

داهم روښانه نه ده، چې د ژبني یووالی لاندې څه پوهېږو. یوه ویدله(سینټاګما)هم پخپل دننه کې هم رابند یا پوښلی ژبنيووالی دی. نوله دې امله په پورته پېژند کې دویونو پسي راتلنه یا تعقیب په خپل دننه کې یو ژبني رابند یا پوښلی یووالی(واحد) دی

نوله دې سره پورته پېژند د ویونو پرلپسې راتلنه، په خپل دننه کې یو رابند ژبني یووالی دی.، یو په خپل دننه کې رابند ژبني یووالی، بېله دې چې د پېژند له مخې روښانه وی، چې دڅه له امله یا کومې لارې یوه داسې ویدله دې ځان له یوې غونډالې سره بېل کړي

غونډاله ستر یووالی یا یوون(واحدناسم دی)دی، چې د **سینټاکس** له لارې جوړېدی شي،،

دېلومفیلد پېژند له مخې،،: غونډاله دخور الویې خپلواک سینټاکټیکې بڼې په څیر ، چې د خپلې لوري د هیڅ ګراماتیکي جوړښت په یوه خورا لویه سینټاکټیکې بڼه کې خوندي نه ده. ددودن ګرامر: ددودن ګرامر زیات غونډالې زندونه راته وړاندې کوي:

،،یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دی، کوم چې د سنټاکس له لارې جوړ شوی دی

موږنا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو:

ناپوره غونډالې :

د،، غونډالې،، کلیمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي د اړتیا له مخې څخه یا اړینډوله د غونډالې یو یا ډېر غړي نه وي.

بېلابېل تیو پونه یا ډولونه سره توپیر یږي:

Anakoluth[on] (= Satzbruch غونډالماتې دنه یا – پرېکې دنه: یوه پیچلې غونډاله دغونډالې او غونډالزباتونوسره سری یو غونډالراګرځي دنکې هم بولي. غونډالترنه

غونډالې کړی شي د یوه یوه تړوني(سینډېټیک)یا دډېرو تړونو(پولسینډېټیکي)یابې تړوني(اسینډېټیکي) یو ډبل سره وتړل شي.

Beispiel: سینډېټیکي: :

سیندېتيکي: ،،زه راغلم، ما وکتل او زه بريالی شوم،،.

پوليوسيندېتيکي: ،،زه راغلم او ما وليدل او زه بريالی شوم،،.

اسيندېتيکي: ،،زه راغلم، ما وليدل، زه بريالی شوم

نوميزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې غونډالې بې له مرستندوي کړنې دي، پوهيږو.

بېلگه: ،،بنځه لاره، پيسې لارې، کور لار

پيدايښتي ژبه:

په ژبپوهنه کې پيدايښتي ژبه هغه ده، چې له انسانانو ويل کيږي يا له انسانانو خبرې پرې کيږي يا يوه زېږېدلې ژبه، چې له يوې نا لارښودشوي ودې څخه ومنځ ته راغلي وي. دلته به و دي ته هم گوته ونيسم، چې ژبه لکه چې څنگه يې زموږ ژبپوهان وايي- معامله يا کوچگونه نه ده، پيدايښت دی او پيدايښت کوچگونه نه مني.

د ژبې نور ډولونه، لکه جوړې شوې يا مصنوعي ژبې، هنري ژبې، د نخبو ژبې اونورې شته، چې موږ يې نور د ځيرنو نيت نه لرو...

ن

بيا: چې له پيدايښتي ژبې غږيږو، نو له دې سره جوړه يا غبرگ پوهيږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته د موږ له هلو ځلوڅخه، خو د اړتياوو په بنسټ و منځته راغلي هغه ويونه، چې په پيدايښت کې په ژبه کې نه وو، خو موږ له دې سره مخامخ نه يو، له دې سره پرمختللي هيوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه و منځ ته راوړي.

ټوليز پېژنديا غونډالجورښت ښونه: Syntax

دسينټاکس لاندې سړی د غونډالو جوړونو ښوونه پوهيږي. ډاکره کوي ، چې څنگه له يوگن يا ځانله برخو- ويونو څخه موخه-وړې غونډالې جوړيږي-

د سينټاکس لاندې سړی يوځای-ايښول شوی پيدايښتي يا جوړښتي نخبه سيستم په ټوليزه توگه و نخبوته گډوله لار سيستم پوهيږي

دغونډالو جوړښت

غونډالې د ژبې د توکو له موخو یوځای ایښوولوڅخه جوړیږي.

ګډوله غونډالې- پیلونه

یوه ګډوله غونډاله له دوه یا ډېرو پوره غونډالو جوړه ده، چې هغوي یو د بل سره تړلي ،
سماندیز خپلواکي غونډالې دي، چې ګډه موضوع لري او ترنویونو،، او،، او همداسې
،،یا،، سره تړل کیږي. داپول غونډالترنه تنظیم شوي (بنسټغونډاله یا اصلي غونډاله) ترنه
بلل کیږي. ترنویونه (دېلګې په توګه یا، او) سریمنظمکونکي ترنویونه بولي.
Numerale ګڼیز: دوه (دوی) لاری، شپږم ټولګی.

غواړو چې ګڼونه په ګڼونځینو ولیکو: ۲ لاری، ۶ – م ټولګی (۶ ټولګی ناسم دی).
-- ځنې نومونه/شینومونه د هغه د پسي سیلې یا ښه یې تړلي (د پښتو ادبیاتو کې لکه
وروستارې بلل کیږي، خو ما ته یې دا پسي تړلي موخه ور برښي) د پسي مورفي په
مرسته پيژندل کیږي. دا کی دی شي په سفی کس کې وکتل شي، هلته روښانه دي.

وال، کلیواله، نرولي، ښخولي.....

Konjunktion ترنویونه

دا تکرار دی، خو داسې نوي څه هم لري.

کونیونکټیون (لاتین: پښتو اندول یې: تروني یا ترنويي) ویدول

کونیونکټیون، ترنوی، یونکټیون په ګرامر کې یو وییدول دی، چې د ویونو، غونډلې
برخو، یا غونډلو په منځ کې سینتکتیکي (syntaktische په نځینو) ترني منځ ته راولي او
هممهال سم اندیزې یا ګرامري اړیکې د تړلو توکو په منځ کې روښانه یا افاده کوي. د
پوسټپوزېځیونونو یا اړیکویونو سره یوځای، چې ژبنیزې ورنږدې موخې پوره کوي،
کیدي شي کونیونکټیونونه د اړیکویونه Relatoren په څیر رایوځای شي.
زه یې په دې پیل کې درې بیلګې راوړم، چې دوه یې د شمیرپوهنې بنسټ تروني دي.
دا باید په نځینه کړم، چې دا په شمیرپوهنه کېنې ویناوې سره تړي، دا د ما د شمیرپوهنې
سم اند کتاب کې بیا ښه روښانه شوي او اړونده لیکنې یې هم شته.
لومړی:

،،یا،،

وکابل ته ځم یا وکندهار ته ځم. یا

و کابل- یا و کندهار ته ځم

دویم:

،،او،،

زه و جلال اباد ته ځم، او و کابل ته ځم.

و جلالاباد - او و کابل ته ځم

یادونه: دا دوه ترنویونه ،، او ،، او ،، د شمیرپوهنې سم اند بنسټیز ترنویونه دي .

دریم:

،،پورې،،

یادونه: ما د دې له مخه ،، تر،، لیکلی وو، خو هغه ناسم دی. ،، تر،، یو ناخپلواک پوهنېدنوړ او اړونده پسې ځاینیوی یې ،، پورې دی،، له بېلگو څخه هم روښانه دی. ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې یا تر هغې پورې، چې ټول میلمانه وکتونو (خوبځایونو) ته لاړل یا

ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې، چې ټول میلمانه و کورونو ته لاړ شي.

زه به له ۴ بجو څخه تر شپږ بجو پورې درشم.

په دې لمنځتون کې له ۲۰۰ څخه تر ۲۵۰ کسانو پورې ځایېږي.

۲۵

ژبپوهنه ۱

پورته غونډالې ته یوه یادونه، چې اړینه ده: ځنې کسان به ووايي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له څخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پیل نه دی، دا له ... نه دی. گورو، چې ،، پورې،، ترنوی یا اړیکوی دی او پرته له دې څخه ،، تر،، یو مورفیم دي که ،، تر،، یوه بله گراماتيکي دنده هم و سرته رسولی، نو ما به دلته راوړې وی، خو باید وهڅیږو، چې ،، تر،، د اړیکویونودنده په غاړه نه لري. دا دې په حالتونو کې وکتل شي ځنې لیکوال او پښتو پوهان دا ،، تر،، د پرتلې له پاره کاروي، خو دا ناسم دی او ځنې په دې اند دي، چې دا مخځاینیوی دی. بله لیکنه کې به دا راوړل شي. بیا

ترنویونو

سپین له ننګرهار څخه راځي. خوږه له خوست څخه راځي..

سپین له ننګرهار څخه راځي او خوږه له خوست څخه راځي

ډېر وخت د دوه غونډالو په منځ کې يوه سم انديزه تر نه شته وي يا شتون لري.

سپين وکابل ته ځي. سپين وکونړ ته ځي.

سپين وکابل ته ځي يا وکونړ ته ځي.

په لاندې بېلگه کې دويمه غونډاله د لومړۍ غونډالې له پاره يو لامل دی او لومړۍ غونډاله د دويمې غونډالې يو سم انديز پسي تلنه يا پرلپسې ده.

بېلگه: پرلپسې (تعقيب) — لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. ددوه غونډالو سم انديز گډاريکوالی د دوه ترنويونو له لارې جوړيږي. سړی کړی شي د يوه سم انديز دليل-پرلپسې-اړيکې د بېلگې په توگه ترنويونه ولي، چې له دې امله، ځکه چې، و کاروي.

بېلگه:

دا (ولې) چې: هغه نه راځي، دا (ولې) چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

.

ژبپوهنه ۱ ۲۶

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

ترلشوي غونډالې د يوې کوما (بېلې دننځې) له لارې سره بېليري. ترنويونه لومړۍ او يا دويمې غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله، په نځې، کوي. سړی کړی شي د ځنو ترنويونو له لارې (د بېلگې په توگه ځکه چې) د غونډالو لړۍ پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه (د بېلگې په توگه دا چې، له دې امله).

بېلگه:

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

بنسټغونډال – او ځنگيز غونډالترنه

ټرنويونه د کړنې يا کړ نځای ټاکي. د کړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم انديز غونډالترنې دوه اريز- يا اصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې ترنه، چې په هغې کې کړنه په يوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړئ: ځاي په ځای وي). دترنې دا ډول ځنگيز غونډالترنه بلل کيږي يا سړی دا ډول ترنه ځنگيز غونډالترنه – يا نيممنظمه ترنه بولي. ترنويونه سړی نيممنظمه ترنوي بولي.

بېلگه: ځکه چې(ځنگيز غونډالترنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

داسې لنډه زياتونه:

مور په پښتو کې لرو: کړونی، پرېکړونی، نه کړونی. دلته درې دي

په عربي او فارسي کېنې: فاعل او مفعول: دوه. مور هم دا کاروو، چې د پښتو لپاره نېمگري دي، ځکه پښتو درې لري.

په الماني کېنې: اکټيو او پاسيو لرو.

.

له ما سره، ښه يې د ما له ليکنو سره د گرانو لوستونکو ستونځې دا دي، چې زه د کېدلو تر ټولې پورې ټولې پوهنيزې ليکنې په پښتو ليکم او له دې سره د مور ژبپوهان او ليکوالان بلد نه دي.

دا په پښتو ليکل د مور د ليکوالانو او ژبپوهانو لپاره ډېر نابلد دي. دا نابلدتيا يوه ستره ستونځه ده، په رښتيا يوه ستره ستونځه ده او پښتو په رښتيا د هرې پوهنيزې ريښې په پښتو د ليکلو توان لري.

فونيم څه شی دی؟ phonem

فونيم:

پيلياډونه: په نورو ژبو يا لږ تر لږه الماني کې ډېر ويونه شته، چې د غږ په مانا دي، خو موږ په پښتو کې همداغږ، گږ او ويل لرو. نه پوهيږم، چې اواز مو پښتو دی او که نه؟ زه به په دې غږ او گږ پاتې شم او بيا له الماني به د هغه بل ډول غږ لپاره دا د غږ سره مل په يوه بل ډول روښانه کړم

پيژند: فونيم زور يوناني نوم دی، چې په لاندې پوهېدنه دی:

(Ein Phonem (له *altgriechisch* φωνή *phōnē*, پښتو: غږ يا گږ)

د ټولو غږونو يو ذهني ټولگی دی، چې په يوه گږيزه ژبه کې همغه يا برابره توپيرېدونکي دنده لري.

بېلگه: که فونيم /ن/ راواخلو، نو دا په بېلو بېلو ځايونو کې په بېلا بېلو ډول ويل کيږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي يا همغه اخستل، دا په دې مانا، چې په پښتو کې يې د ويونو په منځ کې کوم توپير نه لري دايواځي د ويي نښو ډولونه دي، لکه په ،، ښه،، کښې، چې په ځنو ځايونو کې پورته له ښ په خ اوش هم وېل کيږي، خو موخه ترې همغه پوهېدل کيږي، نو له دې امله گږيزه ژبه يا په ويلو کې، څوکه کوم فونيم بدل شي، نو مانايې ورسره نه بدليږي.

دلته په فونيم کې همداگږ يا غږ يووالی دی ياکه غواړئ همدا يو غږ يووالی دی لکه د /ر/ يا /ت/ اونورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په ويی کې وی ته هغه انډول مانا ورکوي دا دې په گوته وي، چې دا غږ د سيلبي له لارې روښانه دی..

ژبپوهنه ۱ _____ ۲۸ _____

ددې بېلگې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دی، خو زه ورسره په پښتو کې

ستونځي لرم، چې هغه بايد په گډه سره اوبی کړو.

دايوونونه يا يووالي، نو په ژبه کې څنگه اوکوم دي؟

په پورته کې گورو، چې /ر/ او /ت/ موورکړي، چې همدا هر يو يې يووالی دی. همدايې د پيژند يووالی دی، چې غږ راوځي، نو دا به يو سيلبي وي. که زه ناسم وم، بخښنه راته وکړی، خو گومان مې دی، زموږ ژبپوهان يې څپه بولي، که داسې وي، نو بيا گږ – يا غږ څپې ته به څه ووايو. راځی، چې په دې سيلبي پاتې شو او که غواړئ سيلاب.

د سيلبي او څپې توپير غږ په څپو خوريزي سيلبي همغه يو اواز راوېستنه ده.

لاندې بېلگې گورو:

بېلگې: ،، مور،،/،، پور،، مار،،/،، تار،،

په پورته کې گورو، چې نور ټول توري همغه دي او يواځې لومړي توري يې سره بدل دي
او له دې امله پوهېدنېدونکي دي.

ددې ويونو د پوهېدنو توپير د وېلو يا ليکلو، ويونو جوړې يا خورا کوچنۍ (مينيمال)
جوړې بلل کيږي لکه دا پورته. مينيمال ځکه، چې هغه خورا کوچنۍ جوړې دي. وروسته
روښانه پېژند شته

بيا: دابه هم دلته په گوته کړو، چې فونيمونه نه ځانله د يو غږ بلکه د سېلبي په څير رامنځ
ته کيږي يا ومنځ ته راځي..

Allophone ديوه غږ بدلوالی

ددې يوه غږ بش الوفونونه/بش/ روښانه دي، چې په بېلابېلو ځايونو کې بېلابېلويږي.

الوفون يوناني وی دی، چې الو دېل او فون د غږ يا گږ په مانا دي يعنې بل ډول غږ يا اواز
ياگږ، نو له دې امله الوفونونه د فونيم بدلوالی دی، چې د فونيم بدلون يا سېفونيم
بدلون په نامه يادېږي

دسره خپلوانو ويونو يا کلمو پېژند يا يې نوره هم ښه سره توپيری پېژندونه يې:

ژبپوهنه ۱ ۲۹

دېسټينگېم : Distingem

فونيم او گرافيم د دېسټينگېم کلمې يا د ويې لاندې سره راټولېږي يا رايوځای کيږي.

داپه دې مانا، چې ديسټينگېم دوه برخې دي: گرافيم او فونيم.

گرافيم Graphem

. فونيم له گرافيم څخه توپيرېږي. گرافيم د ليکلشوي ژبې خورا کوچنۍ
ماناتوپيرېدونکي يووالی دی

فونيم Phonem

فونېم د ويونکي – يا گړ ژبي خورا کوچنی مانا توپیر پدونکي يووالي دی

مورفېم Morphem

يادونه: مورفيم دلته لنډ راغلی. بلځای کې بياپوره څېړل شوی دي.

فونېم له مورفېم څخه توپير لري. فونېم د خورا کوچنی د ژبي پوهې دنتو پير پدونکي يوون يا يووالي په څېر پيژند لري، په داسې حال کې چې مورفېم د ژبي خورا کوچني پوهې دن-ورونکي يووالي يا يوون په څېر پيژند لري، چې دواړه سيمانتيکي ژبنيزه منځپانگه لري.

يادونه: دايو اوږد د خبرو څه لري، چې زه يې د ما د پاتې وخت سره لږ نورې شننې ته بېواکه يم، خو دامې داسې لږ څه پيژندونه له الماني څخه له تاسو سره گډ کړل، په دې هيله، چې ستاسو مينه مې ورسره راپارولي وي، بيا وايم، چې دا پوهنه پرته له يوې وتلې ژبې د زده کړې څخه نه کيږي

ددې کلمو د يووالو پيژندونه

پورته مې وليکل، چې د فونېم يووالی لکه لاندې بېلگه کې/م/ دی

دمورفېم يووالی سيلبي يا سيلاب دی، هر مورفېم يو سيلبي دی.

بېلگې: ،،مور،،/،،پور،،،شل،،/،،شل،،(دش پخ پخ الف سره ويل

.

دماناو توپير د گريزو ويونو جوړې يا خورا کوچنۍ(مينيمال) جوړې بلل کيږي

دابه هم دلته په گوته کړو، چې فونيمونه نه ځانله د يو غږ بلکه د سيلبي په څير رامنځ ته کيږي يا و منځ ته راځي

بيايي يووالی: ددې پورته ژبنیو توکو يووالی نو د سيلبي څخه څرگنديږي، دا يو سيلبي دي او دا يې يووالی هم دی. يووی کړی شي يو سيلبي يا ډېر سيلبي وي، مگر دا ټول يوسيلبي دی

فونېم د ويلشوي وي پوهې دنتو پير پدونکي يووالی دی. داپه دې مانا، چې د يوه فونېم بدلول د يو بل فونېم سره د دوي پوهې دنه بدليږي يا تغير خوري

له دې لاندې څخه موخه پوهېدل کيږي او وروسته هم راځي.

دالاندې بېلگې په گوته کوي، چې فونيم ماناوړونکيووالی نه انځوروي، بلکه مانا توپيرونه په گوته کوي

سړی ویلی شي: فونيم د يوه وي هغه خورا کوچنی غږيزه جوړښتبرخه ده، د ويي توپيرېدونکې دندې سره. د فونيم د بدلون له لارې د ويي مانا بدليږي، دا فونيم پخپله نه مانا وړونکی دی.

نورې بېلگې:

فونيم بدلېدنه په پيلغږ کې

کور – گور

مړه – پړه

تار – مار

فونيم بدلېدنه په پايلغږ يا پایگړ کې

کار – کال

ورور – خور

ژبپوهنه ۱ ۳۱

فونيم بدلېدنه په منځغږ کې

کور – کار

ډېر – ډار

ټول – ټال

يادونه: د ماپه اند که دلته د غږ په ځای گړ وکاروو ښه به وي.

Phonetik فونيمتيک

(زړه یوناني φωνητικός phōnētikós پښتو پوهې دغه یې غږ - یا گډاروند) .

φωνή phōnē , پښتو پوهې دغه یې غږ یا گډ

یو پوهنیز دېسڅپلین یا دېسپلین دی، چې ژبې پر په لاندې دلایلو څېړي: په ستوني گنده، مری-، خوله او د پوزې په ورشو کې غږ جوړونه او د غږ او گډ حس کول د اکوستیکي خوي او د غږ یا گډ کارونه د غوږونو او انساني مغذ له لارې

دادوه دندې لري: غږ جوړونه او غږ اورېدنه، نو:

فونېټیک یوه خپلواکه دېبرو پوهنو په منځ کې ځغاستې څانگه ده لکه لینگوېستیک، اناتومي، فیزیولوژي، نوېرولوژي، فزیک او شمېر پوهنه. فونېټیک څېړنور شو یا څېړن اله گډېدلی یا ویل شوې ژبه یا لنډ گډ ژبه ده د هغې په ټولورېښتینوالي- یاریالېزه کولو کې.

فونېټیک هم لکه فونولوجی ویشل شوې یا غږېدلي ژبه یا لنډ گډ ژبه څېړي. فونېټیک د فونولوجي څخه ځان په یو بل اسپک یا کړنلارې لوي. فونولوژي د ژبپوهنې برخور شو یا برخپاړي ریال په څېر غږونه په یوگونو ژبو کې د خپلو پوهې دنتو پېرېدونکو دندو غږونه ټولگیزوي. په مخامخ یې فونېټیک د فزیکي، نیورولوژي، فیزیولوژي د یو یو بلې ژبپوهنې لارې، چې غږ جگوالي جوړېښت، د هغې وړنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پېداېښتي پوهنو څخه گټه اخلي.

د فونولوژي پېژند:

Die Phonologie (زور یوناني وی دی φωνή phōnē , پښتو غږ ، λόγος lógos پښتو پوهنه) فونولوژي

په پښتو کېښې غږ پوهنه، د ژبپوهنې یوه برخور شو ده. داد ژبپوهنې په دننه کې په ټوله کېښې د فونېټیک څخه باید رابنده شي، پر دې پوهې دغه باندې، چې په منځ کېښې یې باید ټولي وي:

په داسې حال کې چې فونیمیک د ژبې غږونو روښانه خویونه څېړي، چې څنگه جوړېږي او فونولوژي د یوگونو ژبو د غږونو گډ سیستم د دندې سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلاړ یوه برخه جوړوي.

فونېټیک:

پېژند Definition

فونېټیک د ګرځېدو یا ژبڅېړو پوهنه ده، د سیلابو، خپل جوړښت دویونکي او د هغه په کاراچونه د غوړ له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزیکي، روحي یا ارواپوهنې او فیزیولوژیکي ګرمو ادوتولوالي په پام کې نیولو سره

دیوې پوهنې په څېر د فونېمیک د ژبغرونو رواجي څېړنو له مخې یې ټاکل، د موږنو یا اوسنیو څېړنو په څیر تنګ دی له دې امله لاندې فونېټیکي څانګې سره توپیروو:

۱- ویېندوله یا ویېندولیز فونېټیک

,artikulatorische Phonetik

۲ – غبریز فونېټیک د فونېټیک هغه ورشو ده، چې د ویل شوو جګو یا غرونو سره بوخته ده. دلته دبېلګې په توګه څېړل کېږي امپلیتوډي یا جګوالی او فرکونڅ

,akustische Phonetik

غبریز فونېټیک د فونېټیک

دالاندې یې نه ژباړم، دا ګران لیکونکي په دا څلورو پرمختللو ژبو کې لوستل - او روښانه کولی شي.

⋮

ژبپوهنه ۱ ۳۳

,perzeptive Phonetik

,physiologische Phonetik

.funktionale Phonetik

داپورته ژبیز توکي مې همداسې پرېښوول، زما د فزیکي توانه راته داسې څه لرې برېښي، خو ګران لوستونکي په هره پرمختللي ژبه کې دا پیدا کولی شي

phonemic فونېمیک.

پېژند: دپېداېښتي ژبې د غبریزې- اولیکنزې روښانه روښانه ونه یا که غواړئ ښه ده.

پيژند: مورفيم څه شی دی؟

مورفيم د ژبپوهنې د خورا کوچنيو ژبني يو والی (مور واحد وايو، خو دا ناسم دی) لپاره يوه مسلکي وېبڼه ده، چې دا يوه پېژندنيزه پوهنه يا يوه گراماتيکي يا ژبپوهنيزه دنده لري. داسې کوچني يووالي يا يوونو ته ډېر وخت د ويونو د برخو په څېر کتلی شو، له دې امله دا کلمه مورفيم د ژبنيزې مورفولوژي منځني يا دزري کلمه ده. دا بيا هم د کلمې و ويي ته نه سيده مخامخ ځایري، بلکه کېدی شي هغې سره غوڅه هم کړي: يو ويي کړی شي ټوټه کړی شي او له دې امله له ډېرو مورفيمونو څخه جوړ وي، خو يو نا ټوټه کېدونکی وی سملاسي يو يواځني مورفيم وي.

کلمه ټاکنه: مورفيم په ټوله کېنې د يوه کوچني پوهنورونکي (ژبنيز) يووالي په څېر پېژند لري، ټيک لکه چې لرو: “، مورفيم د يوه کوچني غږ (سېلې) يا گرافيمي يووالي دی د يوې پوهېدنيزې يا گراماتيکي (ژبلاريزې) دندې په څير.”،

د بېلگې په توگه لکه خور خورکي، ليکل (خور)-(کي)، دلته (خور) بنسټوی دی، دمور-پلار لور او (کي) يې پاڼونه ده د پسرټري دندې په بڼه.

که د بېلگې په توگه ولرو: ميزونه، ليکلی مېزونه (مېز-ونه) او لکه څنگه يې چې وايو هم، له دوه مورفيمونو جوړ دی: (مېز)-(ونه)، خو دلته ميز بنسټ وی او -ونه يې ډېرگن دی، خو دلته د مورفيم او سېلې په منځ کېنې توپير روښانه کيږي: [مې-ز-ونه) او له دې امله ویلی شو، چې مورفيم ټيک همغه څه نه دي. دا هم يوه غزېدلې ليکنه ده، چې گران ژبمینه-وال به يې د يوې پرمخ تللي ژبې څخه راوښيي.

- د زياتو روښانونو لپاره: لرو: پلار توب دا له دوه مورفيمونو څخه جوړ دی، پلار او توب، پلار پوهېدنه لري او توب پسرټري دی، کومه پوهېدنه نه لري، خو دا-توب د پلار پوهېدنه و پلار توب ته غزوي.

او همدا ډول : له، پر، تر دا مورفيمونه خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو پوهېدنوړونکي دي، دا په دې پوهېدنه، چې نورو ته پوهېدنه وړي. دا به په حالتونو کېنې ولولو، چې څنگه؟

دا دلته يې يواځې داسې لږ راوړم: له ما، تر ما، پر ما. دلته دا مورفيمونه د، ، ما، ، چې په ژبه کېنې د تېروخت، د کړونې لپاره راځي او په دې غونډلو کېنې به يې د نه کړونې و دندې ته پوهېدنه ورورلکيري. له ما، تر ما لکه له ما څخه، تر ما پورې، پر ما باندې او نورگورۍ، چې دا له، تر، پر، مخاينيو يا پرېپوزېشنونه نه دي. دا په حالتونو کېنې ښه روښانه شوي.

مورفيمونه د اوازونو يا تورو کوچني ټولگي دي، چې دويي يو خپله مانا يا غوره والی ولري.

بيلگه: ،، لوي، ، وی يو مورفيم دی. دا د بيلگې په توگه په ،، لويوالي، ، ،، لويان،، کې کارولکيري.

،، - والی، هم يومورفيم دی. دا په دې پوهېدنه، چې يو شی داسې دی، لکه دا وی، په کوم پورې چې دی تړلکيري. دا د بيلگې په توگه په ،، لويوالي، ، ،، ښکليوالي، ، ،، لټوالي،، کې کارولکيري.

همداسې ،، -ان،، يو مورفيم دی. دا د نورو په څنگ کې کارول کيري، چې وښايي، چې يو څه زيات په بر کې نيسي، د بيلگې په توگه ،، لويان، ، ،، چرگان،،. زيات ويونه له ډېرو مورفيمونو جوړ دي، که سړی مورفيمونه وپېژني، نو سړی کړی شي د وی په مانا ساده وپوهيږي.

مورفيمونه اوژبسيلې زيات وخت همغه يا يو شی دي، مگر تل نه. ،، ژوند،، له ،، ژوندکولو، ، ، او ،، مگر،، هم مورفيمونه دي. مگر سړی وايي،، ژوند-کول،، او

،،م- گر،،.

يا

مورفيم

مورفيم خورا کوچنی اواز- يا غړيوون يا غړيووالی دی، کوم چې په بيلابيلو ژبنيز اړوندوالي سره همغه مانا لري.

سړی د خپلواک او تړلي يا بلواک مورفيمونوپه منځ کې توپيروي، چې دا يواځې (فقط) د ويونوپه دننه کې رامنځ ته کيري.

که الماني ژبې ته پام وکړو، نو په هغې کې درېزره ليکسيکي مورفيمونه، ۱۶ بيلابيل گرامري مورفيمونه او ۱۰۰ وييجورونکي مورفيمونه شته.

ناړوند يا خپلواک مورفيمونه :

لکه: ميز، پر، سر

ترلي يا بلواک مورفيمونه : لکه

کب- گي ، بنسټ + کوچنيونه يا کوچنيکونه

لويان، بنسټ + زياتواليپاي

که تاسوپه نورو ژبو کې دا گوري، ډېرې ليکنې پرې شوي او هر چا د خپلې خوښې سره پيژندنه ورکړي، **خوموخه - چې خورا وړه ژبپوالي دي - همغه ده.**

،،مورفيم، له فرانسوي راځي"morphème" ، له يوناني "morphe" - له پښتو ،،
جوړښت، بڼه،،

ما په پورته کې يا د پرېپوزېشن خبروکې ،، له ... څخه،، د سره،، د پ په توگه راوړي، خو هلته ،، له،، او ،، د،، مورفيمونه دي، ، څخه،، او ،، سره،، پوستپوزېشنونه دي. يا دا لاندې

پېژند: مورفيم د ژبې يو خورا کوچنی يوهنورونکی يووالي (واحد سم نه دی) دی د بېلابېلو مورفيمونو د يوځايکولو سره وييونه جوړېږي. مورفيم په ژبپوهنه کېنې يوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (دويونو جوړونې او بڼې پوهنې) يوه برخه ده.

يادونه: پام دې وي، چې دا دلته مورفيمونه د پسېترلي يا سافیکسونه دي. (هلته کتل کېدی شي).

نيونه، بنوونه، غوښتنه

.

.

دا ويونه، چې زه يې دلته اوس د گرانو لوستونکوسره شريکوم، زيات په شمير پوهنه کې کارولکيږي، خو په ورځني ژوند اونوروپوهنو کې هم ورسره مخامخ کيږو.

وړاندنيونه (preconditionio لنډ: نيونه ، فرضيه)

وړاندنيونه يو حالت او يا يو خوي دی، چې بايد پوره وي، له دې د مخه چې يو بل حالت، يوه کړنه يا يو بل خوي او يا يوه بله پروسه د ښوني شي يا وښول شي.

د بیلګې په توګه په یوه څه کې د ننوتنې منلو یا داځلېدو اجازې د حق کېدو له پاره
ازموینه زیات وخت یوه وړاندښونه یا که غواړئ فرضیه ده

یوه وړاندښونه کېدی شي یواځې د یوه حالت یا یوه خوی یوه وړاندښونه وي.

په سم اند کې وړاندښونه په لاتین کې د پریمیس Premise په نامه هم بلل کېږي.

په شمېرپوهنه کې وړاندښونه د یوې ښوونلارې یوه غوره برخه جوړولی شي

په دې توګه ایندکشن وړاندښونه

inductionprecondition *Induktionsvoraussetzung*

پایونه د ایندکشن ښوونه (Induktionsbeweis) the prove of induction) (د ځانګړو
څخه په ټولیزو پایونه) پیل په نڅېه کوي.

بېلګه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعیت منلو لپاره په پوره سويه د ژبې زده کړه له هر
څه څخه د مخه وړاندښونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننوتنې لپاره د کانکور ازموینه وړاندښونه ده.

قضیه یا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې یوه نوې پوهه یا پیژندنه ده ، چې له اکسیومونو ،
ټاکنډویو (پیژندونو یا تعریفونو) او څرګنده جملو څخه فرمولبندي کېږي. ددې لپاره، چې د
یوې جملې وینا و منل شي یا وپېژندل شي، باید و ښوول شي . که پر کره توګه باندې
ونیسو نو دا یوې منلې legitimierte (قانوني) پرلپسې ټولګیز (صنفي) پریدیکاتي سم اند
د پایونې پرلپسې ده یا که غواړئ پایله ده.

ښوونه:

په شمېرپوهنه کې ښوونه د یوې وینا د رښتیاوالي یا نارښتیاوالي باوري راوېسته (
ښوونه) ده. دا د اکسیومونو، چې له سره رښتیا نیول شوي وي او نورو وینا و څخه، چې
رښتیا یې تیاره ښوول شوي وي راوېستل کېږي.. دلته له اکسیوماتیکي
axiomatischen ښوونې خبرې کوو.

شميرپوهنيزې ښوونيز زيات وخت په وړو، وروپلو د نورو غونډالو يا جملوپه بنسټ سرته رسيري.

جوړښتيزې - او نا جوړښتيزې ښوونې.

شتونښوونه:

شتونښوونه چې وښايي ده، يا يوه تلنلار ورکړ شوې، چې اوبی ته موبيايي، دا په دې مانا يا پوهېدنه چې، يواوبی جوړيري يا منځ ته راځي.

د يوه نه جوړښتيزې ښوونې سره د خويونو لرلوسره د يوه اوبی شتون پای کيري. کله ختی ناسيده نيونې کيري، چې اوبی يې شتون نه لري. له دې ښوونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنگه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت) Behauptung

غوښتنه (ثبوت) Behauptung يا ،، څرگند يا روښانه حکم ،،تضمين شوی قضاوت،، هم بلل کيري، يوه جمله ده د ځانگړي مانا يا پوهېدنو سره او له ويونکي څخه داسي ويل کيري، چې توليزه او د تل لپاره وي. که د بېلگې په توگه څوک پوښتنې ته ، چې ايلندن له پاریس څخه لوي دی،؟

ځواب وايي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاریس څخه زيات اوسيدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

يوه غوښتنه نه يواځي لکه (څرکندونه) ويي نه يوه جمله ده د ټاکلي منځپانگې سره، بلکې يو توليزه کړنه کاروايي ده: د ويل شوي وينا لپاره يوه توليزه په اختيار کې نيونی (چې گوندي د تیکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کيدنه ده . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار “speechact” کلمه و کاروله.

ژبپوهنه ۱ _____ ۳۸ _____

غوښتنې کېدی شي ټيک (همداسي) رښتيا وي يا نارښتيا. دا له دې امله موخه وري دي، چې غوښتنو باندې د منلو او ردونو له امله خبرې اترې يا که غواړی مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي يعنې تصديق شي، چې زور پرې واچول شي، وښوول شي، رد کړاي شي(ياني مخامخوالی يا تضاد يې وښوولی شي).

د نورو ژبنيو څرگندونو څخه يې رابېلونه

غوبښتنې (ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

- ۱ - په نيو نو ودانې يا فقط نيولشوي يا نا جدي جملې. د بېلگې په توگه په ادبياتو، ژبمريڼونه يا توکي تکالې لکه (،،په يوه وخت کې يو پاچا وو.....،،)
 - ۲ - پوښتنې، شک، گومان(،، نه پوهېږم، چې ايا دا به راشي،،)
 - ۳ - تيوريټيکي نيو نې(،، نيسو، چې هر خاوند د جگې گټې هلې ځلې کوي،،)
 - ۴ - امر (،، لاسونه جگ،،)
 - ۵ - کلیمه ټاکنه يا نومينال پېژند (،، د زياتو اتومونو ټينگه تړنه دې ،، ماليکيول ،، و بلل شي.
 - ۶ - د ځانيز خوند يا مزي څرگندونه(،، دا موزيک مې ښه راځي،،)
- کومه گټه نه لري، چې دلته د رښتياپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بله اړخه په ارزښت کيږي، د بېلگې په توگه موخه وړتيا، هنري خونديونه، مجلس ارزښت.
- د غوښتنو ډولونه.
- غوښتنې د خپلو منځپانگو له لارې په برخو وېشل کيږي ، د بېلگې په توگه:
- غوښتنه، چې نړۍ څنگه جوړه شوې، داسې په نامه empirische يا په تجربو ودان، په رښتيا faktische يا مثبت ښوونه(،، دا ونه له لسوکالو څخه ډېره زړه ده، ،، سړپ له وسپنې څخه درانه دي،،) دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځانگړې توگه empirische ايمپيريکي کارونه په پيدايښتي پوهنو کې.

-- سم اندیز-شميرپوهنيزې غوښتنې(،، د ۱۴۴ څلورۍ ريښه ۱۲ ده او پوره سم يې ۱۲+،،). دا د شميرپوهنې اوسم اندله لارې؟

-- ارزښتيډونکي غوښتنې (،، سپين و برگ ته ښه باجه يا رباب وهي،،).

-- يوه لار، يوه کچه، اخلاقي غوښتنې(،،سړی باید له دوي سره مرسته وکړي، چې بې له کومې تېروتنې څخه و ناوره کړنې يا گوناوه ته اړ شي،،). دا ډول غوښتنې د نورماتيوي-يا مثبت اخلاق Ethikالي دي.

-- hermeneutische روښانه، موخه بنسټيزې غوښتنې (،،د سپين بيرغ ښکاره کونه دا پوهېدنه لري،چې: ،، مور تسليم يو،،). دا ډول غوښتنې د ژب - او کلتورپوهنې الي دي.

د ننني سايکولوژيکي يا دننه (خان) کتنې غوښتنې innerpsychischeoder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،،. ،، گيښی خوړخوند لري،، ،، زه گورم، چې ترمومتر ۱۰ درجې خيلزيوس ښايي،،).

غوښتنې په نورو برخو هم وېشل کيږي:

-- غوښتنې په پخواني وخت کې په يوگړو يا ځانگړو پېښو، اوسمهال يا راتلونکو پېښو.

(،، گوښتي په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د گوښتي په ځای مي کوم افغان ليکلی،نود زېږېدنې يا مرگ ورځ مي يې بايد اسانه پيدا کولی شوی، دا چې دا مي نه شوکولی، اړ شوم همدا الماني پرېږدم.په خواشینی).دا ډول غوښتنې د تاريخپوهنې الي دي.

--- د ټاکلو ډولونو شيانو شتون غوښتنه (،، په دې ځنگله کې ډينگری شته،،).

--- په تجربوي قانونمندی يا لار اړوندوالي غوښتنې (،، که څوک يوه کريستال گلنۍ په مرمړمکه و غورځوي، زړې زړې کيږي،،)

--- د علتونو غوښتنه (،،سپي مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لرونده،،).

مور د ثبوت په ځای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه يو، خوگورو چې دا سم همغه ثبوت دی.

غوښتنه: سپي په سرطان مړ شوی.

بنسټونه: دا بيا بايد وښوول شي، چې همداسې ده اوکه نه.

Imperativ په امریه بڼه، غوښتنې، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شمیر پوهنه)

یادونه: دا په ژبپوهنه کې هم باید همداسې وي او همداسې ده.

جمله په شمیر پوهنه اوسم اند کې یوه نوې پیژندنه ده، چې دا له اکسیومونو، پیژندونو او تازه پیژندل شوو جملو څخه وتلې فرمولبندي کيږي یا جوړیږي. د دې لپاره چې د یوې جملې وینا وپیژندل شي، باید دا وښوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتیب په یوه اهرامډوله ترتیب په برخو ووېشل شي، چې ترتیب یې داسې برېښي:

۱- Lemma مرستندوی جمله (د یوه غوره ښوونه کې مرستندوی جمله)

۲- Korollar د کره کونو یا ترې لاس ته راوړنو یوځایکول، چې دا له یوې جملې یا یوه پیژند بې له لویو بوختوالو څخه راکول کيږي. زیاتوخت پای لاسته راوړنې

۳- Proposition (سم اندیزې ویناوې).

۴- جمله یا تیورېم Theorem (پوهنیزه – او بنسټجمله یا ستجمله. Theorem تر اوسه پورې په زیاتو ژبو کې کارولکيږي.

تل ژبنیز – یا ورځني ژبنیز لیدنې غوښتنه

--- تل ژبنیز لیدنې غوښتنه په ټولیزه توګه فکر دی.. که سړي ته یو فکر یا پېښه پېدا شي، نو سړی کړی شي دا یوه غوښتنه وېولي.

بیلګه- غونډاله: د ما غوښتنه ده، چې زه موټر بیايم.

پوهېدنه یا مانا: زه اوس په دې فکر راغلم، چې په موټر کې ځم.

ژبپوهنه ۱ ۴۱

غوښتنه د فلسفې له لیده یا له مخې:

وینادولونه یا وینابنې:

درې Modi مودوله يا وينادولونه شته: اينديکاتيو، او ايمپيراتيو

اينديکاتيو Indikativ نومينال وينابنه ده: ته کونيونکتيو ځي، هغه ځي او داسې نور.

د غوښتنو و پېژندنې ته څرگندونه

غوښتنې ډېر وخت د پېژندنې سره فرمولبندي کيږي، سره له دې چې پېژندنې يو مودوس دی، چې له هغې سره په رښتياينې خبرې کيږي. که ته يو څه وغواړې، نو ته دې وکړی شي، نو ستا مخامخ بايد رېښتيني و پېژني همداسې د تا په غوښتنو باور ولري، نيسو چې ته او د تاملگرې او ملگرې په يوه هنرمند غږيږي او ته د بېلگې په توگه لاندې ويناوې به کار اچوې يا په لاندې ويناو کار کوي:

هنرمند ډېرې پيسې گټي.

له دې پرته هغه ډېر قرار دادونه دلاسه کړي دي.

دا غونډلې تر هغې پورې غوښتنې دي، تر څو پورې يې چې رښتياوالی نه وي ښوول - يا جوتې شوي وي.

که د بېلگې په توگه دا نه وي تضمين شوي، چې دا هنر مند ډېرې پيسې اخلي، تر هغې پورې دا جمله يوه غوښتنه ده.

پېژندنه Indikativ

د پوهنيز پېژندپوهنې کره کوولو پېژند

پوهنيزې پېژندپوهنې erkentnisse يو رېښتيني پېژندلشوی رښتياوالی انځوروي.

کونيونکتيو يا ناسيده وينابنه: غوښتن- يا هيله بڼه: زه به لار شم، ته به لار شي.

ژبپوهنه ۱ ۴۲

ايمپيراتيو Imperativ امر بڼه: لار شی.

Konjunktiv ناسيده وينا:

کونیونکتیو په هغه حالتونو کې کارول کیږي، چې ریښتونی نه، بلکه یواځې شونی یا ممکن وي. یا دا:

ډېر وخت وینا په ناسیده وینا کې د امکان یا شونتیا په چاپیریال کې راځي، دا د امکان په شونتیا بڼه او یا کې د نتيابنه هم بلل کیږي. کونیونکتیو دا نه ښایي، چې یو څه شوني دي.

زه به لار شم، ته به لار شي اوداسې نور.

دا موضوع پوره اوږده او په زړه پورې د خبروڅه لري.

دا څه لیکنې مې چې وکړې، نود ژبې سره مې مینه نوره هم زیاته شوه اوداسې وایم، چې په دې زاړه بدن یا تیروخت د ژبې زده کړی شم.

Adeverb ادورب یا رابندونه او ډولونه یې (گومان مې دی دې مور قید وایو):

-- دا وی ادورب په غونډاله کې یو غونډالغری دی او یا یو اتریوت لوکال ادورب (ځای ادورب)

-- چېرته؟ کومځای؟ (دلته، هلته، پاس، لاندې، دا، هغه، دباندې)

-- له کومه ؟ (له پاس څخه، له دباندې څخه،)

وچیرته؟ و کومځای ته؟ (و ښي لورته، و هلته، د مخ په لور یا و مخ ته ...)

(Temporaladverb (Adverb der Zeit

تمپورال ادورب (د وخت ادورب)

- کله؟ (لمرلوېد، سهار، اوس، وروسته، هغه وخت، نن ...)

-- څومره اوږد وخت؟ (په ساعتونو، تراوسه پورې، تل، له هغې څخه)

-- څومره ډېر؟ (ډېر، کله کله، --- ...)

.

(Kausaladverb (Adverb des Grundes

کوزال ادورب (د لامل ادورب)

ولې؟ له څه امله؟، په څه ترڅ کې؟، له څه سره؟، له څه څخه؟، د څه لپاره؟

(Modaladverb (Adverb der Art und Weise

مودال ادورب (د رقم او ډول ادورب)

څه ډول؟ څنگه؟

(د زړه له کومې، ځانگړې، بلډول، نېکمرغه، څرگند، بې ادبه، ډېرواره، نږدې، ډېر، لږ، نږدې)

ادوربونه کېدې شي وکارول شي

- له يوه کړنوي سره په تړاو د څنگه ورکړې په څېر (زه دلته پاتېږم).

- له يوه خوږي يا له يوه بل ادورب سره په تړاو د اتريوت په څېر (تل ارام پاتې شي، کله دباندې، کله دننه؟)

يو ادورب کړی شي د ترنوي دنده واخلې، که دا څنگيزه غونډاله ولري. ترنيز ادوربونه کېدې شي لکه خوږيونه د خونديونې او نيت يا قصد په څېر ووبشل شي.

اړيکونيز ادوربونه جوړيږي دېلگې په توگه ... څخه

- دې + پسې = دې پسې

- دې(ځای) + پسې = دې پسې

- څه + پسې = څه پسې

- څه + هکله (باره) = (په) څه هکله. سم يې: پر څه هکله باندې
له ترنوي سره کېدې شي ويونه، ويونډلې (-گروپونه) او غونډالې يو له بل سره وتړل شي.

دا د غونډالو خپلواک غړي نه دي او اتريوت هم نه دي.

له ويونترنو سره به ويونه، ويونډلې يا غونډلې يو له بل سره تړل کيږي؟

داخپلواک غونډالغړي نه دي او اتريوت هم نه دي.

بېلگه: سپين، غرنی او تورگل و گرځېدا (چکر) ته ځي.

سپينگل او ملالی سررول(بنسټرول يا اصل رول) لوبوي. (لکه په فيلم کې)

له ويډلو (- گروپونو) سره تړنه

بېلگې: د ډلې کار ولاس ته راوړنې به په يوه ستره پلاکات يا يوه ليدونکي تخته- ليک وښول شي.

په غونډالټرنو (Parataxe) کېنې له دوه سر غونډالو سره.

بېلگې: سپين فيلمجوړونکي دی او سپينگل د کامري و شا ته ولاړ دی.

ملالی غواړي وموزيم ته لاړه شي، خو (مگر) سپينه په مينه و سينما ته ځي.

له سر- يا بنسټغونډالې او څنگغونډالې سره غونډالزياتونه يا ورزياتونه

بېلگې: لمر بېرته ځليږي، له هغې څخه وروسته چې ورېنګي ودرېده.

پوستوالا يا پوستورونکي پوست راوړ، سره له دې چې د شپې توانمنده ورينګي وه. يادونه: و ما ته گرامري، سره له دې سم نه برېښي. دا ،،له دې سره،، بايد وي، که د پسي ځاينيوو يا داتيو حالت دی.

يادونه: د گرامر له مخې څخه به يې ،، سره له دې سره،، ليکنه سمه وي او دابه راته روښانه کړي، چې دا دواړه سره به توپير ولري. توليز فکر اړين دی. له ترنوونو سره سری کړی شي خپل نيت ووايي يا څرگند کړي.

يو له بل سره لړۍ کې (kopulativ):

بېلگې: همداسې، او، لکه څنگه - لکه هم، هم، پرته له دې (له دې څخه پرته) يا ښه يې: له دې څخه پرته ، له دې (سره) برابر، لومړی، پای، بالاخره(؟).

.

.

بېلگه: زه په سپورتونلنه کې غړی یم، همداسې په موزیکېنونځي کې هم.

څه پرديکول (پردي)(disjunktiv):

یا- او یا، یا....

بېلگه: موږ یا په گاډي کې ځو یا په موټر کې.

(restriktiv): څه بندول یا رابندول یا کمول

مگر، ځانله، ټیک (فقط؟)، بیا هم، چېرته مخامخ، ترهغې پورې، دومره لري....

بېلگه: موږ اوس له درس سره پیل کوو، ترهغې پورې چې ټول چمتو وي.
(kausal): لاملول (لامل راوړل)

ځکه، که، سره له دې (له دې سره سره)، داسې چې.....

بېلگه: هغه و ټیاټر ته په وخت نه راغی (را نه غی)، ځکه گاډی ناوخته راوړسېد.

(temporal): وخت ورکول

په ترڅ کې، وروسته له دې، له هغې، تر....

بېلگه: هغه یو سخت ټکر کړی وو. له هغې (وخت) څخه تل بیا دردیږي یا خوگیږي (که غواړی درد لري).

(negierend): څه نه کول (نه والی) (او که څه نه ول، لکه تور، نه تور)

بې له، په ځای. نه-بلکه...

بېلگه: هغه په ورېځو کې تیږوت، چې په ځای یې بېرته وکوټه-گی ته لاړ.

(konditional): یو شرط ایښول:

که، کله، بلډول، پرته له (له دې څخه پرته).....

بېلگه: ملالی هر ورو غواړي تیا تر ته لاره شي، که لا کارتي شته وي.

(komparativ): پرتله کول

څنگه، پس نو، کله چې، ټیک داسې....

بېلگه: سپین داسې اغیز وښود، چې گوندي هغه به ډېر زړه بدی وي.

(instrumental): لار ښول (الات ښول)

له دې سره، په دې ترڅ کې، په دې کې....

بېلگه: هغه په څرگند ډول خپل توان ښه کړ، داسې چې --- یا ځکه چې ---- یا له دې سره چې هغه زیات تمرین وکړ.

(konzessiv): قانع کېدل یا قانع کول، ښه یې: ورباندې منل :

په رښتیا... مگر، له دې سره، کله چې .. مگر، هممهال،

بېلگه: له دې سره چې له جکېر څخه خبروو، خو موږ بیا هم لاړو.

(adversativ): څه مخامخ کول:

مگر، بلکه، له دې زیات، مخامخ، هم، بیا هم، د څه مخامخ، خو

بېلگه: هغه د کور کار نه کوي، خو په مینه و سپورت ته ځي.

(proportional): نسبت څرگندونه (متناسب) یا پرتله ییز یا ورته:

همغومره، څومره، څومره... همغومره

بېلگه: هر څومره چې هغه ډېر کار کوي، همغومره ډېرې پیسې اخلي. یا: سپین و روښان ته جگ دی.

(modal): یو رقم او ډول څرگندونه یا ښونه

په دې چې، ځکه چې

بېلگه: هغه مور نیکمرغه کوي، په دې چې یا حُکه چې ناولتوب غورځوي.

سر غونډالې یا بنسټغونډالې: Hauptsätze

هغه غونډاله، چې پوره موخه څرگندوي او هو همداسې د څنگغونډالې پیل کې راځي (تل داسې نه وي، خو دې ته دې تل پام راوگرځول شي).

د غونډالې خوندیونې له مخې سری توپيروي:

Hauptsatz als Aussagesatz

سر غونډاله د ویناغونډالې په توگه

بېلگه: ورینګي وریري. توپ رڅري. زدکونکی یوه غونډاله لیکي.

یادونه او پيژند: وینا د ویونو داسې څنگ پر څنگ باندې ایښوونه ده، چې یو رښتیا ارزښتا رښتیا یا نارښتیا ولري.

ویناغونډاله هغه غونډاله ده، چې رښتیا ارزښت رښتیا یا نارښتیا یې ښوول کېدی شي یا باید و ښوول شي.

- د ما د ،،سم اند،، کتاب کتلی شی.

Hauptsatz als Fragesatz

سر- یا بنسټغونډاله د پوښتنغونډالې په توگه

بېلگه: (ایا) ورېنګي سبا وریري؟ ولې غوندوسکه ورځرېده؟ (ایا) ته یوه غونډاله لیکي؟

یادونه: که پام مو وي، نو د ویناغونډالې او پوښتنغونډالې په منځ کې توپیر نه لیدل کیږي، نو دا پوښتنغونډاله به یواځې له پوښتننځې سره موخه وره کوو او که ،،ایا،، به ورسره لیکو؟

په ویېنه کې یې بیا روښانه توپیر شته.

Hauptsatz als Aufforderungssatz

بنسټغونډاله د امریه غونډالې په څېر

بېلگه: سملاسي يوه غونډاله وليکه! ناسمون مه کوه! ليکه!

سر غونډاله د درنښت امري په څېر

بېلگه: هيله ده چې په غونډال ليکنې پيل وکړي.

يا: که و هغه ته څه ووايي.

بنسټغونډاله د غوښتنغونډالې په څېر:

بېلگه: کاش چې تا ناسمون نه وی کړی! تا کړی شو چې پوهنتون پيل کړي!

سر غونډله د غږ غونډلې په څېر:

بېلگه: گوره، ډېر ناسمونونه دي درلودل! دا داسې ناوړه!

Infinitivsätze ايفينيټيو د کړنوي بنسټيزه يا بللېنه او و هغه ته خپله پوهېدنه ورکوي. هغه له وی بنسټ او پايونې څخه جوړه ده. ايفينيټيو غونډالې له ټاکلو ويونو او اوږونو يا ښه يې ښه بدلونونو وروسته کاروو.

بېلگه: ومخ ته لرل (د يو څه کړنې). زه و مخ ته لرم، چې د تېنيس لوبه پيل کړم.

زيات وخت ايفينيټيو غونډاله له سر غونډالې وروسته ځای يا ځای په ځای وي، ډاکړی شي چې د غونډالې پيل کې راشي..

spätleinisch (modus) infinitivus = نه نږدې ټاکونکی (نه له نږدې څخه ټاکونکی)

ايفينيټيو غونډالې د کړنويونو سره په بنسټيزه غونډالې دي.

”Infinitivsätze ohne “auf

ايفينيټيو غونډالې بې له،، باندې،، څخه

بېلگې: پر څوکۍ ناست پاتې شه. سم يې: پر څوکۍ باندې ناست پاتې شه.

زه موټر ولاړ پرېږدم.

”Infinitivsätze mit “mit د الماني او پښتو غونډلجوړونه پوره توپير لري.

ايفينيټيو غونډلې له ،، سره،، سره

بېلگې زه وعده درکوم، چې و سبا ته به له تا سره وگورم.

”Infinitivsätze mit ”Modalverben
اینفینیتیو غوندې ،، مودال کړنویونه)

بېلگې: زه غواړم تا په روغتون کې وگورم.

ته کړی شي (اجازه لرې) له ټولگې سره و رسختي یا و ارامی ته لار شي

”Infinitivsätze mit ”werden
اینفینیتیو غوندې له ،، به،، سره

بېلگې: موږ به نیا اونیکه وگورو.

ته به ناوخته راشي.

: Partizipialsätze

پارتيخيپغونداله یوه ځنګیزه غونداله ده له پارتيخيپ ۱ سره (پارتيخيپ پرېزېنس) یا له یوه پارتيخيپ ۲ (پارتيخيپ پرفکت) سره. دا برخه غونداله د سر غوندالې و شي ته موخه لري او دپارتيخيپ په ډېرو حالتونو کې غزیري.

بېلگه: په بریا هیله من، هغوي و خپل تیم ته دعا وکړه.

یو پارتيخيپ یوه ګراماتيکي یا ژبلاریزه بڼه ده، چې له یوه کړنوي را بېلیري او له دې سره سره کله، کله د یوه خویويي خوي غوره کوي، په ځنو برخو کې د یوه کړنويي خوي هم غوره کوي.

Partizipialsätze

پارتيخيپ غوندالې د پارتيخيپ ۱ (پارتيخيپ اوس وخت) او پارتيخيپ ۲ (پارتيخيپ تېر وخت) سره جوړیږي.

پارتيخيپ ۱ له یوې پارتيخيپغوندالې له دوه هممهالځاستنده کړنو سره کارول کیږي.

بېلگې: په الوتکه کې ناست، وجگېدو ته صبر کوي.

.

پر ځمکه باندې پروت، هغه ستوري کوري.
په پارتيڅيپيالغونډاله کې له پارتيڅيپ ۲ سره کرنه په بنسټ – يا سر غونډاله کې کړنې
څخه د مخه کړل کيږي.

بېلگه: پاس نا وخته ورکړل شو، تور لوبغاړي (تور ساتونکي يا گولساتونکي) وکولی شو
هغه ونيسي.

همدا اوس چې دی وېش شو، هغه وو چې تلفون زنگ وواهه.

Die Satzreihe غونډال لړۍ

Der zusammengesetzte Satz يوځايشوي غونډالې

يوه غونډال لړۍ (Parataxe) – غونډال ترڅو هم بلل کيږي. له دوه يا ډېرو برابر ارزښته
غونډالو څخه جوړيږي:

بېلگه: مور وکار ته ځي. پلار و خرڅلاو ته.

مور وکار ته ځي، او پلار و خرڅلاو ته.

(Ein Satzgefüge (Hypotaxe

غونډالزياتونه (Hypotaxe) له سر - يا بنسټ غونډالې (زيات وخت له يوه ترنوي سره تړلي)
څخه جوړه ده.

په ژبلار کې د هيوټاکس لاندې د يوې څنگيز غونډالې د بلې څنگيز غونډالې سره ترتيبول
پوهيږو. يوه گډوله غونډاله، چې له يو ځله يا له ډېر ځلو هيوټاکسو څخه لاس ته راغلي
وي، په ژبلار کې غونډالزياتونه پوهيږو. (کېدې شي موږ د مخه بل څه نومولي وي،
خو زه ترې خبر نه يم. زه ملامته يم).

له غونډالزياتوني څخه په ژبلار کې يوه گډوله غونډاله پوهيږو، چې لږ تر لږه له يوې
بنسټ – يا سر غونډالې او له يوې څنگيز غونډالې څخه جوړه وي (او يا هم زياتي
څنگيز غونډالې ولري). غونډالزياتونه د هيوټاکس په مېکانيزم جوړه يا ودانه ده.
بېلگه: زدکونکي پوهيږي. هغه بايد زده کړي.

زدکونکي پوهيږي، چې هغه بايد زده کړي.

غونډالزياتونه يا له څو غونډالو يوه جوړونه....

په غونډالزياتونه- يا له څو غونډالو څخه يوه جوړونه كي بنسټ-يا سر غونډاله او ځنگيز غونډاله.

ځنگيز- يا ځنگغونډاله د بنسټغونډالي و مخ ته، و ځنگ ته او يا د بنسټغونډالي په منځ كي وي. هلته يوه غونډالزياتونه و منځ ته راځي.

-- ځنگيز غونډاله له بنسټغونډالي څخه د مخه:

بېلگې: دا چې يا ځكه چې باران وريري، لوبه په كوټه كي كوو.

سره له دې چې زه وخت نه لرم، سينما ته ځم.

-- ځنگيز غونډاله د بنسټغونډالي پسي:

موږ لوبه په كوټه كي كوو، ځكه چې باران وريري.

زه سينماته ځم، سره له دې چې وخت نه لرم.

-- ځنگيز غونډاله د بنسټغونډالي منځ كي:

بېلگې: موږ لوبه ، دا چې باران وريري، په كوټه كي كوو.

زه، سره له دې، چې وخت نه لرم، سينما ته ځم.

-- ځنگيز غونډالي

ځنگيز غونډالي كيډي شي د هغوي د دندې له مخي څخه توپير شي، بيا كيډي شي غريغونډالي وبلل شي.

-- شيغونډالي (غريغونډاله په كروني حالت كي)

څوك چې وړي وي، بايد وخوري. (څوك بايد وخوري؟)

ډېر خوبښېږم، چې ته مي نن كتو ته راځي . - څه (شي) مي خوبښوي.

.

-- شیعونداله (غریغونداله د خاوندوالي -، داتیو-، خاوندوالي- یا اړیکوین شی پر څېر یا بڼه باندې):

بېلگه: زه پر یاد باندې لرم یا ښه یې: زه یاد لرم یا راوړم، چې هغې یوه جایزه گټلې. (څه شی) زه څه په یاد لرم؟

سپین سوچ وواهه، چې هغه څه کړی شي. (سپین څه سوچ وواهه)

هغه هکپک وو، چې هغه یوه جایزه گټلې. (هغه په څه هکپک وو؟)

Adverbialsätze: ادوربال غوندالي:

بېلگې:

هغه و لمبا ته لار، (کله یا هغه وخت) چې هغه د کورکار و پای ته ورساوه. (هغه کله و لمبا ته لار؟)

سپین ناوخته راغی، ځکه چې گادی ناوخته شوی وو. (ولې سپین ناوخته راغی؟)

Attributsätze: اتریبوتغوندالي:

اتریبوتغوندالي په ژبلار کې یوه ځنګیزه غونداله ده، چې د یوه اتریبوت دنده لري، داسې چې له یوه نوم (سوبستانتیو) یا د یوه سوبستانتیو گروپ په واک کې وي.

بېلگې: سپي، چې غاږي، نه داړي. (کوم سپي نه داړي؟)
پیل(فیل) اموخت(عادت) لري یا اموخته دی، چې (هغه) سر خوروي (پیل څه اموخت لري)

Konjunktioalsätze: ترنغوندالي:

ځنګغوندالي د ترنویونو له لارې لارښوديزي

کرنوی زیات د ځنګیزې غوندالي په پای کې ځای په ځای وي.
د خپلې غوښتنې یا نیت سره سرې دا توپیرولی شي:

(Kausalsatz (Begründungssatz

کوزالغونډالي (لاملغونډالي)

(ترنې: چې، ځکه، ځکه چې، دا چې، داسې په نامه(؟))

بېلگه: زه تا واده کوم، ځکه چې راته گرانه يې.
و سبا ته بنونځي نه شته، ځکه چې د رسختي پيل دی

Konditionalsatz (شرطي غونډاله)

(شرطونه: څنگه والی (؟) (حالت) د خبرو دې، کله (چې)، که، پرته له، بل ډول...)

بېلگه: نمرې به دې بڼې شي، که تا درسونه زده کړل.

زه چای جوړوم يا کړم، که ته راځي.

(Modalsatz (Satz der Art und Weise (د رقم او ډول غونډاله،

(کنجکشن يا ترنويونه: داسې چې يا که چېرې، که چېرې، که)

بېلگه: تاسو لوبه گټلې شئ، که (چېرې) تاسو پوره وهڅېږئ.

(Temporalsatz (Zeitsatz

(وختغونډاله)

(ترنويونه: (چې، له هغې، دې ...)) وروسته، په ترڅ کې، له هغې پسې، پورې (دلته مې
،، تر،، ليکلی وو، خو د وروستيو څېړنو له مخې،، تر،، ناسم دی او څه پرېپوهېدنه نه
لري. دا موضوع لږ پېچلې شوې، چې بل ځای کې به پرې وغږېږو)،)

يادونه: پورې د ترنوي په څېر هم راځي، خو د له او نورو ځايڼيو نه شي کېدای

۱۰ بجو تر ۱۱ بجو پورې. يا ۱۰ - ۱۱ بجو

بيا يادونه: دا،، تر،، گوره ترنويي نه دي، دا د حالت اړوند مورفيم دی او دا،، پورې،،
پسې تړلی او ترنويي دی. دا په گرامري حالتونو کې رېښانه شوې.

بېلگه: ټولگی (هغه) مهال (د کابو) و تمځای ته راغلل، چې گاډی راوړسېد.

گومان مې دی لږ تکرار شته.

غونڊالجورونه

يوه ساده غونډاله څنگه جوړه ده؟

نجلۍ ليکي (شينوم (نوم)+پرېديکات)

(ايا) نجلۍ ليکي؟ (پوښتنوۍ+ شينوم يا نوم+پرېديکات)

ژوندپياتو د مړو (ومړو ته) دعا وکړه. (نومځاينيوۍ + خاوندوالي شۍ (د،ته،، حالت)+
پرېديکات)

پلورونکي له مشتريانو څخه خوښه وکړه. (شينوم + داتيو شۍ + پرېديکات)

ځوان ملگری گوري. (شينوم + خاوندوالي شۍ)

بنونکي ليکناسمون پام کي لري. (شينوم + اړيکيز شۍ+پرېديکات)

زه په شينوارو کي اوسېږم. (شينوم+ځايوريال + پرېديکات)

گادۍ ناوخته ځي. (شينوم + وختيز ادوريال + پرېديکات)

سترنج د وختي رولو له امله کړم

د ما د ملگري سپۍ په اوبو کي لامبي. (د خاوندوالي اترپوت+ شۍ+ځای ادوريال+
پرېديکات)

وکوم ځاييدلونو ته شونتيا شته؟ يا کوم ځاييدلونو ته کېدی شي؟ (خوښه مو)

ځوان خپل ملگری گوري. (شينوم+ د خاوندوالي شۍ+ پرېديکات)

پوښتنه يې هم همداسي ده، خو،، ايا،، يې و مخه ته راتلۍ.

(ايا) دا ځوان خپل ملگری گوري دا ځوان. (نوم+خاوندوالي شۍ+ پرېديکات)

شينوم (غونډال اله) او پرېديکات (غونډالوينا)

(يادونه: پرېديکات هغه څه دي، چي يوه کرڼه کړل کيږي يا يوه کرڼه کيږي)

د غونډالغرو سره

.

شینوم (غونډال اله) او له پرېډیکات (غونډالوینا) سره سری کړی شي ساده غونډالي جوړې کړي.

بېلگې: کوچنی لوبیږي. موټر روانیږي. سری پخوي. ښځه گنډي.

د پوښتنې په بڼه: (ایا) هلک لوبیږي؟ (ایا) موټر روانیږي؟ (ایا) سری پخوي؟

یادونه: زه پرېکړه نه کوم، چې دا به څنگه راغلي وي. موږ په پښتو کې لکه غونډاله یو ډول لیکو او بیا پوښتننځېبه پسې زیاتوو او یا یې د مخه ایا لیکو. فکر به ورته وکړو. شی یا ښه یې نوموړی کړی شي

یو نوم/شینوم – یو نوموی -

یو نوموی له مل سره-

یونوم/شینوم له اتریوت سره -

یا هم یو نومځاینیوی وي.

یادونه: په بڅېښه. تاسو پوهیږي، چې دا پورته - د،، وي،، په ځای لیکل شوی، دا په دې پوهېدنه، چې په هرځای کې د،،،، په ځای وي راتللی شي. شینوم (غونډال اله)

زدکونکي زده کوي.

څوک یا څه شی؟ (نومیز)

څوک یا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.

شینوم: زدکونکی

(Das Prädikat (Satzaussage

پرېډیکات (غونډالوینا) (څه کیږي)

زده کونکی زدکوي.

څه کوي.... ؟ څه پېښیږي...؟

پرېديکات وايي، څه دي، څه پېښېږي يا څه کړل کېږي يا څه کېږي.
زدکونکی څه کوي؟ زده کونکی زده کوي.

برېديکات زده کول.

پرېديکات تل يو کړنوی دی.
شی – غونډالپوره کونه

Mit den Satzgliedern
له غونډالغړو سره

شینوم يا نوموږي (غونډال اله) او پرېديکات (غونډالوينا)

کېدی شي سړی ساده غونډالي جوړې کړي؟

بېلگه: کوچنی لوبې کوي. موټر ځغلي، سړی پخوي، ښځه کار کوي

د پوښتنغونډالي په څېر: ايا کوچنی لوبې کوي؟ اياموټر ځغلي؟

ايا سړی پخوي؟ ايا ښځه کار کوي؟

يادونه: په پښتو کې دا پوښتنوی له ويلو څرگندېږي او زیات وخت د ،، يا ،، ورسره نه لیکي يا وايي.

اترېبوت- ورزیاتونه
اترېبوت خپلواک غونډلغړي نه دي.

ادجکټیوي يا خوږييز اترېبوت (هم: اترېبوتي خوږيپونه):

خوږی يا هم گڼوی له يوه نوم/سوبستانتیو سره زیاتېږي:
بېلگې: ښکلې کور. دما نوې غونډوسکه، دریم ځای

:postpositionales Attribut

يادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا د پرېپوزېشن لپاره څېړل وو، خو پښتو پرېپوزېشن نه لري، نو د تېر غونډې به کله د پښتو يو او کله بل حالت وي.

اتريبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د يوه شي ورزشياتونه

اړيکوييز اتريبوت:

اتريبوت کېدې شي له ډېرو ويونو او له نورو ويونو – د يوه اړيکوي سره په تړنه- جوړ وي.

بېلگه: زه شمېروني(کمپيوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

:Genitivattribut

خاوندوالي اتريبوت:

شي يا نوم ته په خاوندوالي ورزشياتونه

بېلگه: دما د ملگري سپي بڼه روزلشوی دی.

د هنرمند انځورونه هکچکونکي وېرېښېده.

يادونه: موږ د څنگه والي يا حالت په هکله څه ستونځې لرو، په دې هکله مې په لنډ تېر وخت کې ليکنه هم خوره کړې، که هغه مو وکتله او د سمون په هکله مو يې فکر وکړ، خوښ به شم.

Partizipپارتيخيپ:

د کړنوي لپاره يوه د نڅېښوني بڼه ده، چې د کړنوي (بېلابېل وختپوړی) او هم د خويوي (جگوالي توان) خويويونه لري او له دې سره د کړنوي او خويوي په منځ کې ځای نيسي (په دواړو پارتيخيپ شوی)

،،، تلونی،، د کړنوي،، تل،، اوسمهال پارتيخيپ دی.،،

Partizip als Attribut ►

پارتيخيپ د اتريبوت په توگه

بېلگه: خوښو ليدونکو پر خپلو ځايونو باندې چغې کړي
هغه په ځغاستنډې – يا ځغاستپټۍ (ور) زدکړه (تمرين) ورکوله.

غونډالجور ونې
وختونه
اوس وخت: تلل
ځم، ځو، ځي، ځي، ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړۍ تېر وخت: زه پرون ټوله ورځ په کور کې وم، ځکه چې (زه) ناروغ وم.
ما غوښتل و سينما ته لاړ شم، خو بايد په بستره کې پاتې شم.
ما تبه لروده او د غاړې درد.

تېر وخت ۲ Perfekt = 2. Vergangenheit
تېر وخت ۳ Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit ►
۱ Futur I = 1. Zukunft . راتلونکي
۲ Futur II = 2. Zukunft . راتلونکي

تېر وخت او ۳ . تېر وخت د مرستندوي کړنويونو ،، لرل،، يا ،، يل،، سره.
راتلونکي له مرستندوي کړنويي ،، به + کړنوی،، سره. دلته هم مرستې ته اړتيا ده،

په پښتو غونډله کې کړونې چې د اينکلتیکي نومځايينو و په بڼه دي، د کړنوي پای کې
راځي او دا په ډېرو مهالونو کې او له دې سره غونډله- پوره غونډله- له يوه وي څخه
جوړه ده، چې دا غونډله هممهال کړنوی او کړونې دواړه لري.

بېلگې: تلل: ځم، ځي، ځو او....لاړم....

خوړل: خوړم، خوړی...

يادونه: دا پورته، چې مور. اينکلتیکي نومځايينو ي بللي، دا په خټه کېنې د کړنويونو، له
وخت سره سم يا وخت اړونده بڼه بدلون يا گردان دی. مور په پښتو کېنې داسې بلد شوي

يو، چې گوندی د بېلگې په توگه ،، له ځم سره،، که ،، زه ،، ونه لیکو، نو دا به بسيا کوي.
مور پری باندی پوهېږو، خو دلته مو هغه گرامري پوهېدنه ناسمه کوي او دا په پای کېنې دا
د وخت اړونده مور فېمونه مو ونا سمونونو ته رابولي، چې گوندي په ،، راځم،، کېنې به دا
،،-م،، د نومځاینيوي لپاره وي، خو داسې نه ده او دا د کړنويي د بېبېدلون یا گردان دی.

فکر او مرسته: له دې سره ډېرو گرانو ژبمینه-وال او ژبپوهانو، تاسو هم د لومړي ځل لپاره مخامخ کېږي.

مرسته: په پای کې د کړنې سره د کړوني ځاینيوي ځاینيوو تورو ته څه وايي؟

ایا دا لوریز یا لنډ نومځاینيوي دي، که څنگه؟

وروسته څپرل شوي. لنډ: دا اینکلینیکي نومځاینيوي بلل کېږي.

د کړنويونو بدلون یا بدلېدل (له لرل او به سره)

بېلگې ناتوانه کړنويونه بېلگې توانمند کړنويونه

اوسمهال: زه وایم..... زه ځم

ته وایي ته ځي

هغه (ن، ښ) وایي هغه (ن، ښ) ځي

مور وایو..... مور ځو

تاسو وایئ..... تاسو ځئ

هغوي (ن ښ) وایي..... هغوي (ن، ښ) ځئ

اوس تېر مهال یا پرفکت: ما ویل زه تللم(*)

تا ویل..... ته تللي

هغه(هغې) ویل هغه تللو، هغه تلله

تاسو ویل (ویلئ)..... تاسو تللی

هغوي ويل(ويلو)..... هغوي تلل(تللي)

مور وويل.....مور لارو (لارلو)

تاسو وويل تاسو لاری (لارلی)

هغوي وويل(وويلو)..... هغوي لارل (بن لارلي)

پرفکت :..... ما وويل..... زه لارم (لارلم)

تا وويل (وويلو)..... ته لارلي

هغه، هغي وويلو ... هغه لاره(لارلو)

بن. لاره (لارله)(توپير په ه کې دی.

مور وويلو مور لارو(لارلو)

تاسو وويلو..... تاسو لارلی

هغوي وويل هغوي(ن،بن) لارل (بن. لارلي)...

پلوسکوم پرفکت: ما وويل... زه لارم فکر : ماويلي وو

تا وويل..... ته لارلي تا ويلي وو

هغه، هغي وويل..... هغه(ن،بن) لاره (لارله)

مور وويلو مور لارلو

تاسو وويلو تاسو لارلی

هغوي وويلو..... هغوي (ن،بن) لارلو (لارلي)

راتلونکی ۱ : زه به وایم..... زه به ځم

ته به وایي ته به ځي

هغه به وايي..... هغه به ځي

مور به وايي..... مور به ځو

تاسو به وايي..... تاسو به ځي

هغوي به وايي..... هغوي به ځي

راتلونکی ۲ : ما به ويلې وي زه به تللی وم (*)

تا به ويلې وي..... ته به تللی وي

هغه به ويلې وي..... هغه به تللی وي

هغه به ويلې وي..... هغه به تللی وي

مور به ويلې وي..... مور به تللي وو

تاسو به ويلې وي..... تاسو به تللي وئ

هغوي(ن،نښ) به ويلې وي..... هغوي (ن،نښ) به تللي وي

لاندې ته يادونه: په لاندې کې د لرل او يل کړنويو سره بې له ځانيز نومځاينيوو هم دا غونډالې د يوه ويي په څېر سمې دي. لرم، يم او نور

Aktiv und Passiv کړونى او پرې – يا نه کړونى

غوره يادونه: مور په الماني يا لاتين کې اکتيو او پاسيو په دې پوهېدنه چې کړونې او نه کړونې او په عربي کې بې فاعل او مفعول، دا په دې پوهېدنه چې کړونې او پرېکړونې لرو، خو که په پښتو کې ورته فکر وکړو، نو مور په پښتو کې دا دريواره لرو: کړونى، پرېکړونې او نه کړونې، چې دا په حالتونو يا پرېکړې کې بڼه روښانه شوي دي. يا

يادونه: او هغه عربي يې فاعل او مفعول (کړونى، پرېکړونى)، خو په پښتو کې يې بايد پرېکړونى او بل يې نه کړونى وېولو، خو که نه کړونى يې وېولو بڼيا کوي، ځکه چې پرېکړونى هم نه کړونى دى.

په کرنغونډالې کې شى (غونډالپوره کونکى) په نه کروغونډاله کې سبجکت (غونډال اله) کيږي.

کرنغونډاله (کرنېنه): ملالۍ(سبجکت) وهوگى (اېجکت) ته ډاډ ورکوي (پرېډيکات).
ناکرونۍ (زورېډېنه): هوگى(سبجکت) ډاډمنه کيږي (د ملالۍ له خوا)

Aktiv اکتیو:

په يوه اکتیو- يا کرنغونډله کې سبجکت کرونۍ دى، نو کرونۍ بيا په همغه حالت کې وي.

بېلگې: ملالې هوگى ډاډه کوي. (ملالۍ کرونۍ ده، هغه وهوگى ته ډاډ ورکوي. هوگى نه کرونۍ يا موخه اله ده)

هوگى رېريږي. (هوگى په همغه حالت پاتې ده.)

خلمۍ ډره وازوي. (خلمۍ پخپله ډره وازوي.)

زه ښوروا لرم. (زه پخپله ښوروا لرم)

Passiv: نه کرونۍ يا نه کېدونۍ: دا نه کرونۍ د کرونې مخامخ دى، نو دا ناکرونۍ دى.

بېلگې: هوگى ډاډه کيږي. (هوگى پخپله څه نه کوي)

ډره وازيږي. (د ډرې وازول پېښيږي. يو شى دا وازوي)

ښوروا لرلکيږي. (ښورا له دې سره څه نه کوي، يو کس يې لري.)

پرېکرونۍ: سپين هوگى وهي. دلته سپين کرونۍ او هوگى پرېکرونۍ ده.

هوگى وهل کيږي: دلته هوگى نه کرونۍ ده. (دلته دې په گډه فکر وشي).

سيده -، ناسيده شى

سيده شى: پيژند: غونډالغړى، چې د کرونې، په خاوندوالي کې ، د غونډلې په واک کې دي او د يوه شي سينټاکټيکي دنده لکوي.

مخامخ وى يې ناسيده شى.

۱ - کارونښې لگه: په غونډله کې. ،، زه دما د کور کېلي لتوم. ،، د ما د کور کېلي،، یو نومیز غونډال غړی دی، چې د خاوندوالي په په بڼه کېښي دی او د یوه سیده شي دنده وکړنوي ،،، لتوم،، ته پوره کوي.

یوه غوره یادونه: موږ باید وهڅېږو، چې په خپلو ټولو لیکنو کې یو څه چې په پیدایښي توگه راتلی شي، بې پروا پرې نه ږدو. لکه په پورته غونډاله کې، چې د کړنوي د مخه ،، و ،، باید ولیکو. له دې سره د غونډالې څرنگوالی هم په پام کې نیول کېږي، چې باید ونیول شي.

۱ - سیده شي نخبونه له سیمانتیکي دندې سره سرو کار لري، چې په ډېر دا ډول جوړښتونو کې خوندي ده، دا د کړنوي له کړنو څخه سیده اغیزمن شي یا ابجکت، چې هغه په دا ډول اړونده کې د جوړښتونو شي یا ابجکت کېږي. ،، د کور کېلي د ما له خوا څخه لتول کېږي. ،،

۱ - ،، داسیده شي پسې نښتی له کړنویکړنو (یا د کړنوي له کړنو) څخه اغیزمن دی...،،

وی - یا لغاتپوهې دنده

(معنی) Wortbedeutung/Definition:

ناسیده شي

ویپوهې دنده/ پيژند

۱ - ژبه: غونډالبرخه، چې د کړنوي په واک کې دی، په داتیو ډول وي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده پوره کوي. دا کلیمه د برخې په څېر د جینیتیو لپاره دنده هم پوره کوي -

او داتیو شي همداسې اړیکوي شي لپاره کارول کېږي. دلته نور هم ډېر څه شته، چې باید لیکل شوي وي، خو نور ورته سترې شوم. کارونښې لگه:

-- په غونډاله کې: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، ،، له تا،، نومینال غونډالغړی دی، چې د الماني په داتیو او پښتو کې ،، له تا،، حالت یا پېر کې دي او وکړنوي ،، مرسته کوم،، ته د یوه سیده شي دنده پوره کوي.

-- د ناسیده شي نخبونه د داتیو لپاره کله د همغه پوهنیزه کلمه د پاس کلیمې (د پاس په دې پوهېدنه دی، چې هغه بل څه خوندی لري. برخه ورته نه شو ویلی، هغه بیابل څه دي) لپاره کارول کیږي پرته له اکوزاتیو (سیده شی) څخه.

-- دا ناسیده شی په الماني کې (وېښتو ته دې پام وشي) له سیده شي څخه په څېر نه د یوه ناکروني غوندالي سبجک (نومويي) په څېر کارول کیږي: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، داسې کیږي، چې،، له تا سره به مرسته وشي،، دا ناسیده شی ،، له تا، په داتیو حالت پاتیري.

Der Konjunktiv ترنويي يا - لغات

کونیونکتیو یا کنجکشن

Der Konjunktiv I

کونیونکتیو ۱ ترنويي ۱

۱ - کونیونکتیو زیات یوه هیله، یوه غوښتنه یا (یوڅه) رابلنې ته وايي (افاده کوي).

دا چې ویل کیږي، لا تراوسه رښتیا شوي یا کرل شوي نه دي، بلکه د ویونکي له خوا څخه داسې غوښتل کیږي.

بېلگه: - هوښ ولره

- سړی دې دوه هگی واخلي

- هغه دې صبر وکړي.

۲ - له کنجکشن ۱ سره ناسیده/ نه وپیږي (نه ور غږیزه) ویناوي جوړیږي.

بېلگې: ځوان وايي، هغه هره ورځ خپله د خوښې مری خوري.

پلار وايي، هغه دې پیسې سپما کړي.

(Konjunktiv II (Möglichkeitsform II

کونیونکتیو ۲ (شونتیا بڼه) ترنویز ۲ :

۱ - کونیونکتیو ۲ یو څه وایي چې په خیال کې وي، خو عملي شوي نه وي.

بېلگه: که شونتیا یې وی یا که کېدی شي یا که کېدونکې وي، هغه به هره ورځ خپله د مینې مری خوري.

ما به داسې نه وی کړي.

زه به داسې څه هیڅ (وخت) ونه کړم.

کونیونکتیو ۲ زیات وخت د درنښت له امله هم کارول کیږي.

بېلگه: ما به هیله لروډی، چې تا دې یو ه غزل ویلي وی.

ما به و تاته مشوره درکړې وی، چې دا کتاب دې ولولي.

۳ - کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، هغې پسې چې یو څه ته لاسرسی شوی وي. بېلگې: نو دا به وو.

د ازموښې لومړی پړاو به تا اوس و سرته رسولی وي.

۴ - کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، چې یو څه تېر او سرته رسېدلي وي.

بېلگه: که بس په خپل وخت راغلی وی، زه به په سم وخت ښونځي کې وی.

۵ - کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، که یو څه همدا اوس پېښېدلی.

بېلگه: که ما په همدې وخت کې پیسې لروډی، زه به له تاسره سینما ته لاړ شم.

۶ - کونیونکځیون ۲ کارول کیږي، که یو څه لا نه وي پېښ شوي.

بېلگه: که موږ د ښونځي کار دا اوس نه لیکلی، زه به نېکمرغه وی.

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په ترنویونو ۱ کې

اوسمهال

زه ځم زه وایم زه خبرې کوم

ته ځي ته وايي ته خبرې کوي
 هغه، هغوي ځي هغه، هغوي وايي هغه، هغوي خبرې کوي.
 مور ځو مور وايو مور خبرې کوو
 تاسو ځي تاسو وايي تاسو خبرې کوئ
 هغوي ځي هغوي وايي هغوي خبرې کوي
 Perfekt د تېر وخت کړنښه او هم پايښو راتلونکي

زه دې تللی وم ما ويلي دي ما خبرې کړي
 ته دې تللی وي تا ويلي دي تا خبرې کړي دي
 هغه، هغوي دې تللي وي هغه هغوي ويلي دي هغوي خبرې کړي دي
 مور دې تللي يو مور ويلي دي مور خبرې کړي دي
 تاسو دې تللي وي تاسو دې ويلي وي تاسو خبرې کړي دي
 هغوي دې تللي وي هغوي ويلي دي هغوي خبرې کړي دي

Futur I راتلونکي ۱

زه به لار شم زه به ووايم زه به خبرې وکړم
 ته به لار شي ته به ووايي ته به خبرې وکړي
 هغه، هغوي به لار شي هغه، هغوي به ووايي هغه، هغوي به خبرې وکړي
 مور به لار شو مور به ووايو ، مور به خبرې وکړو
 تاسو به لار شئ تاسو به ووايئ تاسو به خبرې وکړئ
 تاسو به لار شئ تاسو به ووايئ تاسو به خبرې وکړئ

هغوي به لار شي هغوي به ووايي هغوي به خبرې وکړي

Futur II راتلونکی ۲

زه به تللی وم مابه ویلي وي ما به خبرې کړې وي

ته به تللی وي تابه ویلي وي تا به خبرې کړي وي

هغه، هغوي به تللي وي هغه، هغوي به ویلي وي هغه هغوي به خبرې کړې وي

موږ به تللي وو موږ به ویلي وي موږ به خبرې کړې وي

تاسو به تللي وی تاسو به ویلي وي تاسو به خبرې کړي وي

هغوي به تللي وي هغوي به ویلي وي هغوي به خبرې کړي وي.

Die direkte Rede

سیده ویناوي یا — خبرې یا گږېدل(؟)

یادونه: ما پورته د هغه اړوند وي دوه ډوله پوهېدنې لیکلي. دا توپیر لری. د سم اند له مخې وینا یو څه او خبرې بل څه دی. وینا یو رښتیا ارزښت رښتیا یا نارښتیا لري او هغه باید وښوول شي، چې داوینا رښتیا او که نارښتیا ده او خبرې دا نه وایی. دا به داسې ووايو، چې ټول هغه ویل، چې دا د وینا پېژند نه لري، خبرې دي.

سیده خبرې د یوې غوندالې برخه ده، چې ویونه بېرته ورکوي، کوم چې ویل شوي وي.

دا ویل شوي چې په نخښه کړو، د نخښوننځېنو منځ کې ځای په ځای کيږي.

شونتیاوي:

پلار وویل: “، نن موږ یو چکر وهو.”

“، نن موږ یو چکر وهو”، پلار وویل.

“، نن”، پلار وویل، “، موږ یو چکر وهو”.

“، ایا نن یو چکر وهو؟”، سپین وپوښتل.

ن

ن

،، مور نن يو چکر وهو!،، ، سپين غږ کړ.

Dir indirekten Rede ناسيده خبرې

په ناسيده خبرو کې (نه وييزې خبرې) دا ويلشوي ويپونه بېرته نه ورکوي، بلکه په يوه وييزه خبرې خبر ورکول کيږي.

سړی دېلگي په توگه په کار اچوي، که سړی د يوه بل يوه وييزه خبره يو دريم ته ورکوي.

ناسيده خبرې دې په کونيونکڅيون ۱ کې خای په خای وي.

سپين و ماته وويل، هغه نن د فوټبال (پښو غونډوسکې) و لوبغالي ته ځي.

سپين و ما ته وويل، چې هغه نن د فوټبال (پښو غونډوسکې) ولوبغالي ته ځي.

لوبغاړی په اند وو، هغه په ښه حالت کې دی.

ناسيده خبره په کونيونکڅيو ۲ کې ده، که کونيونکڅيون ۱ څخه يواځنی روښانه وي:

سپين وويل، که د هغه مورپلار نن يو نوی موټر اخستلی وی، ما به هيله لرلی وی، چې هغوي نن دلته راغلي وی.

ناسيده خبرې زيات په اينديکاتيو وي، که روښانه وي، چې يوه ناسيده خبره مخ ته پرته وي، په ټوله کې له يوه غونډاله کې له يوه پيلويي سره .

سپين وايي، چې هغه د کورکار کوي.

موټروان په اند دی، چې دی مختگ لري يا ----،--لومړيتوب لري.

Interrogativsätze انتروگاتيو غونډالي

روښانه ده، چې ته به په دې ويينو کې ځانله پوښتننڅښه په پام کې لري. دا کېدی شي ډېره پارونکې يا په زړه پورې وي، چې ستا د ژبې نوي ويپونه و پېژني. پښتو ژبه په ټوليزه

توگه يا په توله کې پوره پېچلې ده، -خو ډېره دا بيا هم بېخي سم انديزه او يواځې کېدې شي-
چې پېچلې روښانه شوې وي. گرامر (پښتو ژباړل) ټکي په ټکي ژباړل شوی

ژبپوهنه ۱

۶۹

(*) ،، د ليکلو هنر،، نن موږ د دې لاندې د ويونو - او غونډالو پوهنه (۱) پوهېږو، دا په
دې پوهېدنه چې د يوې ژبې لارسيستم. د نورو ژبو په څېر موږ هم کړی شو د موږ د پښتو
گرامر يا ژباړل په بېلابېلو موضوع چاپېريالونو وويشو:

انعطاف (اورېدنه). زموږ ستونځې دا دي، چې موږ په پوهنه کې د ويونو د څرنگه والي
سره نه يو مخامخ شوي.

سړی په يوه څه هلته پوهيږي، چې ورسره مخامخ شي او په هغې کې يې پام ته راشي،
چې څه! څه دي؟

اورېدنه، بڼه بدلېدنه: د دې دوه وييواو نورو کارول بايد موخوږ وي.

اورېدنه کې لور يا موخه له يوې لور يا يوې موخې بلې ته اوږي.

بدلېدونې هغه دي، چې موخه همغه ده، خو د وي بڼه بدلېږي.

يادونه: موږ په ځمکچپوهنه کې وايو: نقطه انعطاف: دا هغه ټکی دی، چې په هغه کې
کېره خپله لوره اړوي، دا په دې پوهېدنه، چې لور بدلوي، نو له دې امله اوږونټکی ورته
وايو.

خوزند */transformieren/*

بڼه بدلول، اوږېدل، بدلېدل کول.

د اوږېدل لاندې څه پوهېږو؟

۱۱ - ترانسفورمي يا خوزند تلونی: لور، ځای لور بدلول.

۱ ب - اوږېدل (ترانسفورمي، لکه په ۱۱ - کې د موټر لور بدلون ځان چمتو کول...: ب)
رېفلکسيو يا بېرته راگرځېدونی راگرځېدل: ځان راتاوول، بل لور ښوول؟

پيدايښت (بې له ډېرو):

يادونه: کېدې شي دلته لږ بيا راتلنه وي، خو لوستل يې ښه دي،

.

ټولې هغه ژوندۍ او مړې څرگندېدنې يا پېښېدنې يا پېښې، چې بې د انسان له څه
کړنې څخه شته يا ومنځ ته راځي پيدايښت دی. يا پيدايښتي دي

،، ناژوندۍ پيدايښت،،

- د بوټو، ژوو، اوبو او تيگو، د ځمکې د سر برخو په څېر ټولوالی يا د ټاکلو ځايونو (چې
انسانان نه وي ورغلي او يا له هغوڅخه نه وي جوړ شوي).

،، غوړېدلۍ پيدايښت،،

ويډيولونه

په پښتو کې ويډيولونه شته: نوم، ادجکټيو يا خوی وی، نومځاینيوی، گڼيزويونه،
کرلويونه، ادوربونه، اړيکويونه يا نسبتي ويونه، ترنويونه او انترجکشنونه. دا ويونه
کېدې شي په بدلېدونکو او نه بدلېدونکو ويډيولونو ووېشل شي. دا د يوه لنډه يادونه وي
او نور و مخ ته نه شم تللی.

غونډالغري

د غونډالې جوړښت او موخه د غونډالې جوړښت په واک کې دی. دلته يا له دې سره بايد
ته غونډالغري او ويډيولونه سره ردېدل نه کړي. ويډول ټولگی يا کاتيگوري بلل کيږي، په
کوم کې چې ته هر ځانکړی ويي ترتيب کولی شي. غونډالغري په څټ د يوې غونډالې
ټوکي دي، دوي يوه دنده سرته رسوی او کله کله کړی شي له يواځې يوه وي څخه جوړ
وي، کله کله له ډېرو يونو څخه هم يا وييگروپونو څخه هم جوړ وي. د پښتو غونډالغرو
پورې شينوم، برېدیکات، شی لکه خاوندوالی شی او داتيوشی او اړيکويشی او همداسې
ادوربالي ټاکنې، چې کله، چېرته، څنگه او يا ولې يو څه پېښيږی.

دا چې له کومو غونډالغرو غونډاله جوړه شوې ده، کړی شي د غونډالې له يوه ژورې
څېړنې څخه راوباسي.

وختېښه: موږ په پښتو کې درې وختېښې لرو. اوسمهال، تېرمهال، او رتلونکی مهال.

د دې لپاره چې دا مهالينې **Adpositionen** اړيکيوونه يا نسبتي ويونه د کسانو، شيانو يا پېښو په منځ کې اړيکي ټاکي. له دې امله اړيکيوونه هم بللکيري. دوی کړی شي کوزال **kausale** (بنسټ – پرته ، بي، په ځای)، لوکال **lokale** (ځای بېلگه: (کره، باندې)،

تمپورال **temporale** (وخت-بېلگه: (له) څخه، شاوخوا، ترڅه ته) يا مودال **modale** رقم اوډول – بېلگه: پسې پېښه، مننه) نسبتونه يا اړيکي روښانه کوي.

کوزال(بي له ما څخه، پرته له ما څخه يا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندې)،

ځاييز: (پر يوه بجه باندې، د ۱۱ بجو په شاوخوا کې، پر ۱۱ بجو باندې)، وختيز - له ۱۱ څخه

گڼيز

گڼيز گڼونوييونه دي او گڼون يا تعداد، درجه يا د ټاکلو شيانو ډېرۍ(سټ) دي. داسې په نامه توانکونه هم شته(يو، دوه) يا هم څومواليز (لومړی، دويم).

Interjektionen انترجکشنونه(ويين ويونه يا د ويينو ويونه) دا ويينوييونه يا افاده ويونه دی يا ټيک(فقط) ويل کيږي. دوي په رېښتيني د غونډالې سره يو غريزوالي کې نه راځي، خو دا يوچا ته غږ کول يا جگ غږونه دي، چې د هغو سره ته ټاکلي احساسوني ويلی شي(کله آ، هی هی، بوی).

ويي جوړونه او ويپوهېدنه

ويي جوړونې په ويي سپماکي همداسې چټک مخ ته ځي لکه ويي له منځه تلنې. که د لرلو ژبنيزو الو په بنسټ ويونه منځ ته راځي، نو دې ته ويي جوړونه وايي. د ويي جوړونې غوره يې يوځای اېښول شوي ويونه(گډوله ويونه) او رابېلېدنې دي.

غونډالشننه:

د دې لپاره چې سمه غونډالشننه وکړو، ته بايد لومړی په يوگونو غونډالغرو باندې يو ليد واچوي يا وپېژني

د غونډالغرو ټاکنه

غونډالې له غونډالغرو څخه جوړې دي. ته دلته زده کوي، چې ته څنگه غونډالغري ټاکلی شي او څومره غونډالغري شتون لري يا شته دی.

غونډالغري څه شی دی؟

:

لکه څنگه چې ته په ډاډ پوهېږي، غونډالي په خوښه نه دي جوړې شوې. دوي له غونډالغرو، په دې پوهېدنه چې له ويونو يا اړوند ويونډلي څخه جوړ دي. غونډالغري د يوې غونډالي په دننه کې يواځې يا فقط د پوره برخې په څېر غونډالي ته ور واچول، لري يا د بل ځای نيوې کېدې شي. سړی غونډالغري په ورڅخه نه تېرېدونکو او پوره کېدونکو غونډالغرو سره توپيروي.

د غونډالغرو او ويډولونو په منځ کې څه توپير دی؟

دا غوره ده، چې ته غونډالوييونه د ويډولونو سره ردېدل نه کړي، که څه هم دوي کله ورته اورېدليکري، **د بېلگې په توگه ادورب (ويډول) او ادوربال (غونډالغري).**

ويډولونه د غونډالي توکي دي، له دې سره هر يو وي تنظيم يا ترتيب کيږي. کړنوييونه، نومونه يا خويوييونه د ويډولونو بېلگې دي.

غونډالغري يې په څټ يا مخامخ د غونډالي غري دي. غونډالغري بيا له بېلابېلو ويونو، ويډولونو يا ويډلو جوړ دي.

سپين چټک له ښوونځي څخه وروسته خپل د کورکار وسرته رسوی، چې د خپل گران ځمري لپاره ډېر وخت ولري.

- سپين: سبجکت يا نوم

- سرته رسوي: پرېډيکات (Prädikat) غونډلويڼا، چې يو شی يا څوک څه کوي او يا له هغه سره څه پېښيږي.

- له ښوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

- چټک: مودال ادوربال (Modaladverbial)

خپل د کور کار: خاوندوالي حالت

- چې دخپل گران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

- گران : Attribut

کوم غونډالغري شته دی یا شتون لري؟

۷۳

ژبپوهنه ۱

ترې نه تېرېدونکو غونډالغرو پورې نوم او پرېډيکات اړه (که غواړئ تعلق) لري.

يوه پوره غونډاله لږ تر لږه دا دوه غونډالغري لري. ټول نور غونډالغري لکه **adverbiale** ادوربال ټاکنې يا شيان پوره کېدونکي غونډالغري دي او نه هر ورو اړين.

ټاکل يا شيان پوره کونکي غونډالغري دي او نه په زور اړيږن.

Das Subjekt سبجکت يا نومويونه يا شيان

سبجکت تل د نوميز يا ښه يي د کړوني لپاره راځي او پوښتنې ،، څوک و، چا، ياڅه؟،، ته ځواب ورکوي؟ سبجکت يا نومويي په يوه غونډاله کې ښايي، څوک يا څه يو څه کوي. په هره پوره غونډاله کې بايد يو سبجکت خوندي وي. سبجکت د بېلگې په توگه کولی شي، يو نوم، يو ځانيز نوم، يو نومځاينيوى يا يو نوميز کونکى وي.

نوم: ځوان بېډيري.

ځانيز نوم: سپين بېډيري.

نومځاينيوى: هغه بېده دى.

نوميز کونه: خرار زوروي.

له پوښتنې ،، څوک، چا،څه؟ سره کړى شي په يوه غونډاله کې سبجکت وټاکي. دلته يو څو بېلگې:

پرون په تلوېزيون کې ښه فيلم و ښوولشو. پوښتنه: پرون په تلوېزيون کې څوک يا څه وښوولشو؟ سبجکت: ښه فيلم.

هوگى په جگ غږ خاندي. پوښتنه: څوک يا څه (شى) په جگ غږ خاندي؟ سبجکت: هوگى.

دا چې ته پرون دلته وي، زه خوښ شوم يا وماته يې خوښي راوبخښله.

پوښتنه: چا يا څه زه خوښ کړم؟

سبجکت (نوموینه): دا چې ته پرون دلته وي.

يادونه: که وگورو، نو په پښتو کې دا نوموی يا سبجکت (دا ابجکت دی) د پرېکړوني لپاره هم راځي، خو د وخت سره اړوند يې د کړوني حالت سره نومخانيوي بدلېږي.

بېلگه: څوک وو هل شو او چا وواهه. تېر وخت. او نور.

Transitivität (له لاتين *trānsitiō*) ترانزيتيو او اينترانزيتيو

ترانزيتيويي (له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوبستل)

پيل يادونه: زه داليکنې له الماني ادبياتو رانيسم. کېدی شي ډېر د سمونونو څه يا په کې وي په کې دي. دا ډېر کار دی، کېدی شي دا ښه شوی وي، خو دا هم تاسو ښه کولی شئ، نو مرسته مو مه سپموی.

ترانزيتيويي (له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوبستل. زه گوره اورېدل نه لیکم، چې هغه لور بدلون ته وايي، دا په دې پوهېدنه چې له يوې لور بلې ته اوري. لور بدلوي) يو ژبلاريز خوي دی، چې و يوه کړنوي يا په توليزه توگه يوه جوړښت يا يوه غونډلې ته ليکل کېدی شي. ترانزيتيو مخ ته لرو، که په غونډله کې هم سبجکت او هم يو (سيده) ابجکت يا موخه اله و مخ ته ولرو يا همداسې له يوه کړنوي و غوښتل شي.

intransitiv اينترانزيتيو هغه جوړښتونه همداسې کړنويونه بلل کېږي، چې سيده شې نه لري. که دوه شيان مخ ته ولرو، نو دا جوړښت همداسې کړنوي ditransitiv ديترانزيتيو دي دوه ته وايي) بلل کېږي.

بيا: ترانزيتيو او اينترانزيتويا کړنيز – اوکېدنيز کړنويونه او يا لازمي او متعدي: که رېښتيا ووايم، نو په لازمي او متعدي باندې نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم، چې کوم يې لازمي او کوم متعدي دی او دا څه پوهېدنه لري، خو دالماني يې گورم، نو دا يو يې کړل کېږي او دابل يې کېدلکېږي (دپه دې پوهېدنه چې نه کړلکېږي)، نو ايا دابه کړلکېدونکي (کړلکېدونی) او کېدونکي (کېدونی) نه وي؟

او که غواړئ خوزند او ناخوزند.

بيا يې پېژند: هغه کړنوويونه ترانزيتيو دي، چې د کړنوي په څنگ کې پرېکړونې هم لري (دوه ارگومنتونه). اينترانزيتيو يې په مخامخ يو کړونې بسيا کوي، داپه دې پوهېدنه، چې دايوه کړونې ته اړنه دى (يو ارگومنت) چې يوه غونډاله ترانزيتيو يا اينترانزيتيو دى،

کېدې شي له پوهېدنې څخه يې وپېژنو. او د کړنوي له جوړښت څخه هم پرې پوهېدې شو، چې کوم يو وي ترانزيتيو يا اينترانزيتيو دي.

د دې لپاره بېلگې:

سپوږمى ډوډى پخوي(ت)، ډوډى پخيري(اېنت)

سپين کتاب لولي(ت) . کتاب لوستل کيري(اېنت).

د ترانزيتيو پښتو پوهېدنه: اخوا تلل يا پورېوتل (لکه له يوې پولې).

د مور ژبپوهان ورته ليرنده کړنه ليکلې.

پوهنيزه پرېکړه: د دې لپاره موخوږ بلل:

کړنيز کړنوى او کېدنيز کړنوى يا کړونى کړنوى او کېدونى کړنوى. د دې لپاره اړتيا نه شته، چې موږ دې د ترانزيتيو او اينترانزيتيو لاتين ويي پوهېدنه وليکو. دا د ما د وړانديز نومونه هغه څه سيده په گوته کوي يا بنسايي.

په ټولنه کې: پلار او ځوى يا ځوي او پلار ترانزيتيو دي او ورور او بل ورور دا اينترانزيتيو دي. له يو و بل ته سيده تلل او له يو و بل ته ناسيده تلل دي.

په ژبلار کې د ترانزيتيويي د روښانونې په هکله نه هم انديزوالى له بېلابېلو درسي اندونو له لارې هم منځ ته راځي. دلته د ښوونځي ژبلار اود ټوليزې ژبنيز ژبلار ي سره مخامخ ليدلور.

ترانزيتيويي د ښوونځي په ژبلار کې

په ورځني ښوونځي ژبلار کې به ترانزيتيويي د يوه ويي پر خوي باندې، چې د څنگه والى يا حالت خاوندوالي واکوالى ولري، پېژندل شوي يا يې پېژند ورکړ شوى. د دې له

مخې څخه یو کرنوی ترانزیتو دی (چې ،،موخه ور،، کرنوی هم بلل کیږي)، که د هغه یو مللوبغاړی څنگه والی یا حالت خاوندوالی ولري.

د ښوونځي په ژبلار کې توپیروننځینه په پاسیووالي (نه کرنوالي) کې ده. یو کرنوی د دې له مخې ترانزیتو دی، که د پاسیو و مخ ته تگ په لور کارول کېدی شي، چې له هغې سره (خاوندوالي -) ابجکت یا شی سبجکت کیږي.

بېلگه: هغه پیسې لیري – دا پیسې د هغه لخوا ولېږل شوي

په ژبپوهنه کې ترانزیتیوي

په ټولیزه ژبپوهنه کې د دې (د ښوونځي ژبپوهنې له مخې) په څټ لږ روښانه شوی. په دې ترڅ کې چې د ښوونځي ژبلارې له مخې خاوندوالي د ترانزیتو ټاکنو پېژندنځښو په څېر په چوپړ کې دی، نو په ژبنیز لیدلور کې د خاوندوالي و منځ ته راتگ د یوه جوړښت ترانزیتو خوي په څېر راورل کیږي. په ژبپوهنه کې څنگه والی ، حالت یا کاسوس په سر کې یې پېژند د ترانزیتیوي له مخې ورکول کیږي. له دې سره د هغو ژبو لپاره هم لار وازه ده، چې **خاوندوالي (؟) ښه یې یا اکوزاتیو** (لکه [Ergativsprachen](#)) نه لري او کېدی شي د ترانزیتیوي پېژند ورکړل شي. لکه پښتو.

دا موضوع ډېره څېړنه دما لپاره هم ستونځمنه ده. ډېر څه لري، خو هغه له وتونژبې څخه یې را استل وموخه ژبې ته لږ څه ډېریري او پېچلي کیږي هم. بڅښنه دې وي. وځوانانوته

لنډ ښوونځي کې خاوندوالی او په ټولیزه ژبپوهنه کې بې له خاوندوالي هم پېژند لري.

خو د دې لپاره به بېلگه راوړم:

سپي پولیس وډاره.

پام، سپی ډاري.

دا دویمه غونډاله یوه ټولیزه پوهېدنه لري، دویمه یو ځانگړی حالت روښانه کوي.

نورې بېلگې: کوچني غاب مات کړ(ت). غاب ماتیري یا غاب مات شو(اینټ)

مور مری پخوي(ت)، مری پخیري(اینټ)

لمروړانگې د واورو سړي ويلې کوي(ت). د واورو سړي ويلې کيږي(اينت).

کرلکيږي او کېدلکيږي يا کرنيږ او کېدنيز.

سيمانتیک SEMANTIK

ـ

سيمانتیک د ژبې برخه ده، له ،، نخبو،، پوهنې سره سر او کار لري، چې دلته دا نخبه د ويي ، کلیمې او د ژبې د ټولو برخو لپاره ځایناستی ده.

په ژبپوهنه کې داسې په نامه سيمانتیک د پيدايښتي ژبې – دا هغه ژبه چې موږ يې پېژنو او هغه د ژبې په څېر راوړو چې څه به په سيماتيک کې و څېړل شي

په سيمانتیک کې د يوه ويي، د يوې نخبونې او يوې غونډلې پر پوهيدلو باندې لومړيتوب لري. که د بېلگې په توګه يو بې موخې يا ناسمپوهېدنې غونډله جوړه شي، کېدای شي د سيمانتیکي څېړنو پر بنسټ باندې د ،، بې موخې،، په بڼه په نخبه شي.

که څوک د يوه شي ژبنيزه پوهېدنه غواړي وڅېړي، هغه تل د سيمانتیک سره بوخت وي.

.

سيمانتیک په نوې مېديا کې:

په دا اوس وخت کې سيمانتیک د برېښنا لټونماشينونو بڼه والي کې هم يو غوره رول لوبوي. دا لټونماشينونه د يوه ويي يا وييبرخو په مرسته يا لاس په پای کې کره ميندي، چې پلټونکي يا لټوونکي يې لټوي او د دې په مرسته له ډېرو خپلوانو کلیمو سره تړل کيږي.

کرندولونه او بدلونونه يې

يادونه: دلته هم شايد څه تکرار وي، خو کله سړی و تکرار ته هم اړ کيږي.

دا په دې پوهېدنه، چې کرنيونه ټولګيز دي او بايد ټولګيز شي.

دالاندې ټول هغه څه دي، چې که څېړل شوي وي، څو ډېر ښه او که نه، نو دايې بنسټيزه ليکنه او پيل دی، چې نوره بايد روښانه شي او روښانونه يې په گرانو مينه والو لوستونکو او د ريښې خاوندانو باندې وي.

دا پوښتنې هم بايد وڅېړل شي. داسې پيل کوو:

و لاندې ته يادونه: له دې فکر سره مخ شوم او ومي غوښتل له تاسو سره يې گډ کړم، چې يو له بل سره مو مرسته کړې وي. کېدای شي دا کار تاسو لا د مخه کړی وي. که مهالونه او نومونه يې را څخه سم ونه ليکل شو بخښنه دې وي او تاسو يې سم کړی، چې همدا له اوس څخه مو د مرستې مننه (سم يې: له مرستې څخه مننه).

زه به دا ويونه داسې وبولم: کړنوييونه

۱ – ناځواکمن کړنوييونه: هغه ويونه، چې خپل بنسټ ساتي او د وختونو سره **ښه بدلوي**، ناځواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۲ – ځواکمن کړنوييونه: هغه ويونه چې پوره ښه نه ساتي او په يوه لار ښه بدلوي، خو ټوله ښه د ناځواکمن ويونو په څېر نه ساتي، ځواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۳ – بې لارې کړنوييونه: هغه ويونه، چې سوچ بوچ لار نه لري، بې لارې کړنوييونه بلل کيږي.

دا ټول کړنوييونه دې گران لوستونکي په ټولگيو د وېشلو وروسته سره ټولگيز وليکي.

بېلگې:

بېلگه و ۱ – ته: درېدل:

اوسمهال: درېږم، درېږي، درېږي او نور

روان اوس مهال: درېدلی يم، درېدلی وي، درېدلی وو او نور

تېر مهال: درېدلی وم او نور

راتلونکی: و به درېږم، و به درېږي، و به درېږي او نور

درېدم، درېدې، درېده او نور

بېلگه و ۲ ته: خورل

اوسمهال: خورم، خوري، خوري.

روان مهال: خورل مې. خورل دې، خورل يې، خورل مو

اوس تېر مهال: ومې (ودې، ومو، ويې) خور، خواره يا خورل

تېر مهال: خورلي مې (دې، مو، يې) وو.

راتلونکې: وبه يې خورم (خورو، خوري، خوري، خوري).

۷۹

ژبپوهنه ۱

پوښتنې ته په ځواب کې؟: خورلې مې (مو، دې، يې) دي (وو).

بېلگه و ۳ ته: تلل:

اوس مهال: ځم، ځې، ځو، او نور

اوس مهال: لارم، لارو، لاري، لاري، لاره، لارل، لاره، لاري (لارلې)

روان مهال يا څنگه مهال؟؟?: اوس تېر مهال: تللم، تللو او همداسې نور.

تېر مهال: تللی وم (وو، وي ... او نور)

راتلونکې مهال: لار به شم. او نور

-؟ تللی به وی.

دا پورته گوره درې ډوله کړنويونه راغلي. دابايد بڼه روښانه شي، چې داويونه څه بلل کيږي او دا ژبلاريز بدلونونه يې هم بايد پوره وڅېړل شي. هغه بنسټ يې دا پورته دی.

په پورته نومځايڼيوو کې موږ ځانيز نومځايڼيوو نه دي کارولي يا نه کاريږي او که څنگه؟ د دې ډول نومځايڼيوو لپاره دڅېړنې او بللو بل ځای شته. هغه ورته وگورئ.

يادونه: دما د پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره ليکنه کې کېدې شي دا نور ډولونه راغلي وي، او که نه، نو ورزيات به يې کړم او تاسو يې هم پوره کولی شئ.

يوه بله ستونځه:

په پښتو ژباړه کې له یوې بلې ستونځې سره هم مخامخ شوم او هغه دا چې. ځنې خویوونه داسې انگېرل کيږي، چې گوندې کړنویوونه دي، چې له تاسو سره یې گډوم:

موږ خویوونه لرو او پوښتو، چې د دې خویوونو سره یو څه څنگه ابادوو:

خویوونه: سپین، رنګه، ښکلی، جگ، خراب، جوړ، ټیټ.

یوه څه ته خوي ورکړه څنگه کيږي؟

که یو څه غواړې ښکلی کړې، نو دا ښکلي کول دي. خویوې + کول

۸۰

ژبپوهنه ۱

که یو څه غواړې خراب کړې، نو دا خرابول دي. خویوي + ول

خراب، خرابول او که خراب کول؟ نابلد خو په ژباړه برابر. سپین، سپینول، که سپینکول، رنګ کول او که رنګول. ښاپسته او ښاپستول او که ښاپسته کوم، خو ښکلي ښکلي کول، چې ښکلی کول ورسره سم نه راځي او کهښه نه برېښي؟ نور دې گران مینوال سره جوړ کړې.

یو نوم او یا شي ته یو خوي ورکول:

په ځنو خویوونو پسې ول زیاتېږي. داپه دې پوهېدنه چې خوي وی + ول

او په ځنو پسې بېا کول ورزیاتي، دا په دې پوهېدنه چې: خوي وی + کول

دا ځانگړنې دي او که باید یوې لار ته سره راوړل شي او ایا دې کې هم یوه لار شته او که توکلي همداسې دي.

رنګ کول

رنګول او رنګ کول.

ښکته کول، پورته کول

ټیټول جګول

دا هم فکر ته راځي، چې گوندې دا به همهغه لار وي، چې په ځنو ځایونو کې دا د کول ،، ک ،، نه لیکل کيږي، خو زه پرېکړه پرې نه شم کولی او مشوره مو غواړم.

له بلې خوا په پورته کې يو توپير په دې کې شته، چې دا لومړۍ خويۍ په ،،ه،، پايکيري او دا بل بيا په بې‌غريزه توري پای مومي. دا دې نو گران ژبمینه وال سره و ځي‌ري.

خويويونه په پښتو کې خپله بڼه نه بدلوي، جگې‌دنلار يې د نورو ژبو په څېر لکه الماني يا دري نه ده، خو بياهم د جگې‌دنې توان په ډېر، خورا ډېر، زښت‌ډېر سره کې‌ري.

.

.

.

دويمه برخه

حالتونه يا څنگه والی

پسې تړلی Suffix

Suffix پسې تړلی

دا چې سفېکس يو افېکس(تړلی) دی، نو د افېکس له پېژند څخه به پيل وکړو.

Affix تړلی: افېکسونه يا د ويونو سره تړلي (لنډ: تړي. زه د تړي پر ځای باندې د تړلي پلوی يم، ځکه تاري يا تړي راته سم ژبنيز جوړښتونه نه برېښي) د ويونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخي په گوته کوي (يو) په يو بنسټ پورې (تړلی مورفيم)، چې هغه پخپله د نورو ژبنيزو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته ويونو يا ويونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د بنسټويي په څېر نه دی. هغه ويونه چې افېکسونه ور سره تړلکيري، بنسټويونه بلل کيږي.

سفیکسونه یا د وییونو پسې تړلي، د وییونو ژبنیز مورفولوژیکي ناخپلواکه برخې په گوته کوي (يو تړلی مورفيم)، چې هغه پخپله د نورو توکو د ورزیاتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وییونو یا وییونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د مور په ادبیاتو کښې روستاري(؟؟) بولي، خو له پېژند څخه داسې برېښي، چې پسې تړلي یې موخه سمه په گوته کوي. تاری د مور ژبپوهان د تړلي د لنډیز لپاره کاروي، چې ژبلاریزه نه ده) دا د بنسټويي په څېر نه دی. هغه وییونه چې سفیکسونه ور پسې تړلکیري، بنسټویونه بلل کیري.

Suffix پسې تړلی یوه سیلبي (په پښتو کښې یو یا څو سیلبي) یا مورفيمونه چې په یوه ويي پسې تړل کیري، له دې امله پسې تړلي بلل کیري. لکه: -تیا، -والی، -توب لکه لویوالی، زړورتیا، کوچنیتوب.

:

په الماني ژبه کې سفیکس ته سیلبي هم وايي، خو دا په پښتو کښې داسې نه ده، ځکه چې په پښتو کې مور، -، -والی، -لرو او دا دوه سیلبي دی او یا لکه پښتونولي. په الماني بیا سیلبي نه شي پوره کولی.

کېدی شي یو سفیکس یا پسې تړلی د بنسټويي په پای کې نه وي، ځکه، چې یو بنسټ ويي پسې څو سفیکسونه یو په بل پسې راتللی شي. لکه ښکلتیاوي. دلته گوره، -تیا، او، -، وي، سفیکسونه یا پسې تړلي دي.

د مورفيم پېژند: مورفيم د یوې ژبې خورا کوچنی پوهېدنورونکی یووالی دی. د بېلابېلو مورفيمونو گډوله کولو له لارې څخه وییونه جوړیږي.

Suffix او سیلبي په بیلابیلو گرامري هوارو یا سطحو کې پراته دي. سفیکسونه مورفولوژیکي یووالي دي او سیلبي غریز جوړښتیوالي دي. مورفولوژیکي او غریز وییونو توپیرکونه دې یو په بل هرو مرو باید سر ونه خوري یا دې هرو مرو یو په بل نه وي پراته. د رایېلډنپسې تړلو لپاره داسې لار ده، چې د بنسټ وي او پسې تړلي په منځ کې د سیلبي بېلونه نه مني او یا په پښتو کې یې ځني دوه سیلبي هم دي. لکه -والی. خپلوالی خپل - والی. پام به ورته کوو، چې له دې څخه لا ښه بېلگه پیدا شي.

یادونه: په اېنفورماتیک او شمېرپوهنه کې دا بل ډول کارول کیري یا بل ډول ور څخه پوهېدل کیري، چې هغه دلته نه څېړو.

Präfix پرېفېکس يا مخترلي (مختاري؟) لنډ: يوه مخسېلې ده، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو د بنسټويونو- چې دا د مخه وړ سره تړلي وي- پوهېدنه غزوي. مخترلي په پښتو کې نه شته يا ما نه دې موندلي. مرسته!

پسېتړلي لکه: -توب، -تيا، - والی. دا يو هم پوهېدنه نه لري، خو د پسېتړلو بنسټويونو پوهېدنې غزوي.

يادونه: په گډوله نومونو کې يې کوم يو مخترلي او پسېتړلي نه دي. لکه درملتون، بېلتون او نور.

د پسېتړلو دندې:

-- نوميز کوونکي پسېتړلي: خوښېدل، خوښي، زړور، زړورتيا، کوچنی، کوچنيتوب.

-- خويز کېدونکی پسېتړلی: لکه سړيتوب، کوچنيوالی

۸۳

ژبپوهنه ۱

-- نرېځينه ټاکونکی پسېتړلي: لکه سړيتوب، غمخور، غمخوره يا ښوونکی، ښوونکي.

پسېتړلي کړی شي له يوه توري هم جوړ وي لکه پورته په ښوونکي او ښوونکي کېښي.

لوېوالی، هوښيار تياکړونکی يا کړېدونکی.

کوچني کونه: مورکي، خورکي، کورگري يا کورگوټی.

يادونه: که راوړل وگورو، نو کېدی شي واندو يا مو اند ته راشي، چې گوندې دا،، را، به پرېفېکس وي، خو داسې نه ده.،، را،، اينکليتيکي نومخاينيو دی، چې له پېژند سره سم د کرنويي سره سرېښ دی..

يادونه: په يو څه پوهېدل او يو څه سم بلل يا ليکل، د دې توپير بايد وشي.

مور دېر يا لږ د ورسره بلدتيا له امله تل په،، له ما څخه،، کې دا څخه نه لیکو او ويل کيږي، چې دا،، څخه،، دلته حزن کيږي، خو دا ناسم دی. د،، له ما،، يواځې دنومخاينيو،، ما،، چې په کړوني حالت کې د،، له،، سره و نه کړوني حالت ته راځي.

مور د ژبلار له بلدي لار څخه پوهېږو، چې له،، څخه،، سره،، له،، راځي او په څت که ولرو، چې،، له،، نو پوهېږو، چې،، څخه،، د پسېخاينيو په څېر راځي، نو که دا ونه ليکل شي هم سم به وي، خو دا سي نه ده. ورباندې پوهېږو، خو ناسم دی. پرته له

،، څخه،، سره، کره پسي هم ور سره د پسي ځاينيو په څېر راځي، نو د ،، څخه،، نه ليکل يا حذف(حذف) ځکه هم ناسم دی، چې ،، له ما لار،، نو داسي به و اندو، چې له ما څخه لار، خو دلته هر يو له پورته پسي ځاينيو ،، سره، کره، پسي او څخه،، څخه راتللی شي.

له پسي تړلو سره د مور د ليکوالانو ستونځي:

که پسي تړلي له پورته پيژند څخه را اخلو، نو د کومو ستونځو سره نه مخ کيږو. په بنوونځي کې گوره مختړلی نه شته، دا گډوله نوم دی. په وړتيا کې دا ،، - تيا،، پسي تړلی دی. دا مي گوره ،، تيا،، نه او ،، - تيا،، مي ليکلی، ځکه چې ،، تيا ،، يواځي نه راځي يا نه ليکل کيږي.

پسي ځاينوي؟) نسبتويونه يا(و) ته ويونه) يا

پسي ځاينوي، خو ښه يې اړيکويونه

يادونه : دا دې دلته بيا هم په گوته شي، چې په پښتو کې پر پېوز پښتونه نه شته او هغه څه چې ما هم – لکه د مور ژبمینه والو - له دې څخه د مخه کله ، کله داسي يا مختړلي بللي دي، خو هغه ناسم دي.

هغه ويونه، چې نور ويونه يو له بل سره اړيکوکي راولي او يو ټاکلی(ځايز، وختيز او داسي نور، يې له بدلون څخه) نسبت يا اړوندوالی ورکوي، نسبتويي د بيلگي په توگه په، باندې، سره، لپاره،، څخه، ته بلل کيږي

پسي ځاينوي.

پيژند: د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کې د اړيکو څرنگوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه هم ورته ويلی شو

پوستپوز پښن د غوښتنې حالت سره سم يا د پوهېدنې سره سم ټولگيز او ډليز کيږي

پوښتنې ته په ځواب کې،، وچيرته؟،، ((يو) شی وچيرته ايښودل شوی؟ يو شی وچيرته خوزښت کې دی؟)

کرنوييونه چې ځای اړوندوالی په نخښه کوي:

(= to lie) liegen (پرتل)

(= to stand) stehen (درېدل)

(= to sit) sitzen (کښیناستل)

(= to hang) hängen (خوړندېدل يا خوړندول)

(= to stick) stecken (چوخول)

(= to lay) legen (sich) (ایښول)

(= to place) stellen (sich) (ځایه ځای کول)

(= to sit) setzen (sich) (کښیناستل)

(= to hang) hängen (زوړندول)

۸۵

ژبپوهنه ۱

(= to stick) stecken (نښاسل، چوخول)

بیا لنډ:

پسې ځاینيوي کیدی شي د خپلې کارونې له مخې سره توپیر - یا بیل شي:

ځای اړوند پ/ پوښتنویونه: و چیرته ، له کومې لور څخه، له کوم ځای څخه

ته و چیرته اوسیري؟ په خوست کې.

بناغلی سپین و چیرته ځي؟ و ډاکتر ته

وخت اړونده پ: کله، پر څو بجو باندې، تر کله پورې، له کله (له کوم وخت یا له څه وخت) څخه،

دیوکال پایلو به کله ده؟ په راتلونکې یوه نۍ کې او که پر... باندې.

فیلم پر څو بجو باندې پیلیري؟ پر اته بجو او پنځلس دقیقو باندې

له کوم وخت څخه الماني زده کوي؟ يا له کله څخه الماني زده کوي؟ له څلورومياشتو څخه را په دې خوا.

مودال پ / پوښتنې: څنگه، ولي، د څه لپاره.

ته پرون ولي له مورسره را نه غلې؟ د خرابي هوا له امله (ستونځي شته. دا له امله يو ويی دی دا هم لکه لپاره. الماني د څه لپاره زده کوي؟ د مسلکودي (کريري) لپاره

کله خراب بيدېږي؟ له پوره سپوږمۍ سره

کړنوبينه له پوستپوزېشني پوره کېدنې سره

له يوه څه سره ميل لرل: سپين له څه سره ميل لري؟ ټيک له موټرو سره.

پر څه باندې خنډل: پر څه باندې خاندې؟ - د هغه پر توکه باندې.

له څه څخه ژوند کول: زده کړی له څه څخه ژوند کوي؟ د خپل پلار له پيسو څخه.

.

د مخه يادونه: څنگه والي يا وحالتونو ته څه اړتيا لرو؟

د څنگه والي يا حالت په مرسته پوهېږو، چې نوم/شينوم په غونډله کې کوم رول غوره کوي يا نيسي او په کوم ،، نسبت،، (اروندوالي يا په اړيکو کې) د غونډالي د نورو ويونو سره ځای نيسي يا کارول کيږي. بي له څنگه والي يا حالت څخه به ډېرې غونډالې نه پوهېدونې يا هکچونکې برېښېدې يا برېښيږي.

دا د يوه پوهنتوني پوهنيزه ليکنه نه ده، د ښوونځي ساده ليکنه ده.

د دې ليکنې په ليکنو کې څه راسره مرسته وکړه؟

۱ – پښتو ژبلار دوه حالتونه يا پير لري.

۲ – د يو چا په ليکنه کې مې ولوستل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی.

۳ – مورفيمونه څه دنده لري؟

۴ - پښتو د الماني ژبې مخامخ د نومځايڼيوو بدلون نه لري.

۵ - پښتو يوه ارگاتيو ژبه ده. او

۶ - په يو ځای کې دپښتو په ژبلار کښي، په گومان مي، چې د الماني ژبې لپاره يا د الماني ژبو لپاره ليکل شوي وه، چې ،، و ما ته،، داتيو حالت دی. همدا يوه غونډله او بس.

داهغه مرسته کوونکي او هڅه کوونکي څه وو، خو هغه خورا ډېره يا بنسټيزه مرسته د الماني ژبې وه او ده. دا اوسنی ليکنې مي دا وروستنی ليکنې هم دي، چې دا وده د پرلپسي نويو څه کتل او له پورته يادو موضوعاتو څخه مرسته لاس ته راوړل وو.

دا چې د پښتو لپاره څوک د يوې بلې ژبې له کارولو څخه گټه اخلي، په دې پوهيږنه نه ده، چې گوندي د هغې بلې ژبې څه رانيسي. موږ د نورو ژبو دپېژندونو څخه گټه اخلو او په پښتو کې اندول څه ميندو، چې دايې غوره گټه اخستل دي.

.

.

حالتونه، څنگه والی یا اړيکنيوونکي

د ما له ټولو ليکنو څخه موخه دا وه، چې ځان روغ وساتم او له بلې خوا مي دا هم غوښتل، چې وښاييم، پوهني په پښتو هم ليکلکې دی شي، آن که پښتو هم وي.

يادونه ۱: دا د ما ټولې گرامري ليکنې، هغه د بنوونځي ساده ليکنې او د هغو روښانه ونې او نه له دې څخه لوړې يا د لوړو څپړنو.

په نورو ژبو يا الماني ژبه کې، دا په بنوونځي کښي لوستل کيږي او زده کيږي، چې هلته يې د بنوونې لارې هم داسې ساده دي، خو په پښتو کې سره له دې هم لږ پېچلتيا لري.

يادونه: د پښتو حالتونو په اړه وما ته تر اوسه پورې د پښتو ژبې کتابونو کښي څه ومخ ته نه دي راغلي، نو اجازه به وي، چې دا داسې د ژبلارې په دې هکله ليکني، د ما موندني وېولم، که مخامخوالی يې و ماته چا پوهنيز روښانه نه شو کړی.

پیل یادونه ۱: د حالتونو غوره والی: د مورې ډېرې ستونځې او د ناسم لیکلو ستونځې د حالتونو په نه پېژندلو کې دي. تر هغې پورې، چې دا حالتونه ژبي او همداسې و بشوونځیو ته نه وي ننوتلي، دا ستونځې مو نه اوبی کيږي. دا تراوسه پورې نه وو میندل شوي یا سم نه وو روښانه شوي او اوس مې ډېرې لیکنې ورباندې کړي.

پیل یادونه ۲: په پښتو کې د اوس وخت لپاره د یوگن دوه نومځاینيوي زه، ما، ته، تا او هغه، هغه او د ډېرگن لپاره یو یو نومځاینيوي - مور، تاسو، هغوي- لرو.

یادونه: لیکلي مې وو یو گنو او ډېرگنو، خو یوگن او ډېرگن سم دي.

دا د پښتو بل ځانگړنوالی دی، چې د هریوه لپاره بېلابېل کړندولونه شته دی.

دا دوه یا له هغو و لاس ته راغلي څلور څنگه والي یا حالتونه به تل له مور سره مل وي، نو ښه پام او څېړنه یې همدومره اړینه ده: دا نور نه څېړم، په ډېرو لیکنو کې څېړل شوي.

حالت، څنگه-والی یا اړیکونیونکي څه شی دی؟

غوره پیل یادونه: دا د حالت نوم راته مناسب نه برېښي او په ځای یې څنگه والی او یا ور هم ښه اړیکونیونکي، چې دا یې دنده هم ده، ښه برېښي، خو که ژبلايز یا گرامري څنگه والی یې وبولو، نو نور به هم ښه وي..

څنگه والی د نوم او نومځاینوو گرامري واکوالی یا دنده ده، د نور وییونو سره. په پښتو کې دوه حالتونه لرو. دې ته به هم همدلته گوته ونیسم، چې دا مور په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

پښتو ژبه دوه څنگه-والي یا حالتونه لري:

یادونه: دا دې په یاد ولرو، چې دا موضوع د کتاب په دنده کې غزولي روښانه شوې ده.

لومړی:

کرونی اړیکونیونکی، څنگه-والی یا حالت (لاتین یې *Rektus* رېکتوس): دا کړی شو نومیز (ښه یې: ځانیز) حالت یا څنگه-والی هم وبولو: په دې څنگه-والي کې یو څوک څه کوي او همداسې یو چا څه وکړل او کړي؟

گورو چې دا هم په دوه ډوله دی. زه، ما، ته، تا او نور اندول یې. همداسې موږ، تاسو، هغوي.

بېلګې: ۱ - زه ځم. زه لارم: د هغو کړنو لپاره چې څه کوي، خو پرېکړونې نه لري. او
۲ - زه خورم، ما خوړه یا خواړه: دلته په یو څه څه کيږي، یا دا کړنه پرېکړونې لري.
خو په ډېرګڼ کښې: موږ خورو، موږ ځو. دلته یو موږ، تاسو، هغوي لرو اوبس

یادونه: نوره روښانونه یې هم په بل ځای کښې شته

دویم: Obliquus

نه کړونې حالت یا اوبلیکوس: له نوم څخه یې بریښي، چې دلته څه نه کيږي. له دې به داسې وپوهېږو، چې کړونې نه دی.

اړیکنیونکې، څنګه والی یا حالت په درې ډوله دی یا درې برخې لري، چې یو یې پرېکړونې او دا نور دوه یې نه کړونې دي:

دویم ۱: پرېکړونې څنګه والی: په دې حالت کې په یوه څه څه کيږي. دلته بیا د یوګڼ لپاره همغه دوه نومخاینوي لکه په کړوني حالت کښې، خو د بدلې دندې سره راځي. په دې حالت کښې د زه پر ځای باندې د کړوني ما او په څټ د ما د دندې لپاره زه راځي.

دا یې یوه بله ځانګړنه ده.

بېلګه (په ډېر بڅښنه، خو د ښه پوهېدلو لپاره به یې بېلګه دا وهل، ډبول راوړم):

لکه: سپین یې وواهه. په دې حالت کې یو څوک یا څه له یو چا یا یو څه څخه وهل کي. دلته هم لکه پورته د ډېرګڼ لپاره: موږ وهي، موږ یې ووهلو او نور

بېلګې: ته ووهل شوي. ته سپین ووهلي. یا: تا زه ووهلم. دلته،، تا،، کړونې دی او زه پرېکړونې یا نه کړونې دی.

دويم ۲ : د خاوندوالي حالت: په دې حالت کې يو څه يا څوک د يوڅه خاوند دی. ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم، خپلواکه پوهېدنه نه لري او له نوم يانومځاينيوو سره هغه د کروڼو نومځاينيوو پوهېدنه په نه کروڼو بدلوي.

بېلگې: دما کور. د تا خولۍ. د هغه ځوي او نور او د پسيځاينيوو سره لکه:

د ما لپاره، د ما لخوا، د ما مخامخ. نور يې ما ونه موندل.

دويم ۳ : دا د الماني و دا تيو حالت ته ورته دی او ما د پسيځاينيوو څنگه-والی بللی، خو نوم ته يې پام بايد په گډه وشي:

يادونه: په پښتو کې د مور ستونځې ټولې يا هغه ډېرې يې په همدې حالت کې دي، چې پرې غږېدلي يو:

بېلگې:

۱ - له کور څخه. زه له کور څخه لارم.

۲ - له کتاب سره. زه له کتاب سره راغلم.

۳ - له سپين کره. زه له سپين کره يم.

۴ - له تا پسي. زه له تا پسي روان يم.

۵ - تر کابل پورې. له کندهار څخه تر کابل پورې نږدې پنځه سوه کيلو متره لار ده. يا

له ننګرهار څخه تر کابل پورې.

دلته دا يادونه اړيینه بولم، چې تر يواځي ا و يواځي په همداسې ځای کې راتللی شي، چې د وخت يا ځای پوله ټاکي او په نورو ځايونو کې ناسم دی. بيا يې يادونه. پرته له داسې ځايونو، نورو ځايونو کېني سم ناسم ناسم دی

۶ - په کور کېني. زه نن په کور کېني يم.

۷ - پر مېز باندې. کتاب پر مېز باندې پروت دی.

۸ - پر ما پورې. پر ما پورې خټې نښتي.

يادونه: په ۵ - او ۸ - پورې راغلی، خويپوهې د نه يې سره بې له ده. په ۵ - دا يوه پوله ده او په ۸ - کې دا پر يو څه پورې څه نښتې.

۹ - و سپين ته. ما و سپين ته وويل.

د ما همدومره و فکر ته راغلل، نور يې تاسو پيدا کړی.

څنگه والي يا حالتونه د تکيه اړ - يا کليتيکي نومځايينو سره:

يادونه: دې نومځايينو ته پسې - يا دمخه سلې بن نومځايينوي هم ويل کيږي.

بيا: که د (ډېرو) ناسمونونو مخه غواړو ونيسو، نو پر حالتونو باندې له پوهېدنو څخه پرته بله لار نه لرو.

د کليتيکي يا تکيه اړ نومځايينوو پرمرسته باندې يا له مخې څخه هم دوه حالتونه لرو:

پروکليتيکي يا پسې تکيه اړ نومځايينوي: مې، مو، دې، يې

اينکليتيکي - يا مختکيه اړ (و مخ ته تکيه اړ) نومځايينوي: را، در، ور

څنگه والی يا حالت (Kasus (case) :

د تکيه اړ نومځايينوو سره هم بايد دا حالتونه لکه په رېکتوس او اوبليکوس کې بېرته ورکړل شي. دلته به وگورو، چې دلته څه ځانگړنې شته. په پای کې.

لومړی: د پسې تکيه اړ نومځايينوو سره

۹۱

ژبپوهنه

لومړی پسې تکيه اړ نومځايينوي. ۱ - کړونۍ: سپين مې (مو، دې ، يې) وه واهه. سپين پرېکړونۍ او مې کړونۍ دی

لومړی ۱۲ - د پرېکړوني حالت: سپين مې (مو، دې، يې) وهي. سپين کړونۍ، خو مې پرېکړونۍ دی.

په دې دواړو کښې دا کړونۍ او پرېکړونۍ د کړنويونو له لارې څرگنديږي.

لومړی ۲۲ - خاوندوالي حالت:

سپين مي (مو، دې، يې) ورور دی.

په اوبليکوس حالت کې: سپين د ما ورور دی. او

پسې ځاينيو سره...

بېلگې: ۱ – لپاره، لخوا، نور دې گران لوستونکي ومومي. دا پسې ځاينوي له دې څخه نه شي روښانه کېدې يا نه شي راتللی. دا حالتونه دلته داسې لږ ستونځې لري،

دويم: د مخه تکیه اړ نومځاينيو او حالت.

دويم ۱ – کړونۍ: کتاب راوړم: دلته دا را وړم سره سلېښ دی.

دلته دا را ، در، ور لوريز نومځاينوي هم بلل کيږي يا دي.

دويم ۲ – د پسې ځاينيو حالت.

يادونه: دا چې په دې ټولو برخه څنگه-والو کېښي د تکیه اړ نومځاينيو پسې يواځې پسې ځاينوي دي، نو ما دا حالت د پسې ځاينيو څنگه-والي هم بللی او که غواړئ، نو دا د نورو ژبو داتيو حالت ته ورنږدې دی، داتيو حالت يې هم بللی شئ.

د مخه تکیه اړ نومځاينوي: را، در، ور

دويم ۲ – حالت داسې لرو:

را(در، ور) څخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

=

که غواړئ، چې دا ښه روښانه شي، نو کړئ شئ د و مخ ته تیرې يا ښايې پسې ليکنې سره يې پرتله کړئ. په دې ،،د څنگه -والو يا حالتونو کتاب،، کې دا ډېر ښه روښانه شوي دي.

هکېکونې: دلته هم شته. دا کړونۍ په دواړو نومځاينيو کې راځي، په همغه ډول لکه په ځانيز نومځاينيو کې د زه، ما

په انګلیتیکي نومځاینيوي کې کړونۍ حالت په کړنوکې راځي، چې پرېکړونۍ نه لري او په څټ د پروګلیتیکي نومځاینيوو کې کړونۍ حالت د هغو کړونو سره دی، چې پرېکړونۍ ولري.

بله ځانګړنټیا په دې کې ده، چې په پروګلیتیکي نومځاینيوو پسې د اړونده حالت پسې ځاینيوي پسې نه راځي. پر دې پوهېدنه باندې چې پر ،،مې،، پسې لپاره او لخوا نه راځي.

څنگه-والي د پوښتنو په بنسټ

پیل یادونه: د لیکنې دا برخه د الماني حالتونو په بنسټ لیکل شوې وه، چې توپیر یې یواځې په نومیز حالت کې دی، چې هغه په پښتو کې کړونۍ حالت دی او اکوزاتیو دی، چې هغه حالت پښتو نه لري او د الماني د اکوزاتیو غوندو ژباړه په پښتو د خاوندوالي **حالت په ګوته کوي او یا د پرېکړونې حالت. اړونده ځای کېنې دې غونډلو ته پام وشي.** دې ته هر ورو پام وي، چې دالته به د پښتو سره ستونځې وي، ځکه چې دا حالت پښتو کېنې نه شته. ما غوښتل له کتاب څه دا برخه وغورځوم، خو زړه مې نه وراښودې کېده.

نومیناتیو Nominativ (دا حالت د کړونې حالت بلل کېږي) (له لاتین څخه، نومونۍ یا نومونیز) په ګرامر کې د یوه حالت نومونه ده، چې د هر څه له مخه (سمه لیکنه یې: له هر څه څخه دمخه او که یا د هر څه دمخه؟) په جمله کې د شي د نڅښونې په چوپړ کې دی، د دې لپاره دا هم ټیپیکي دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې لپاره رامنځ ته کېږي (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه).

لنډ: دا حالت دی، چې د ،،څوک،، چا – او څه حالت،، بلل کېږي، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کېږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیو سیستم بلل کېږي.

بیا: د نومیناتیو (د کړونې حالت) یا د ،، څوک،، چا – ،، او ،، څه شي،، حالت.

مور د ګړنو یا ګړ له مخې څخه د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

سپين يا هغه و کار ته لار

سپين يا هغه به و کار ته لار شي

سپين يا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.....

سپين يا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لارم

زه به و کار ته لار شم.

زه و کار ته تللی وم.

دويم ډول يې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوره

ما مڼه خورلې وه.

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړی ه څرگنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پڅه ه ده او که بل ډول يې بولي.

يعنې په دريو اړو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کړنې پرته يې په څو کړنو

کې نومخاينيو هم بدليري، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دي.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب: کالیمینځی

جينيتيو DerGenitiv

جينيتيو د الماني گرامردويم حالت دی.

دا به مور په پښتو کې هم داسې روښانه کړو، چې د خبرو بايد وي:

لومړی: دا حالت د ملکیت حالت يا د ،، دچا،، حالت په نامه هم ياديږي.

يادونه: په نوميز حالت ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

بيلگي: ،، د گاونډي کور،،.

دا د چا کور دي. دا د گاونډي

،، د يوه لرې زنگ غږ،،.

د جينيتيو (دا حالت جينيتيو نه دی. دا داتيو حالت دی، د جينيتيو د **نومځاينوي** پوهې دندېلون پر ،، د ،، باندې کيږي)، پر څه (شي) باندې،، حالت:

هغه پر غلا باندې تورن دی.

هغه پر څه (شي) باندې تورن دي؟ ځواب: پر غلا

داتيو DerDativ

داتيو د الماني ژبې دريم حالت دی يا په جمله کې دريم حالت په گوته کوي. داتيو د ،، چاته حالت،، هم بلل کيږي.

ژبپوهنه ۲ ۹۵

د داتيو له پاره په الماني پوښتنه پوښتنه کيږي، چې چا ته؟

بيلگي: زه و دي ميرمن ته د يادښت کتابچه ورکوم. زه و چا ته د يادښت کتابچه ورکوم؟
ځواب: و دي ميرمن ته.

هوگی سوغات و سپین ته ورکړ.

هوگی سوغات وچا ته ورکړ؟خواب: و سپین ته

زه زما (دما) و ملگري ته يوکتاب سوغات ورکوم.

و چا ته سوغات ورکوم؟خواب: زما و ملگري ته.

اکوزاتیو Akkusativ

غوره یادونه: اکوزاتیو حالت په پښتو کې نه شته، نو هغه غوندې، چې دلته مو د اکوزاتیو لپاره راوړي یا د مخه راوړي وي، هغو ته دي پام وشي، چې دا به د خاوندوالي او که د کړونې یا پرېکړونې حالتونه وي.

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو کې برېښي.

دلته د دې د روښانتیا لپاره. چې د خاوندوالي یا پرېکړونې حالت دی. په ورځني پښتو ژباړه کې دا د دویم الف او دویم ب حالتونو سره ترتیبیږي. د دې د روښانتیا له پاره په پښتو کې پوښتنه کېږي، چې ،،څه (شي)،، یا څوک او که ،،د چا،، نو دا له دې امله د څوک حالت هم بلل کېږي.

ښاغلی سپین خپل ورور گوري

ښاغلی سپین د چا لیدنه کوي یا څوک گوري؟ خواب: خپل ورور

دا پورته غونډاله د مور په پښتو ژبه کې داسې ورځنۍ نه ده، نو دا څنگه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه و خپل ملگري ته يوکتاب ډالۍ یا سوغات ورکوم.

.

.

د حالتونو نوی څپر-پوهه

بیا ژباړیزه نوې څپر-اند یا څپرپوهه:

پښتو د ژبلاړې له مخې څخه هم يوه هکېکونکې ژبلاريزه او نه (پوره) څېړل شوې ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک دسپټمبر ۲۶ د سهار ياشپي ۴ بجې. فکر مي ټول د پښتو په ژبلار کې دى او په ژبلار کې دې **څېړن اند** (د څېړنې په بنسټ اند) ته ورسېدم، چې:

پښتو يوه ډيره ښه روښانه ژبلار لري. دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبې د جوړښت شته لارې څېړي، نو زه تل له يوه اند څخه وېل ته ځم او د نوې څېړنېوې سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره گډوم.

پر پښتو باندې چې زه تراوسه پورې له پښتو څخه لیکل شوي ژبلار سره داسې لږ بلدنيا لرم او د پښتو ژبلار د ترتيب لپاره مې زيات د ژبلار لپاره الماني ادبيات کارولي او بيا هغه، چې د دباندنيو له خوا لیکل شوي، نو هرو مرو د زيات فکر وړ دي، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپير سره لري، چې يو له بل څخه گټه اخستلکې دى شي، خو ورته والى به ونه لري يا ډېر کم.

زه چې د ما په څېړنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې موږ په څنگه-والو يا حالتونو، ښه يې اړيکنيونو يا اړيکټينگونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله يې له دې امله ما هم ډېرې ليکنې کړي او دا هم تل د تېرو ليکنو په بشپړېدو.

اوس خپلې دې راته پيدا موخې اند ته، چې کړى شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونى او نه کړونى په ځاى په څلورو حالتونو ووېشو او يا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونى حالت بيا درې برخې ولري. دا به نو گران لوستونکي او هيله ده ژبپوهان په گډه سره برابر کړى شو.

د پښتو څنگه-والي يا اړيکنيونې، بې له ډېرې شننې څخه:

لومړى - کړونى : نومويونه (نومونه او نومځاينوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بيا اړتيا هم نه وي. (۱)

بېلگې:

لومړى ۱ - زه مړى خورم. ما مړى وخوړه.

لومړى ۲ - ته مړى خوړې. تا مړى وخوړه.

لومړی ۳ – هغه مړی خوري. هغه مړی و خوره. او داسې نور هم....
لومړی ۱۱ – ۱۳-زه، ته، هغه ځم، ځي، ځي، لارم، لاری، لارل.

دویم: پرېکړونی: هغه نومونه یا نومځاینيوي دي، چې څه پرې کيږي،
لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسيا کوي.

يادونه: د کړوني او پرېکړوني په منځکې دا توپیر دی، چې کله، چې کړونی په زه پیل شي، نو پرېکړونی يې ما دی او په څت، چې کړونی ما وي، نو پرېکړونی زه دی.
بېلگې: دویم ۱ – ته (ما، هغه) وهي. تا (زه، هغه) ووهلم.

دویم الف – هغه (ما، تا) وهي. هغه (هغې) زه ووهلم (ته ووهلي).

گومان مې دی، دابه بسيا وکړي.

يادونه: په نورو حالتونو کې د زه، ته، هغه....

دریم يا دویم ۲: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نومويونو(نومونو، نومځاینيوو)
سره د خاوندوالي مورفيم ،، د ،، د مخه يا و مخ ته راځي.

بېلگه: دما(دتا، د هغه) کتاب.

څلورم يا دویم ۳: د پسېځاینيوو حالت یاريکنیوونکی:

بېلگې:

څلورم دویم ۱ ۳ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم دویم ۲ ۳ – پرما باندې

څلورم يادویم ۳ ۳ – په ما کې.

.

څلورم يا دویم ۳ ۴ – و ما ته.

څلورم يا دیوم ۳ ۵ – تر ماپورې. او نور.....

په څلورم کي څخه، سره،.. کي، باندې، پورې، ته ... پسې ځاینيوي دي او، له، تر، په، پر، و د پسې ځاینيوو اړونده مورفي مونه دي، يواځې او يواځې همداسې راځي او بل ډولې نه راځي

گورو، چې دلته د نومويونو د مخه د بېلا بېلو پسې ځاینيوو اړونده مورفي مونه راځي، نو له دې امله دا د پسې ځاینيوو حالت يا اړيکنيوونکي بللی شو.

بيا: په څلورم کبني: څخه، سره،.. کي، باندې، پورې، ته ... پسې ځاینيوي دي او، له، تر، په، پر، و ... د پسې ځاینيوو اړونده مورفي مونه دي.

څنگه کړی شو دا ويناو؟

د تکيه اړ نومځاینيوو په بنسټ

۱ - پسې تکيه اړ: مې، مو، دې، يې: دا پسې تکيه اړ نومځاینيوي د يوه نوموي پسې راځي

۲ - د مخه تکيه اړ: را، در، ور: دا د مخه تکيه اړ نومځاینيوي په دويم ۳ اړيکنيوونکي د يوه پسې ځاینيوي او يواځې د پسې ځاینيوي د مخه راځي، نو له دې امله د پسې ځاینيوي حالت يې بولم.

و ۱ ته - دا پسې تکيه اړ يا اينکليتيکي نومځاینيوي درې ډوله لري يا درې حالتونو (گورو، چې دلته دا حالت بل ډول پوهېدنه لري) کي راځي يا جوړوي:

۱۱ - دانومځاینيوي، چې نومويونو پسې راځي، که د مخه نومځاینيوی يې د پرېکړوني په حالت کي وي، نو پخپله دا پسې نومځاینيوي يې کړونی دی.

بېلگه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونی دی او مې کړونی. يا

سپين يې وواهه.

۱ ۲ - سپين يې وهي. دلته سپين کړونی دی او،، يې، پرېکړونی دی.

دا د اوس مهال له هغه کړنوويونو سره راځي، پرېکړونی نه لري.

۳۱ - که د دې نومځاینيوي د مخه نوموی د دې نومځاینيوي پسې د یوه خوي یا یو بل ویدول - پرته له کړوني او پرېکړوني - سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دی. کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته -

۱۲ - دا نومځاینيوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوریز کړنویونه دي، چې و مور ته د دې اوس موخي له امله دا همدومره بسيا کوی. لکه: راوړم، دروړم او نور

۲۲ - که دا نومځاینيوي د پسېځاینيوي د مخه راشي، نو دا له دې امله د پسېځاینيوو حالت دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، کې، ته...).

گورو دا دلته یواځې له پسېځاینيوو څخه د مخه راځي.

که غواړئ داسې هم کېدای شي، چې ووايو:

پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبلیکو یا کړونی او نه کړوني حالتونه، چې دا لومړی یې کړونی او پسې درې یې نه کړوني حالتونه وېلو. دنورې روښانتیا لپاره پوره لیکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړین څه وښوول، خو اوس اندونه، گوتنیونې، سمونونه او وړاندیزونه سره ګډ کړو.

ما د دې لیکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د حالتونو په هکله لیکنو ته پایتکی (د پای تکی) کېږي. تاسو ټول دې راته بریالي وی.

د پښتو څنگه-والو د ستونځوبیو بریا

څنگه دې لاس ته راوړنې ته بریالی شوم؟

ډېر خوښ یم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کړه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي یا څه باید وکړم، د شپې په چرت یا د شپې په فکر

گرنجولو- مه راپورې خاندی، دا تکیه کلام لکه چې کارول کيږي- کې را پیدا کيږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړيېنه یادونه وکړم.

اړيېنه یادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه يم او بل د لیونتوب یا د زورواکوال گومان مې هم په ځان نه راځي. دا باید روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپیدا اند چا په پوهنیزو دلایلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې باید سم وگڼل شي او که داسې وي، نو بیا موږ ټولو ته د دې بریا مبارکي وایم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د موږ ژبپوهان او نور ژبمینه وال دې ته راوپارېږي، د نورو پوهنیزه څېړنو په بنسټ یې رد کړي، چې دا به هم د ما د دعوه رد کول، خو بیا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم یا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر يم، هغه به هم رامیدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بریا په څرگندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو یو کتاب برابر اوه.

دې بریا ته مې نو څنگه لار ومینده؟

-د حالتونو په څېړنو مې پیل وکړ، چې د ما په لومړنیو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړی مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه یې نه لروده. بیا مې ځنو ملگرو او ژبمینه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولاړ یا کړوني حالت) او اوبلیکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه لري.

هغه مې وڅېړل او په هکله مې د یوه ځوان د م ک ملگري لیکنه یا ماته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نومویونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفیم وي خپلواکه پوهېدنه نه لري او پوهېدنه لېگدوي یا لیري، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفیمونه وي او پرته له نومویونو څخه به خپلواکه پوهېدنه ونه لري. گومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکي حالت (پسي تکیه اړ حالت)

سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتيا ځکه نه شوه راوستلی چې دې پسي او د مخه تکیه اړ نومځاینيوي هم ورسره مل څيړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینيوو را، در، ور چې پروکلتيکي يا د مخه تکیه اړ نومځاینيوي دي، پر مرسته باندې دا فکر پيدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه، د، د حالتونو مورفي مونه دي او دا د (را، در، ور) څخه، سره، کره، ته، پوري، کې او نور (کاروني له امله بيا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پيداشو، چې پښتو نو يواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کلتيکي (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکلتيکي (پسي تکیه اړ) او پروکلتيکي (د مخه تکیه اړ) نومځاینيوي لري، نو دې پاي ته راورسيږم.

د دوه حالتونو کړوني او نه کړونو څخه بيا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا برياوې هم لوي څښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتو پوهان يې وايي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا يواځې د څنگه-والو اړونده مورفي مونه دي، چې پرته له، نومويونو بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو يواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه ميندني چې دي، له نوم څخه يې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو بايد پام شوی وي.

يوه غوره خبره داده، چې د مور تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسميت کې دننه شوه او بيا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - ملي شوه، د ودې کېدا (امکان) ورته پيدا شوه نو دا د يوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بيا بيا ستايم.

پرتله کونه: له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پيل کوم، د اړتيا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو و مخ ته کيږم:

دمورزيات يا نږدې ټول ليکونکي اوليکوالان ژبپوهان د شيانو يوله بل سره پرتله کونه او په همدې ډول يې د پرتله کوني خويی جگېدنه په ،، تر،، کوي. مور ،، تر،، پوره څيړلی، چې څه شی او څنگه کارول کيږي.

لومړی: رمورليکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کيږي. يعنې سپين تر شين (هغې هغه، هغوي، تا، تاسو، ما، مور) (ډېر -، خورا -) ښکلی دی.

دويم: په پيدايښتي ډول يې، چې د مور هيوادوال په بيلابيلو ځايونو کې کاروي: هغه د،، له ... څخه،، سره پرتله کيږي.

پوښتنه: له دوي، تاسو... او ... څخه کوم ښکلی دی؟

سپين له شين (هغې، هغه، هغوي، تا، تاسو، ما، مور) څخه ښکلی (ډېر -، خورا -) دی.

درېم: سپين (را، وړ، در) څخه ښکلی (ډېر -، خورا -) دی.

په پورته ليکنه کې دا د،، وړ څخه،، په ځای ځنې ليکوالان کله کله،، تر يا نوره،، ليکي يعنې:

که پوښتنه وشي، چې له سپين او شين څخه کوم ښکلی دی او سپين وړ څخه ښکلی وي،

نو وايو: سپين تر شين ښکلی دی. دلته،، تر څخه،، نه وايو.

تر د هغه مهال، ځای او يوه څه د پای په نڅېبه کوني سره يعنې،، تر... پورې،، سره توپير لري.

گورو چې دا پورته،، تر چې دلته د او يا،، ترې،، پوهېدنه لري د يا،، ورڅخه،، په ځای راغلی.

موخه: پرتله ونه د هغه،، تر،، سره چې موخه ورڅخه د ... پای وي، نه کيږي، دا په دې پوهېدنه چې په لاندې کې،، تر،،

سپين تر (ما، هغه، تاسو او...) ښکلی (ډېر -، خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.

يادونه: يعنې دا،، تر،، هغه اړيکوی نه دی، دا له يوڅه يا چا يا شي څخه ښکلی دی، چې

زيات کسان يې ليکي: ترې ښکلی.... چې دا ترې هغه د،، ورڅخه،، په موخه يا مانا دی.

لنډ بيا

پرتله کونه يا نسبت:

مور په پښتوگي نسبت ته څه وايو؟

(څه ووايو سم نه دی، ځکه دا مورنه وايو، دا څه ورته ويلکيږي، دی. له دې امله: څه ووايو، دی).

يادونه: د مور ځنې ادبيان ليکي، چې: پرتلنه دا ناسمه ده، ځکه چې دا پر تله کول دي، له دې امله پر تله کونه او نه پر تلل. چې بيا به پرتلنه وي.

پرتله کونه: پرتله کونه په خټه کې داسې دي: سپين و تور ته ستر دی. دا پرتله-کونه د،، ته،، له پسې ځايڼوي کيږي

دلته هم شيان سره پرتله کيږي

دا چې نسبت پښتو نه دی، نو کارونه يې کيدی شي له عربي څخه بل ډول وي، خومور يې

هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه پر عربي باندې خو موږ ډېر نه پوهیږو. په گڼونو کې لویوالی، کوچنیوالی او برابروالی سره پرتله کیږي.

۲ نسبت و ۴ (ته) کوچني (دی)

په کسانو یا شیانو کې، لویوالی، ښکلا، پلنوالی، ... کسان یا شیان:

الف نسبت و ب (ته) ښکلی (جگ، پلن، ...) دی.

تناسب: په گڼونو کې:

د دوه گڼونو پرتله کونه که دا سي وي، لکه د **نور و دوه** گڼونو، نو وایو: ۲ نسبت و ۴ ته متناسب دي لکه ۳ نسبت و ۶ ته یا يې انډول ۲ پر څلور باندې برابر دي له ۳ پر ۶ باندې سره. یا دا لاندې

دوهو ۴ ته داسې دی یا برابر دي لکه ۳ و ۶ ته

نسبت به نو په پښتوڅه وي؟

په گڼونو کې پرتله کونه:

۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو یا شیانو کې

سپین و شین ته ښکلی (جگ، ...) دی

د ننګرهار انګور د کابل و انګورو ته ځواړه (ترو، ستر...) دي نوګورو، چې د عربي، نسبت، د پښتو، و. ته، سره انډول دی.

تناسب به نو په پښتو څه وي؟

۲ و ۴ ته داسې دي لکه ۳ و ۶ ته

یعنې ۲ په څلورو برابر دي د ۳ پر ۶ سره.

سپین و شین ته داسې، دومره یا برابر جگ (ښکلی، ...) دی لکه برگ و خرته.

په پورته کې نو تناسب د برابر په مانا دی

یا داسې هم وایو چې:

سپین و شین ته په جگوالي کې داسې ځان نیسي، لکه برگ و خرته.

ګورو چې دلته تناسب ته د پښتو انډول، ځان نیونه، کیدی شي.

که شمیر پوهنې ته پام وکړو، نو متناسب د برابر په پوهېدنه راځي.

الف و به ته داسې، دومره یا برابر جگ دی، لکه پ و ت ته

یا

الف و ب ته برابر جگ دی لکه پ و ت ته.

تناسب داسی هم لیکو.

$$a/b = c/d$$

پخوا موداسی هم لیکه:

$$a:b::c:d$$

گومان می دی انگریزی کی پی اوس هم داسی لیکي.

لاس ته راوړنه: گورو، چې پرتله کونه د،، تر،، سره نه کیږي.

بیا: سپین وشین ته ښکلی دي یا

سپین له شین څخه ښکلی دی.

ناسم: سپین تر شین ښکلی دي.

خو سمې پرتله کونې له پاره لیکو، چې: سپین و شین ته ښکلی دی یا سپین له شین څخه ښکلی دی.

نو د،، تر،، سره پرتله کونه نه شي کیدی.

Adjektiv mit Postposition

خو یو بیونه د پسې ځاینیو سره:

و .. ته چمتو پاتې کیدل: ته و څه ته تر اوسه پورې چمتو نه یې. یا: ته د څه لپاره تر اوسه پورې چمتو نه یې؟

د واده لپاره.

ته و څه ته چمتو نه یې

و واده ته.

پر څه باندې قهرېدل: پر چا باندې هېڅ وخت نه شي قهرېدلی؟ د ما پر بچيانو باندې.

و څه ته چمتو کيدل: هغه و څه ته توانمند نه دی؟ و کارکولو ته.

Nomengefüge

و نظم ته راوړل يا سمول: دا بيرته و نظم ته راوړله! يا سم کړه! دا بيرته و نظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هيله ده، چي ما ارام پرېږده.

و پای ته لاړ شه: هرڅه يو وخت و پای ته ځي.

يو پوستپوزېشن هېڅ وخت يواځې نه وي. تر لږو ځانگړنو پورې دا (يعنې پ) د يوه نسبتي وی پسې راځي.

هم د ليکلو وي، خو له يوې خوا څخه يې زه په هغه گرامري پوهېدنه نه پوهيدم، نولومړی مې بايد ځان ورباندې پوه کړی وی، بيا مې هر گرامري نوم بايد د پېژند سره څيرلی وی، چي دا ليکنه بيا نوره هم غږېدله.

دا دې په ياد وي، چي داهم يوه اوږده موضوع ده، چي گران ژبپوهان پرې پوهيږي؟

Postpositionen پسې ځاينوي

يادونه: په الماني ژبه کې پرېپوزېشنونه شته يا ډېر دي، خو پښتو پرېپوزېشنونه نه لري، د پښتو ژبه يواځې پوستپوزېشنونه لري او د الماني پرېپوزېشنونه که په پښتو انډول يې راوړل شي، نو ټول يې پوستپوزېشنونه دي.

-- د نوم/شينوم يا له يو څه څخه لرې کېدنه:

بېلگه: له سينغاړې څخه خوا هغه کوچنی وچه (ټاپو) ليدلی شوه. له جلال اباد څخه لرې.

-- له نومځاينوي سره:

بېلگه: ځمري نن له ما کره شپه کوي. ځمري نن له ماسره دی

-- له خوینوم او نوم/شینوم څخه د مخه:

بېلگه: هغه د پستو، سرو شگو له منځ څخه و اوبو ته وځلي د.

له ادورب سره:

بېلگه: هغه د شا له خوا څخه غونډوسکه تر منځگړدی پورې غورځوي.

اړیکویونه په نڅینه کوي:

- یو ځای (دباندې، لاندې)

- یو وخت (څخه، ترڅ یا منځ)

- یو ډول او رقم (ټیک او ټیک...).

- یو لامل (سره) (سره له دې)، امله)

د حالتونو و روښانونو ته د مخه غوره پیلیدونې:

له تکرار سره مه تنگېږي!

۱ – نومځاینیوي: په انگریزي او الماني د نومځاینیو بڼه بدلیري او د بڼه بدلېدنې سره یو حالت په گوته کوي، په پښتو کې د نومځاینیو بڼه بدلېدنه نه شته، خو د دې پرځای باندې د کړوني نومځاینیوي سره یا حالت بدلون سره د ،، ما،، ومخ ته یو اړونده مورفیم ورزیاتیري، چې هغه د ،، ما،، سره یوه د هغه حالت نومځاینیوی ،، د ما،، جوړوي یا د هغه پوهېدنه بدلون یا د هغې پوهېدنه د حالت اړوند بدلوي یا له حالت سره برابروي. پسې راځي. ښایي اړتیا ورته نه وي وروسته راغلي.

که نومونه یو له بل سره یو گډوله نوم جوړ کړي، نو دا یو یې مختري او دا بل یې پسې – یاو وروستری دی، خو دا سي څه په مختري کې نه گورم، لکه وروسترو کې، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د ورسره راغلي خوی یا نوم یا له بل کوم ويي سره د هغه پوهېدنه بدلوي

هغه ډېرې له پښتو سر د مور ستونځې او که د پښتو ستونځې په حالتونو کې دي. پر حالتونو باندې مو خبرې کړي يا به دلته له دې څخه وروسته په وغږېږو. اوس يواځې داستونځې، چې ولې دي، دا لړ روښانه کوو

په نورو ژبو يا چې زه پرې پوهېږم، الماني او انگرېزي کې د کړنويونو، خوښويونو او د نومځايينو بڼه بدلېږي. په پښتو کې پرته له کړنويونو د دې نورو دوه وو دنومويونو او خوښويونو بڼه نه بدلېږي، نو بايد پيدايښتي داسې يو بل ژبنيز يا ژبلاريز څه وي، چې ځان د هغه حالت سره برابر کړي، چې ستونځې همدا پيدا کوي.

۲ – د کړنويونو بڼه بدلېږي. لکه ځم، لارم، خورم، خورې، ومې خور.

۳ – خوښويونه: لرو جگ، تور. دلته هم د نورو ژبو په څېر د دې جگېدنه وي، چې هغه پر ډېر، ډېر بڼه، خورا، خورا بڼه او زښت ډېر باندې کيږي.

۴ – د نومځايينو لپاره هم بايد ژبنيزې لارې وي، چې د هغو په مرسته نوموييونه د حالت سره برابر شي.

په انگرېزي او الماني کښې د حالتونو اړوند، چې هغه يې حالتاکونکي دي، د نومځايينوو بدلېدنه يا بڼه بدلېدنه او که غواړئ گردان يې داسې دی:

I, me; may und deutsch: Ich, mein, mir, mich

و دې ته به په حالتڅېړنو کې فکر وکړو، چې دا نوموييونه بڼه بدلون يا په پښتو کې يې هغه اندول هم په حالتونو کې څنگه راځي.

-- د مورفيمونو پېژندلو وړه يې د نومځايينو پوهېدنه، چې و نومځايينوو ته حالت اړونده پوهېدنه ورکوي:

دا مورفيمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د نوموييونو سره يوځای د هغوي پوهېدنه د حالت سره اړوند بدلوي. د خاوندوالي لپاره دا مورفيم ،د، دی او د داتيو يا د پسېځايينو حالت دی، چې هغوي سره مورفيمونه، چې دا هم خپلواکه پوهېدنه نه لري او دې حالت سره د نومځايينوو دنده جوړوي او دا دي:

له، په، پر، تر، دما و فکر ته نور نه راځي، گران لوستونکي دي ورته فکر وکړي.

هغه ژبنیز توکي یا وییونه چې د حالتونو لپاره خور اغوره یا بنسټیز دي، هغه پسې ځاینيوي دي.

پسې ځاینيوي Postposition یا اړیکویونه

پیلیدونه: له دې ځایه د مور لپاره یا د پښتو ژبې لپاره هغه غوره برخه له دې امله پیلیري، چې ما تر اوسه پورې داسې د دې اړیکویون یا داسې بڼې لیکنې د خپرونو له لارې هم ونه لیدې. دا چې دا د ځای، مهال، نومونو او شیانو په منځ کې د اړیکو څرنگوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړیکویونه هم.

یادونه: باور وکړئ، چې دا ټول کار ما د ،، تر ،، په خپلو پولو کې د رابندولو له امله وکه، چې یواځې او یواځې د مهال، ځای او ... پاي په گوته کولو له پاره راځي اونورې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

پسې ځاینيوي:

د ښوونځي په ژبلاړیزو ادبیاتو کې اړیکویونه یا پسې وییونه هم بلل کېږي، یو وییډول دی، چې یو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ وېي او په ګرامري نښونو کې ځاینیوی شوی. پسې ځاینيوي په قانونمندی کې د یوه نومویونو ګروپ یا ډله غواړي او له دې سره یو حالت لیدوړ په نڅښه کوي. دا چې پر نومویونو پسې ځای نیوی راځي، له همدې امله پسې ځاینیوی هم بلل کېږي اودا یوه ډله ده، چې ځاییز، وختیز، څنګه والي، راټولونکي، سره له دې، اړینوالیپوهېدنې لېږدوي یا وړي او په پښتو او نور ژبو کې ښه بدلېدونکي نه دي.

د دې لپاره چې دا غوره موضوع بریالۍ و مخ ته بوزو، اړینه بولم دا د یوه لښتکي له لارڅخه روښانه کړم:

۱ - نومویونه	۲ - حالت د اړوند مورفیم سره نومویونه	۳ اینکلی-تیکي نومویون	۴ - پسې ځاینيوي	۵ - اړونده غونډلې او پروت لښتکي
--------------	--------------------------------------	-----------------------	-----------------	---------------------------------

ز ه ، هغه	له ما، له تا، له هغه...	را، در، ور	څخه، سره، کره	ځم، ځي ۱
سپين	په کور	--==	کي	دي ۲
کتاب	پر مېز	را، در، ور	باندې، پورې	ايښي ۳
ما	و سپين	را، در، ور	ته	وويل ۴
ته	تر کور	را ...	پورې	لارې ۵

يادوني ۱: له ما څخه هرو مرو کېدې شي ډېر پسي ځاينوي پاتې وي، خو هغه ستاسو دنده ده. لار روښانه ده.

يادونه ۲

-- که ولرو (۱ ، ب) نو ۱ ولاړ لښتکي ورکوي او ب پروت لښتکي

-- (۳ ، ۱) او (۴ ، ۱) داسې هم ليکلي شو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، کي باندې، ته، پورې او نور؟)

روښانونه:

د ښه روښاني يا رڼې روښانونې لپاره داسې و مخ ته ځو:

يو: (۳ ، ۱) او (۴ ، ۱) داسې د (۵ ، ۱) غونډله جوړوي، چې د (۴ ، ۱) له يوه پسي ځاينوي څخه نه شو تېرېدلی (حذف)

دوه: د ۳ - په مرسته مو د مخه ليکنو کې ۲ - روښانه کړي وو او له دې لارې

درې: له (۴ ، ۱) څخه (۲ ، ۱) ټيک يا سيده لاس ته راځي. په دې پوهېدنه، چې که په (۴ ، ۱) کې هر پسي ځاينوي ولرو، سملاسي ورڅخه همغه د اړوند مورفيم سره يوځای په (۲ ، ۱) کې نوموييونه راکوي.

.

.

--- که دا د حالت اړونده مورفیمونه او دا اړونده نوموویونه یوځای حالت اړونده نوموویونه وېولو، خو گومان مې دی، کومه تېروتنه یا ناسمون به ځان پسي ونه لري. څلور: همداسې که له دوه کوم د اړونده مورفیم سره اړونده نوموی ولرو، نو سملاسي پوهېږو، چې

د ۴ - کوم پسي ځاینيوي يې اړوند دی.

-- که ولرو (۴ -، ۳) نو دلته ور څخه، باندې، او هدا سي، پوري، پوهېږو.

نو که پسي ځاینيوي (۴ -، ۵) ولرو اړونده نوموی د اړونده مورفیم سره (۲ -، ۵).

که ولر (۲ -، ۳)، نو سملاس ور څخه (۴ -، ۳) پوهېږو.

او همداسې نور

که د یوه ژبني ویی یا توکي یا مورفیم هغه د کارونځای او پر هغه باندې پوهېدنه چې درته روښانه شي، بیا له هغو څخه په غونډلجوړونه کې ناسمون نه راځي، دا دمور ستونځې په دې حالتونو کې سره اوبی کيږي.

پسي ځاینيوي:

۱ - د خاوندوالي حالت لپاره دا دي: لپاره، لخوا. (د مخه؟؟) و ماته نور دما و فکر ته نه راځي، خو که په دې حالت کې له، د ما، پسي نوم یا نومځاینيوي را شي، نو بیا پسي ځاینيوي نه شته.

۲ - د داتیو یا د پسي ځاینيو حالت لپاره: څخه، سره، کره، پسي، ته، کښې، باندې، پوري، دمخه(؟)....

لاندې شيان شته دی:

.

.

.

خاوندوالي شي، داتيو شي، **خاوندوالي شي**، اړيکونيز شي.

خاوندوالي شي (گرامري دويم څنگه والی يا پېر)

پوښتنه: د چا؟ د څه؟

بېلگه: ژونديو د مړو دعا وکړه.

ژونديو د چا دعا وکړه؟ هغوي د مړو دعا وکړه.

يادونه: دا څنگه والی (پېر يا حالت): مور اوس په دې توانېدلي يو، چې حالتونه په پښتو کې ومومو

داتيو شي (درېم څنگه والی يا پېر) يا د پسيځاينيوو شي

پوښتنه: له چا، له څه؟ (سره، څخه، کره)، وچا، وڅه؟ (ته)، په چا، په څه؟ (کښې)، پر چا، پر څه (باندې)..... هيله ده، چې د نورو په ميندلو کښې به مرسته وکړی.

يادونه: دلته د خبرو ډېر څه شته او هغه، د ما نوې موندنو، کې ښه روښانه شوي.

قلم وملگري ته ورکوم.

قلم وچا ته ورکوي؟

و ملگري ته.

قلم له ما سره دی.

قلم له چا سره دی؟

له ما سره.

قلم له سپين څخه اخلم.

قلم له چا څخه اخلي؟

له سپين څخه.

.

نن له سپین کره وم.

نن له چا کره وم؟

له سپین کره.

یادونه: دې ته په چا، په څه؟ او پرچا او پرڅه؟ هم ورزیات کړی او همداسې و چا، وڅه؟

دلته څه نور هم د ویلو شته، چې دا به بیا ورزیات کړم.

دا لاندې د پښتو په پرې کړوني او د خاوندوالي حالت کې راځي،

پوښتنه: څوک، چا، څه (شی)؟

بېلگه: **هغه مې وواهه.**

نن د ما ملگری گورم.

هغه و چا ته دوه موټر ورکوي؟

هغه دا و ما ته راکوي.

هغه نن څوک گوري؟

هغه نن دما مگری گوري.

نن د ما ملگری گورم.

Das Prädikat پرېدیکات یا غونډالوینا

پرېدیکات وايي، چې دا شی څه کوي یا یې په تېر وخت کې څه وکړه. د پرېدیکات پسې د پوښتنې سره پوښتي: دا شی څه کوي؟ سری یوه برخیزه او دوه برخیزه پرېدیکات سره توپیروي. په لومړۍ بېلگه کې پرېدیکات بې‌دیري دی. سری پوښتي: هلک څه کوي؟ په دوو برخیز پرېدیکات کې یوه دوه برخې شوی پرېدیکات مخ ته لرو، که په غونډاله کې له یوه پرېدیکات ډېر وي. په لاندې غونډاله کې دوه برخیز پرېدیکات خوندي دی:

- هلک بېديري

- نن غرمه هلک بېده شو.

په دې غونډاله کې پرېډيکات دی: هلک بېده شو. که پرېډيکاتېرځي ويونه رابند کړي ياراغونډ کړي يا په غېږ کې ونيسي، چې هغه پرېډيکات اړوند نه دي، نو سړی د پرېډيکات غېږ يا له غونډال نوکانو څخه غږيږي.

د پوښتنې سره ،، دا شی څه کوي؟،، کړی شي ته پرېډيکات وټاکي. ته دلته د پرېډيکات ټاکنو لپاره يو جوړه غونډالې مومي.

- پر شیبو شېبو باندې ورېږي. پوښتنه: دا څه کوي؟ پرېډيکات: ورېږي.

- ما له ځمکلاندې څخه کتابونه راوړل. پوښتنه: ما څه وکړل؟ پرېډيکات: (...) راوړل.

- دوي پر جگ غږ باندې خاندې. پوښتنه: دوي څه کوي؟ پرېډيکات: (...) خاندې

خاوندولي- ، داتيو شی

شيان پوره کېدونکي غونډالغري دي او کېدی شي له ډېرو ويونو جوړ وي. په يوهغونډاله کې کېدی شي، ډېر شيان خوندي وي. دا کېدی شي په بېلا بېلو گرامري يا ژبلاريزه څنگه والي يا حالتونو کې وي او داسې د خاوندوالي شی، داتيو شی يا خاوندوالي شی په څېر وي. ته د شيانو پوښتنه کوي، چې ته د ژبلاريزو حالتونو يا څنگه والو پوښتنه وکړي:

- خاوندوالي شی : د چا؟، د څه؟

- داتيو: له چا ؟، له څه؟ وچا؟، وڅه؟، په چا؟، په څه؟، پرچا؟، پرڅه؟... او داسې نور

دلته هم موږ دتا لپاره يو څو بېلگې چمتو کړي. دا شيان داسې د غونډالغرو په څېر ټاکي:

زه د ښکلو کلونو ياد لرم. پوښتنه : د څه ياد لرم؟ خاوندوالی: د ښکلو کلونو.

- سپين و ځمري ته يوه سپينه پيالېه سوغات ورکوي. پوښتنه: څوک يا څه سپين و ځمري ته سوغات ورکوي؟ نوميز شی: يوه سپينه پيالېه.

- زه د ما له ملگرو سره مرسته کوم.

پوښتنه: زه له چا سره مرسته کوم؟ داتيو شی: د ما له ملگرو سره.

Das Postpositionalobjekt اړیکويز شی

اړیکويز شی یو شی دی، چې د اړیکوي له لارې، یوه مخوږي سره تړلی وي. د نورو شیانو بل ډول کړی شي اړیکوی (یا اړیکگر) په خاوندوالي، داتيو څنگه والي کې وي. دا اړیکويز شی کړی شي د دې پوښتنو سره وټاکل شي.، د چا، د څه، وچا/ وڅه او داسې نور

اړیکويز شی د اړیکوي له مخې پېژندل کېږي. دبېلگې په توگه په لاندې غونډله کې: زه د ما له ورور سره ولمنځتون ته ځم.

د اړیکوي د شي پسې پوښتنه داسې ده: زه له چا سره ولمنځتون ته ځم؟

د اړیکوي شي لپاره نورې بېلگې:

زه دما و ملگري ته درېږم. زه وچا ته درېږم؟ د ما و ملگري ته.

هوگی د زړه له کومې د هغې په سیتار لوبې کوي. هوگی په څه باندې د زړه له کومې لوبې کوي؟ د هغې په سیتار باندې.

Das Postpositionalobjekt

اړیکويز شی یا پسې ځاینيوي شی:

دا لاندې غونډالې، چې ما لیکلې وې، تر هغې پورې مې دا پښتو حالتونه نه پېژندل، پام وکړی، چې دا لاندې غونډالې کله د پښتو یوه او کله به بل حالت کېږي وي، مننه.

پوښتنه: له چا یا له څه سره؟ د څه په هکله؟ پر څه - یا پر چا باندې؟ په چا- یا په څه کې؟ و چا یا وڅه ته؟ تر چا- یا - تر څه پورې؟ (اړیکوي سره پوښتنه)

بېلگه: ښوونکي له زدکونکو سره د کار په هکله خبرې وکړې. ښوونکي له چاسره خبرې وکړې؟ ښوونکي له زدکونکو سره خبرې وکړې.

پر څه هکله باندې (له څه شي څخه) ښوونکي خبرې وکړې؟

ښوونکي د کار پر هکله باندې خبرې وکړي.

په ځنو څنگه والو کې روښانه توپیر نه دی کړي، چې ایا یو خپلواک غونډالغری (اړیکويز شى) یا یو ورزیاتونه (اړیکويز اتریوت) مخ ته پروت دی.

د گومان په څنگه والي یا حالت کې دواړه شونتیاوې شته.

Adverbiale Bestimmungen ادوربال ټاکنې (د قید(؟) - رابند-)

ادوربال - یا خوپیزي ټاکنې هم د غونډالپوره-کونو سره سر او کار لري. هغه د کړنو ټیک څنگه ولي روښانه کوي. لاندې ادوربالټاکنې سره بېلوو:

-- د ځای ادوربالټاکنې (لوکال) روښانه کوي، چې څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، و چېرته، ، ، وکومځای ته، ، یا ،، له کوم ځای څخه؟ سره کیږي.

-- د وخت ادوربال ټاکنې (تمپورال) روښانه کوي، چې کله څه پېښیږي. د دې پوښتنه د ،، کله؟ ، ، ، څومره اړد وخت،؟ یا ،، څومره زیات،؟

-- د ډول او څیر ادوربال ټاکنې (مودال) روښانه کوي، چې یو څه څنگه شوي وي. د دې پوښتنه ده، چې څنگه.

-- د لامل ادوربالټاکنې (کاوزال) وایي، ولي یو څه پېښ شوي دي. له دې پوښتنویونو سره پوښتنه کوي، چې ولي او له څه امله.

سره له دې چې ادوربالټاکنې او اړیکويز شیان ورته کېدی شي، خو سړی کړی شي د پوښتنویونو په مرسته یو له بل توپیر کړي، لکه ولي یو څه پېښ شوي دي.

د ادوربالټاکنو د ټاکل لپاره یې بېلگه.

-- ځمړی د خرابي هوا له امله ښه خویه نه دی. پوښتنه : ولي ځمړی ښه خویه نه دی؟ کاوزال ادوربال: د خرابي هوا له امله.

-- غوتی او ځمړی د اوبو وغاړې ته تللي. پوښتنه: غوتی او ځمړی چېرته تللي؟ لوکال ادوربال: د اوبو وغاړې ته.

-- هغه له (زورند) ټیټ سر سره کورته راغی. پوښتنه: هغه څنگه کور ته راغی؟

د (زورند) تیت سر سره.

-- زه نن په سینما کې یم.

پوښتنه: زه کله په سینما کې وم. تمپورال ادوربال: نن.

اتریبوت د غونډالغري برخې په څېر

اتریبوت خپلواکه غونډالبرخه نه ده. هغه یوې غونډالغري ته زیاتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتریبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوییز اتریبوت: که یو نوم د اتریبوت له لارې نږدې ټاکل کېدی شي، نو دا خوي وی یو اتریبوت دی. لکه د بېلگې په توګه: کونښني زدکونکی.

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتریبوت: دا اتریبوت یو د خاوندوالي او اړوندوالي یو څه ښایي او له دې سره د خاوندوالي په حالت کې دی: د زدکونکي قلم.

و دې لاندې ته یادونه:

مور په پښتو کې مخځاینوی نه لرو، نو دا لاندې غونډالې به د څه وي؟ فکر ورته وکړی.

Präpositionales Attribut اړیکوییز اتریبوت:

دا اتریبوت که اړیکوییز شي له یو اړیکوي سره تړل کېږي لکه د بېلگې په توګه: زدکونکي له تورو بوتانو سره.

ادوربال اتریبوت: دا ادوربال اتریبوت له یوه ادورب څخه جوړ دي، دا یوه ویی ته زیاتوالی انځوروي، لکه د بېلگې په توګه: دا هلته پوښتنې ډېرې مرستندوي دي.

Apposition اپوزېشن: یو اپوزېشن و یوه نوم ته یوه ورزیاتونه ده او پخپله هم له یوه نوم څخه انځورېږي یا جوړ دی او د یوې بېلېدنځېنې له لارې سره رابندېږي.

بېلګه: مېرمن هوګې، چې د ښوونځي مدیره ده، ډېره سخته ده.

Konjunktiv und indirekte Rede تړنوی او ناسیده خبرې (وینا؟)

د کړنویونو سره اړوند یوه بله ګرامري کاتیګوري داسې په نامه مودوس دی. دا وی یو

رېښتيني پېښه، يو امر، مگر يوه غوښتنه هم يا يوه كېدنه يا شونتيا ووايي يا افاده كړي. ترنوی د حالتونو لپاره راځي، چې تراوسه رېښتيني، مگر كېدونكي دي. له دې امله دا شونتيا بڼه هم بلل كېږي. په ناسيده خبرو (وينا) كې هم يا شرطيزو غونډالو كې، دا كارونه مومي. خو دلته يو څو توپيرونه شته، له كومه لامله، چې ترنوی ۱ او ترنوی ۲ سره بايد توپير شي.

دا لاندې تکرار برېښي، خو نوي څه لري.

Konjunktiv I ترنوی ۱ : راتلونکی ۱ په ناسيده خبرو كې پيداكيږي، خو په كره كارونو كې (چاته غږ كول، (له چا) غوښتل).

-- پلار ويل، چې هغه د دې لپاره وخت نه لري.

-- هغه دې خوښ ژوندی وي! (كره كارونه)

Konjunktiv II ترنوی ۲ : دا ته هلته كاروي، چې ته يو څه غواړې، او هم په ناسيده خبرو كې، په شرطي غونډلو او يا په ځانگړې توگه په درنښت جوړو جوړښتونو كې.

-- هغه به غوښتلو، چې كه (كاش چې) دا څه گرمه وي. (هيله).

-- كړی شم له تاسو هيله ولرم، چې وما ته يو څه له ځان سره راوړي. (هيله منده يا مؤدبه غوښتنه)

-- كه ما د موټر بېولو اجازه لرلی، زه به اوس تللی وی (شرطي غونډله).

(Adjektiv (Eigenschafts-wort) ادورب (خويوی يا صفت)

.....، څنگه ويونه، خور، شين، ښكلي، ستړی، کوچنی، چټک، برگ (په غوصه).

(Adverb (Umstands-wort) ادورب (څنگه والي وی يا خويويي)

-- لوكال - يا ځاييز - ادورب: (يو) چېرته، كين، هلته، دلته، وخته، و هرچېرته يا هرځای، دباندې او نور

-- تمپورال - د وخت ادورب: تل، تراوسه پورې، له هغې، هېڅ (كله)

-- مودال -- د ډول (رقم) ادورب: ښايي، په خواشيني، ټيک، کم، ډېر، کله کله.....

-- کوزال -- د لامل ادورب: له دې امله، له دې سره، د دې لپاره

پرونوميال -- حالت لپاره ويونه: په دې، ترڅ، داسې چې، (په) څه باندې

ناتاکلي پېژند نخښه (د نر-ښځې والي لپاره): يو، يوه

(Diphthong (Zweilaut دوه غريز: يو دوه غريز له دوه بېلابېلو غبرلرونکو څخه لکه يو، دوه، بيا او نور.

(Imperativ (Befehlsform امرېنه: کښېنه! ولوله! وخوره! چپ اوسه! ځان بدل کړه!

(Indikati (Wirklichkeits-form رېښتياواليښه: نړۍ ښکلي ده. انسانان مري.

(Interjektion (Empfindungs-wort احساساتويي: اى، او هو، وى، پوو.

کېدى شي څه تکرار وي، خو هر تکرار کښې څه نوي څه هم ميندل کيږي او ترې تېرېدنه و ماته څه ستونځمنه برېښي. په بڅښنه.

رکتوس او اوبليکوس يا ولاړ او پراته حالتونه.

پيل يادونه: ما په ډېرواره حالتونه ليکلي، هغه هم په دې د پښتو حالتونو کې خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني څخه توپير لري.

ما پخپله ډېرې ليکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې حالتونه وڅېړو:

په پښتو کې دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او اوبليکوس

Ca|susrec|tus, د رکتوس -- ، کرونى - يا ولاړ حالات

ويي پېژند: (ژبنيز نوميز [Nominativ](#) ولاړ...) (دا چې پښتو اېرگاتيو ژبه ده، نو نوميز حالت نه لري او دا په پښتو کې کرونى حالت دى)) کروني حالت کليمې سرچينه: لاتين "casus rectus"، نېغ، ولاړ حالت يا څنگه والى يا ښه يې کرونى حالت، ، همغه پوهنيز يوناني "ptōsisorthē" مخ ته لرو:.

مخامخ ويی يې Casus obliquus اوبليکوس حالت دی.

۱۱۹

ژبپوهنه ۲

کرونی حالت رېکتوس حالت دی: دا کرونی حالت دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ویل کیږي.

— په بنسټیزه توګه و دې ته مخامخ یا برعکس او دې نورو حالتونو ته کاسوس اوبليکوس دی، چې ځنګیز، ننوتی، پروت، ... حالت دي.

(Casus obliquus (Deutsch اوبليک ځنګه والی:

ویي تربپوهېدنه/ پېژند:

۱ - ژبنیز: نه ولاړ -، پروت -، ننوتی -، وتلی او یا کور ځنګه والی (حالت). له دې امله به بسيا وکړي، که نه کرونی حالت یا اړيکنيونکی يې وېولو.

اوبليکوس نه کرونی حالت یا پروت ځنګه والي دا لاندې ځنګه والي خوندي لري:

بلواک ځنګه والی: جینیتيو، داتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غريزد کلیمې بنسټ: له لاتینبلواک حالت یا - ځنګه والی، چې يوناني تربپوهېدنه يې هم همدا ده بلواک کازوس، اوبليک کازوس، ناولار، زورند په پروت ځنګه والی.

۱ - کازوس اوبليک جینیتيو، داتيو دي. دا می په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور ځنګه والي هم شته، لوريز، د پوره څرګندوني لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته څو:

يادونه: که دا لاندې بيا هم راغلي وي، لوستل يې بد نه دي.

Enklitische Pronomina اینکلیتيکي نومځاینيوي.

د مخه تکیه اړ - یا اینکلیتيکي نومځاینيوي یوه کیدنه لري، چې له یوه کړنوي سره ورزیات یا ورسره ونښلي یا ورسره ویلي شي. کړنوی + ځانیز پسې تړی. ډېر زیات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو لیکنیزه ژبه کې ترې ډډه کیږي یا دا د کړنوي سره یوځای په یو بل کې سره وېلي یا ولې شوي، چې یو نوی ويی منځ ته راوړي چې د دې ترنې سره پرېپوهېدنه هم پوره کوي.

د بېلگې په توګه: اینکلیتیکي نومځاینيوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.

۱۲۰

ژبپوهنه ۲

یادونه: و به ګورو، چې له دې نومځاینيو سره هم حالتونه روښانه یا ښوولکې دي شي. دا دې د حالتونو په برخه کې وکتل شي.

ګډوله کونه

– کړنويي + ځانیز پسي تری په ویننزه او لیکنزه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانیز مختري نومځاینيوي یا اینکلیتیکي نومځاینيوی + کړنوی، چې دا دواړه به لږ و څېړو.

دا نومځاینيوي، نو څنګه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړي عکسونه درته ښایم. که غواړي وټا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتې وی و پسي ځاینيوی یا پوستپوزېشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. او د الماني داتیو څنګه والي ته انډول دی. له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (و چېرته) دنده لري. بیلګه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندې (اریکوی) د انګورو (خاوندوالی حالت) له جنډې (حالت) څخه (اریکوی) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اریکوی) وټا(حالت) ته (اریکوی) دروره.

ګورو، چې ټول اړیکویونه پسي ځاینيوي یا پوستپوزېشنونه دي.

دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د حالتونو مورفي مونه دي، لکه ،،د، د خاوندوالي مورفي م.

د اینکلیتیکي نومځاینيوو څلور دندې:

زه دي، ته مې، هغه مو، دا یې....

دا څلورواړه په یوه ګډوله یا لړۍ څنګیزه غونډاله کې

زه دې دلته راو غوښتم، چې ته مې وليدې او هغه مو، چې وليده دا يې وويل:

۱۲۱

ژبپوهنه ۲

لوريز نومخاينيو

لوريز نومخاينيو: نومخاينيو را، در، ور يوه لور غوره كوي، نو له دې امله لوريز نومخاينيو.

لرو: - (را، در، ور) (سره، څخه، كره، ته، پورې، كي، باندې، ...)

په پورته كي په لومړي نوكانو كي نومخاينيو دي او په دويم كي اړيكيونه يا پسې خاينيو دي، چې په نومخاينيو پسې تړلي راځي. دا بيا داسې هم ليكلي شو:

له ما، له تا، له مور، له هغه.....سره (څخه، كره)، و ما ته، و تا ته، و هغه ته، پر ميز باندې ياپر هغه باندې...په كور كي

— داسې له يوه توري جوړ نومخاينيو شته، مور چې يو څه كوو، په پاى كي د هغه كروني پسې نومخاينيو (انكلي تيكي نومخاينيو بلل كيږي) (په ليكنه كي يې پيژند شته)) ورزياتوو يا ورسره نښلوو

و پورته ته ډېره اړينه يادونه: دا له يوه توري جوړ نومخاينيو، چې ما ليكلي، سم نه دي. دا نومخاينيو نه دي. دا د كرونوي بڼه بدلون دي. دا لاندې هم همداسې. دا كه موږ د موږ په ادبياتو كښې همداسې بللي، خو داسې نه دي.

بېلگې يې: ځم، ځو، ځي، ځي، ځي (د دريم كس ن، ښ يو او ډېرو لپاره). دا پورته د كرونويو نو بڼه بدلون نه دي دا د مورفي مونو هل لاري د كرونويو نو پوهي دنگز ونه ده.

بيا رښه يادونه: پېښتو كي كنويونه بڼه بدلون نه لري.

وييږي يا له يوه ويي جوړې پوره غونډاله ده: ځه!

له يوه ويي جوړې غونډالې كي دي شي، له كرونوي څخه جوړې وي، لكه همدا پورته. كه څوك ووايي چې. ځم. خو دا سمه ويينه يي ده: زه ځم.

پوښتنه: څوك ځي؟

خواب : زه ځم.

دا پورته راپورته شوي ستونځي له دې لاندې پيژندونو سره اوبی شوي:

۱۲۲

ژبپوهنه ۲

— له بلې لور له داسې کړونو سره در، در، وړ نومځاینيوي مخ ته تړل کيږي او کړنويي پسې هممهال دا د -م، -ي، -ی او نور هم تړل کيږي او داسې یوووییږي پوره غوندې جوړوي: درځم، راځي، ورځم او نور. دا به د روستارو او مختار او - مشوره څنگه ونوموو، خو دا هم پسې تړلي دي، چې خپله کومپوهي دهنه لري او نه د ورسره تړلي له لارې کومه پوهي دهنه غوره کوي، خو هغه د پسې تړلي پوهي دهنه غزوي. دا لوريز نومځاینيوي، کړنويي سره د مخه تړلي او پسې تړلي يې دا اېنکلیيکتیکي نومځای نیوي دا یوه کړنويي او دوه وو نومځاینيوو سره په گډه یوه یووېږي زهغونداله جوړوي.

یادونه: په دې هکله مې - د ما نوي میندنې کې- هم پوره لیکنه شته

Ablativ (Deutsch) ابلاټیو یا بېلېدنه

ويي پېژند: لاتین ژبلاړ: ابلاټیو د پرېدیکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا حالتونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کيږي. دا داسې کارول کيږي
 Ablativusinstrumentalis اله ییز ابلاټیو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه یاڅه شي سره،؟،،، د څه له لارې څخه،؟،،، له چا سره یوځای،؟،

Ablativusseparativus - د بېلېدنې ابلاټیو: د بېلېدنې ابلاټیو و پوښتنې ته دی، چې : له کومه څخه،؟،،، ،،، له څه څخه،؟،

Ablativuscomparationis

د پرتله کونې ابلاټیو له و چا ته یا نسبت و چا ته سره.

ځمړی و چا ته جگ دی؟ یا ځمړی نسبت و چا ته جگ دی؟

غونداله پېچلې برېښي، خو ژبلاريز او پوهي دنيزه سمه ده. فکر غواړي.

Ablativuslimitationis

د کلیمې د رابندونې ابلاټیو رابېلېدنه د پوښتنې، په کومه اړیکه کې،؟،

Ablativuslocativus

خايتاکنيز ابلاتيو و پوښتنې ته ،، و چېرته،،؟

.

۱۲۳

ژبپوهنه ۲

Ablativus temporalis

د مهالتاکنې ابلاتيو و پوښتنې ته ،، کله،،؟ ، د، د کوم وخت په دننه کې،،؟

Ablativus mensurae

د ډېرۍ - يا ست- يا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،،؟

Ablativus qualitatis

د څنگه والي يا خوي ابلاتيو.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبياتو کې د خاوندوالي مورفيم بلل کيږي او ځنې يې بيا په بلابېلو لاملونو د مخځاينيوۍ (پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا يو مورفيم دی او خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفيم يې سم دی. بېلگه : د کور ښکلې باغ.

Vokativ د غږ کولو حالت

په پښتو کې د غږکولو په حالت کې د ناغږيزو تورو پسې يوه ،، ه ،، تړلکيږي (دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې يې په گډه فکر وشي.

بېلگې: ورور، وروره،

سړی، سړیه

ملگری، (اي) ملگریه.

د ښځينه وو لپاره :

بېلگې: مور، مورې،

خور، خورې

د ډېر لباره په ټوليزه توګه باور لري، چې غريز/ ډېر = اوبليک/ډېر .

۱۲۴

ژبپوهنه ۲

بېلګې: ګرانه ملګريه، ګرانو ملګرو! بنځي/ (اې) بنځو!

پسې نومځاينيوې د خبرو دې، خو ما په دې هکله پوره ليکنې کړي، نورې نه ورباندې کوم، خو ستاسو پام يواځې دې ځنې ځانيزو نومځاينيوو ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځاينيوې)

اشاري نومځاينيوې (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځاينيوې: هغومره، دغسې، داسې، هغسې، همدا، همداسې، همدغسې ...
دومره، هومره، دومره... څومره داسې، داسې، همدا، همداسې، همدغسې دا،
دغه، دغې، هغه، هغې

لوريز نومځاينيوې: د اړيکيوونې سره دا لوريزې ټوټې د پوستپوزېښن د لوريز نومځاينوو کيږي. سره تړاو يا تړنه.

دا لوريزې ټوټې: را، در، ور دي، چې د پرېپوزېشن په څېر د اړيکيوونو په څېر د کړنويو سره نښلي يا ويلې کيږي. يو څو بېلګې...

پوښتننومځاينيوې:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم... څومه، څنگه، څرنگه

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځاينيوې))

څوک، څه، څو، کوم، يو شې، يو څوک، يو چا، د يوه چا، څومره، ځنې، هر، ټول، نور، هېڅ

په ژبلار يا گرامر کې ناترلي ياخپلواک نومځاينوي د نومځاينيو دا لاندې ډله جوړوي(برخډله مي ليکله وه، خو د لاندېډلې او برخډلې په منځ کې مي توپير ته پام نه وو). د وي

دوي مو يوگونو يا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ايدنتيتي يا پېژندنه له نږدې څخه نه ده ټاکل شوې يا د ناټاکلي گڼون (تعداد) افرادو همداسي په افرادو (يوگونو کسانو) باندې شتونوينا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناترلي نومځاينوي د مخ ته ترلو ويونو سره:

هېڅ څوک، هر څوک، لږڅه، يو څه ، يوڅوک

Unbestimmter Artikel ناټاکلي پېژند نڅينې (ن،ېن)

۱ – رکتوس: (ن،ېن)يو، يوه

۲ – اوبليکوس: (ن،ېن) يوه، يوې

يادونه: ۱ – داپورته داسې برېښي، چې گوندې د بېلگې په توگه يوسړی راغی. يوه ښځه راغله او

۲ – يوه سړي وويل. يوې ښځې وويل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلارې له مخې او د رکتوس او اوبليکوس د پېژند له مخې بايد رکتوس وي، نو اوبليکوس به يې څه وي؟

اوبليکوس: له يوه سړي څخه. له يوې ښځې څخه. دلته ،،له،، د يوه مورفېم په څېر راغلی، يو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوي مخامخ کېدنه ده. له دې د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړنې او د خبرو به پوره څه په کې وي.

مور د نورو ژبو څخه گټه اخلو، په زياتو ځايونو کې د نورو ژبو څخه گټه اخستل کېدی شي، خو سره ورته ژبنيزې لارې سره نه لري.

په پښتو کې: ځم، ځو، ځي، ځی ... او ور خو مور مې (دې، يې) په پښتو د کړنوي پسې،
-م، -ي، -ي تړلي او د خاوندوالي نومځاینيوو پسې بيا مې، دې، يې مو د مخه وځيړل.
:

بيا دا اړيکته يادونه: دلته -م، -ي، -و او نور توري دي له يوه توري څخه جوړ سافیکسونه يا
پسې تړلي دي، چې د کړنوويونو د بڼه بدلون له امله د کړنوويونو پوهېدنه بدلوي.

د دې يو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د کړنويي اخر کې دا ورسره زياتېدنه
د کړنوي پسې تړلی يا سره ويلې شوي شته، خو د خاوندوالي نومځای نيوي خپلواک شته
دی.

دا نور نومځاینيوي به د څنگه والي يا حالت نومځاینيوي وېولو او گورو، چې د اينکليتيکي
نومځاینيوو سره توپير لری.

Vokativ (د غږ کولو حالت) (بيا لنډ)

يو چاته څه ويل يا ورته غږ کول په پښتو کې د يوه ځانگړي غږېني په څېر جوړېږي. په
ټولو نارينه نومونو کې، چې په زور اچونې ي پای مومي په پای کې ه پسې نښلي تر
نارينه نوم پورې چې زور پرې نه اچول کېږي، چې په پای کې يې يې پسې نښلي. په دې
باندې نور زياته ليکنه نه کوم، خو يو دوه بېلگې راوړم. دا نور چې کوم اخر توری په څه
بدليږي او يا څنگه کېږي، هغه تاسو راپېداکولی شئ. لرو. ځمري. غږ: ځمريه. لرو:
خوږه، غږ: خوږې مالی بيا هم ملالی. هغه لارې هم تاسو ورته وليکئ.

Reziproke مات

رامات شي حالتونه د،، يو،، او،، بل،، له لارې يا سره جوړېږي. بېلگې: يو له بل سره.
يو له بل څخه. يو وبل ته او نور.

Interrogativsatz پوښتنغونډاله

پېژند د اوکسفورډ ژبې څخه: اېنټېروگاتيو غونډاله څه ده؟

پوښتنغونډاله (Interrogativsatz يا Erotema) يوه غونډاله ده، چې د هغې دنده تېپيکي
پوښتنگونه ده. د پوښتنې ويېنډول د دې په چوپړ کې دی، چې يو معلوماتي ځواب ترې

لاس ته راوړو. پوښتنغونډاله داسې ده، لکه ويناغونډاله او غوښتنغونډاله، يو د غونډالې ډول.

د اېنټروګاتيو نومځاينيو او نسبتي نومځاينيو په منځ کې څه توپير دي؟

.

Relativpronomen يا نسبتي نومځاينيو د نومويونو پر ځای باندې کارول کيږي. دا يوه غږغونډاله (نسبتي غونډاله) لارښودوي او د يوې پر سر يا پورته باندې ترتيب شوې غونډالې يوه نوم (يا نومځاينيو) نښلوي يا تړي. اېنټروګاتيو نومځاينيو يوه پوښتنغونډاله (اېنټروګاتيو غونډالې) لارښودوي او د غږکونې غونډالو په څېر هم کارېدلی شي.

بېلګې؛

کتاب، کوم (هغه) چې زه يې لولم، ستړی کېدونکي دي.

يادونه: دلته گوره دا د کتاب لوستل ستړي کېدونکي دی

دا د باور نه دي، څه چې ته و ماته وايي.

اېنټروګاتيو غونډالې پوښتنغونډالې لارښودوي، کېدای شي دغږ غونډالې په څېر هم راشي.

بېلګه: چا به دا فکر کړی وی!

ځنې نومځاينيو کېدای شي نسبتي – او اېنټروګاتيو نومځاينيو وي .

بېلګه: څوک، چا، څه (شې)، کوم، کومه، د يوڅه لپاره.

دا کېدای شي چې وکارول شي.

اينټروګاتيو غونډاله – ناسيده پوښتنغونډاله.

۲ - ښونکی زدکونکي پوښتي، چې چا دا کړکی ماته کړې ده.

۲ – ښونکی زدکونکي پوښتي، چې ايا له دوي څخه کوم دا کړکی ماته کړې ده.

اېنټروګاتيو غونډاله (ناسيده پوښتنغونډاله) يوه ځنگغونډاله يا که غواړئ ځنگيزه غونډاله

ده. د پوره کونکې پوښتنې په څېر (۱-) څنگغونډاله د يوې پوښتنغونډالې په څېر پيل کيږي. د پرېکړه غونډالې په څېر (۲-) دا د ايا له لارې يا سره پيل کيږي. يادونه: په دې ټولو ليکنو کې کمښت شته، چې بايد تل گران لوستونکي يا ډېر کار پرې وکړي.

د اېنټروگاتيو غونډالو برخکلمې

۱ - غړدوليزه پوښتنغونډاله، ۲ - پرېکړيزه پوښتنغونډاله، پوره کېدونکې پوښتنغونډاله. بېلگې:

۱ - يوه پوښتنغونډاله ده، چې ټيک د غړېدونکې د معلومات کنډو يا تشيا خوندي لري، او دا هممهال د خبرو و مل ته انځوروي، چې دا تشيا ډکه کړي.

(۱) غونډاله: ،، (ايا) ته نن راځي؟،، يوه اېنټروگاتيو غونډاله ده.

(۱) اېنټروگاتيو - يا پوښتنغونډاله له غونډالنځېبې،،؟،، سره په نځېبه کيږي، که دا يوه سر - يا بنسټغونډاله وي.

ځنې پوښتنغونډالې د پوښتنغونډالې په چوپړ کې نه دي، دوی (يو څه ته) رابلنغونډالې دي، لکه د بېلگې په توگه: نه غواړي تر اخره يا تر پای (بلاخره، يا بالاخره) رېښتيا نه پرې پوهېږم. په بڅښنه؟؟) پورې راشي؟،، يا ،، بيا هم يا: تر اخره پورې نه غواړي راشي؟،،

د ډاکټر ماخام مېري شينواري ليکنې او ژباړې

د ډاکټر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې، چې هغه زياته برخه يې له ketabton.com څخه خواره شوې:

:(Vienna (Austria 1988

لومړۍ:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compacttopologicalalgebra :
contributions togeneral algebra 6 ; Page 117 – 122

:(Vienna (Austria 1987

دويم: Interpolationund Aproximation durch Polynime in
UniversalenAlgebren . Diss . Uni. Wien

لاندې د شميرپوهنې پښتوتول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه، له
خوا چاپ شوي دي

:(Bonn (Germany 2000

درېم: د شميرپوهنې ستر کتاب : د شميرپوهنې برسيره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ،
همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې ليکنه
به يې ځنو ځايونو غزېدلې او ځنې ځايونه ترې لرې شوي دي)

:(Bonn (Germany 2003

څلورم: ځمکچپوهنه (هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د گټې – او کټې شمیرنه ، د احتمالي شمیرنه کتاب د بنوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي
:(Bonn Germany 2003)

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton.com ته پورته شوی)
:(Bonn Germany 2003)

شپږم: د شمیرپوهنې انگرېزي – پښتو ډکشنري. (ketabton.com ته پورته شوی)
:(Bonn Germany 2003)

اووم: د شمیرپوهنې الماني - پښتو - او پښتو الماني ډکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)

Mathematical dictionary German/ Pashto and Pashto/German
:(Bonn Germany 2003)

اتم: دفرنخیال برابرېون (دا کتاب په دې څانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton.com ته پورته شوی)

Differentialequation Translation; An Introduction
Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه
Mathematical Formulas
:(Bonn Germany 2003)

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو
:(1997Bonn Germany)

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې
، د افغانستان روغي او بیا ابادولو ټولنه، له خو

يادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکټر ماخان شينواري د ،،د افغانستان روغي او بيا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سياسي مجلې هم را وستلي.

ژباړې او نورې ليکنې:

: (Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de

لاندې د برينکمن ليکنې چې له پرينکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي.دا کتابونه د بنوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموينې له پاره گټور دي.

دولسم- شمير پوهنه د بنوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton.comته پورته شوی)

ديارلسم – شمير پوهنه د بنوونځي لپاره دويم ټوک (ketabton.comته پورته شوی)

خوارلسم – شمير پوهنه د بنوونځي لپاره دريم ټوک (ketabton.comته پورته شوی)

پنځلسم- د احتمالي شميرنه د بنوونځي لپاره (ketabton.comته پورته شوی)

شپاړسم – احصايه يا ستاتيستيک د بنوونځي لپاره (ketabton.comته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتگارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتگارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – اناليزی ۱ (ketabton.comته پورته شوی)

اتلسم – اناليزي ۲ (ketabton.comته پورته شوی)

نولسم – کرښيز الجبر (ketabton.comته پورته شوی)

شلم- د شمير پوهنې بنسټونه (ketabton.comته پورته شوی)

يوېشتم- د فرمولونو ټولگه (ketabton.comته پورته شوی)

دوه ويشتم – فنکشنل اناليز (ketabton.comته پورته شوی)

درويشتم – وکتور شميرنه (ketabton.comته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلروېشتم – له grundstudium.info/linearealgebra/www څخه: کربنيز الجبر (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوېشتم – Georg Gutenberg گونډنبرونه يا د اعدادو تيوري (ketabton.com ته پورته شوی)

زما ليکنې
(Bonn (Germany):

شپږوېشتم- د شمير پوهنې ستر کتاب دويم چاپ لومړۍ برخه: د پوره تغيراتو سره : دا کتاب د شمير پوهنې برخې برسیره دانجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسې د بنوونکو او زدهکونکو لپاره پوره گټور دی. په کتاب کې د اړتيا سره زياتونه او کونه راغلي (ketabton.com ته پورته شوی)

اووه وېشتم- د شمير پوهنې ستر کتاب دويمه برخه (ketabton.com ته پورته شوی)

اته وېشتم- ځمکچپوهنه (هندسه) دويم چاپ د پوره تغيراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)

نه وېشتم – الجبر بنسټونه دويم چاپ له تغيراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)

دېرشتم- دېرۍ پوهنه يا ست تيوري (ketabton.com ته پورته شوی)

يو دېرشتم – د شمير پوهنې سم اند (منطق رياضي) (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه دېرشتم- د يو څو شمير پوهانو ژوندليک (ketabton.com ته پورته شوی)

درېدېرشتم – د شمير پوهنې گډې وډې ليکنې

څلور دېرشتم- داهم ژباړه ده، خو ليکونکي يې متأسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتيگرال شميرنو ته تمرينونه او اوبيوني يا حلونه يې (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځه دېرشتم – د شمير پوهنې انگرېزي پښتو او عربي + درې ډکشنري

شپږ دېرشم - د شمير پوهنې پښتو انگرېزي ډکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه دېرشم - د شمير پوهنې پښتو ډکشنري د شمير پوهنيزو ويبونو په پښتو روښانه ونه (ketabton.com ته پورته شوی)

اته دېرشم- د زړه له کومې (دا هغه ليکنې دي، چې ځنې يې په نړيوال جالونو کې خپرې شوي دي).

نه دېرشم - د افغانستان په هکله سپينې خبرې، چې وبه غزيرې.

څلوېښتم- د شتوتکارت پوهنتون لکچرونو ټولنه څخه ، چې د شتوتکارت پوهنتون ن ج څخه خپريږي: د گروپونو تيوري (ketabton.com ته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزيک د برينکمن ليکنه

له پنځم ټولگي څخه تر اووم ټولگي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دويم مسلک فزيک دی، دا ليکنې ژباړم. دا هم د دې ليکوال يوه ډېره ښه ليکنه ده، چې -د شمير پوهنې په څير- دلته هم زيات تمرينونه د حل يا اوبیوني سره په کې راغلي او ماته زيات کټور برېښي) او دالاندې د برينکن څخه راژباړلي

يوڅلوېښتم - فزيک لومړۍ برخه (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه څلوېښتم - فزيک دويمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton.com ته پورته شوی)

درېڅلوېښتم - د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمير پوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د ښوونځي کتابونو د هر کتاب يوې برخې ناسمونونو ته گوته نيول شوې او ناسمونونه بيا سم شوي دي. (کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورڅلوېښتم - د فزيک کوچنۍ ويونو ډکشنري (کتابتون.کوم ته پورته شوی)

پنځه څلوېښتم - پرېپوزېشن يا اړيکيوونه. (ketabton.com ته پورته شوی)

شپږ څلوېښتم = ژبسمون (پښتو کې ناسم راننوتې ويونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه څلوېښتم – پښتو ژبلاړ يا گرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته څلوېښتم – ژبسمون (که غواړی دويم غزېدلي ليکنه) : له پخوانی ليکنې څخه نوی شوی
او پوره غزېدلی ۲۰۲۰. (ketabton.com ته پورته شوی)

تازه ليکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله ليکنو په توگه له درې
کاله را په ديخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوريږي
او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتې ويونه څېړل شوي ناسمونو ته
گوته نيول شوي او په دلایلو روښانه شوي، چې ژبمینوالو لپاره هېې لوسته او گوټنيونه
اړيښته ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰ (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نوري ليکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

يوپنځوسم- پښتو ژبلاړ د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوي

څلورپنځوسم- د نړۍ هوښيارتياوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خليل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- ټوليز سم اند .

اوه پنځوسم: غوره ويناوې. دويمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنې

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولي او د ښوونځي لپاره چمتو شوي برخه.

شپېتم: ژبپوهنه يا ژبلاړ: همدا کتاب. دا د ما د پخوانيو ليکنو څخه راټول او يو څه
ورزياتونې د سمونونو سره.

یوشیپتم: ژبپوهنه یا ژبلار. غزېدلې دویم ځل. همدا کتاب.

یادونه: د درې کتابونو خورې ورې لیکنې لرم، خو داسې لږ ناتوانه غوندې یم. که سره سینه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابتون لخوا تاسو سره گډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

.

.

.

.

.

.

د ډاکټر ماخان میري شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میری،، وو. د رحما بابا لیسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو).

د کورنۍ نوم: شینواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو بی بی
د نیکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نیا نوم: ارواښاده صبره بی بی

د زېږېدو کال: ډاکټر ماخان شينواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپټمبر په ۱۵ نېټه زېږېدلی دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نيټه يې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې بايد وي، خو تره مې وايي ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زېږېدو ځای: ننگرهار د شينواریو د هسکې مېنې ولسولې په مورگې کلي کې زېږېدلی.

د مورگې غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیډ، گلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځي هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښوونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورگې لومړني ښوونځي، چې دی یې هم د لومړنيو زدکونکو له پلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه: له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولگي پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لېسه کې له دریم تر ۱۲ ټولگي پورې د خپل ټولگي اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون طب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپټمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تگ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولگي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملېکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکټرۍ په اخستلو بریالی شو (دا نو پوره ستونځي دي).

له ۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ د مارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر (صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکاډمي د پيدايښتي پوهنو په څانگه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ ز ک دسمبر پورې د رياضي څانگه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شينواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷۱۹ څخه همدا د کتابونو ليکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان ميري په ۱۹۷۲ کې له لري د ميرمن ښاپيري سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ويانا ته ورغلی.

ده د ميرمن ښاپيري سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ويانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچيان وبخښل، چې څانگه او اباسين نوميري. څانگه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسين ملي اقتصاد او ټولنيزه سايکولوژي لوستلې.

ډاکتره ماکان ميري شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله ستاينليکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن مېشنېش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library